

Ogres novada teritorijas plānojums

**Pilsētu un ciemu publiskās ārtelpas
vizuālās identitātes
tematiskais plānojums**

Izstrādāja Ogres novada pašvaldība

2025

Satura rādītājs

1. Tematiskā plānojuma izstrādes pamatojums un mērķi	4
2. Normatīvie akti	5
2.1. Saistošo dokumentu apskats	5
2.2. Terminu skaidrojums	7
3. Tematiskā plānojuma izstrādes metodika.....	10
4. Publiskās ārtelpas vēsturiskā izpēte	11
4.1. Pilsētas	14
4.1.1. Ogres pilsēta un tās apkaimes	19
4.1.2. Ikšķiles pilsēta un tās apkaimes	37
4.1.3. Lielvārdes pilsēta un tās apkaimes	43
4.1.4. Ķeguma pilsēta un tās apkaimes	50
4.2. Ciemi	56
4.2.1. Birzgale	56
4.2.2. Rembate.....	58
4.2.3. Tome	62
4.2.4. Jumprava.....	65
4.2.5. Lēdmane	66
4.2.6. Kaibala	68
4.2.7. Tīnūži	69
4.2.8. Krape.....	72
4.2.9. Ķeipene	73
4.2.10. Laubere	74
4.2.11. Madliena.....	76
4.2.11. Līčupe.....	77
4.2.13. Meņģele.....	79
4.2.14. Ciemupe un Ogresgals	80
4.2.15. Suntaži	83
4.2.16 Taurupe	85
5. Vadlīnijas publiskās ārtelpas attīstībai	88
5.1. Ēku, būvju un žogu vizuālie izteiksmes līdzekļi	88

5.2. Gājēju ceļu, ietvju un laukumu segumi	89
5.3. Labiekārtojuma elementi.....	91
5.4. Ielu apgaismojumi.....	92
5.5. Sabiedriskā transporta pieturvietas.....	93
5.6. Iekārtu, pakomātu izvietošana	94
5.7. Apstādījumi.....	95
5.8. Skatu līnijas un dominantes ainavā	103
6. Ģimenes dārziņi publiskā ārtelpā	110
7. Publiskās ārtelpas veidošanas nosacījumi	112

1. Tematiskā plānojuma izstrādes pamatojums un mērķi

Ogres novada pilsētu un ciemu publiskās ārtelpas vizuālās identitātes tematiskā plāna (turpmāk – Tematiskais plānojums) izstrādē ievērotas prasības, kas tieši izriet no starptautiskajiem un nacionālajiem tiesību aktiem un dokumentiem. Pašvaldību likuma 4.panta pirmās daļas 2.punkts noteic, ka viena no pašvaldības autonomajām funkcijām ir gādāt par pašvaldības administratīvās teritorijas labiekārtošanu un sanitāro tīrību (t.sk. publiskai lietošanai paredzēto teritoriju uzturēšana; parku, skvēru un zaļo zonu ierīkošana un uzturēšana), kā arī noteikt teritoriju un būvju uzturēšanas prasības, ciktāl tas saistīts ar sabiedrības drošību, sanitārās tīrības uzturēšanu un pilsētvides ainavas saglabāšanu. Saskaņā ar Pašvaldību likuma 4.panta pirmās daļas 5.punktu pašvaldības autonomajās funkcijas ietilpst kultūras mantojuma saglabāšanas sekmēšana.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2014.gada 30.aprīļa noteikumu Nr.240 “Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi” 172.punktu pašvaldības teritorijas plānojumā var paredzēt prasības teritorijas labiekārtojumam un ārtelpas elementiem.

Ogres novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijas 2022.–2034.gadam (turpmāk – Stratēģija) otrais stratēģiskais mērķis paredz Ogres novada demogrāfiskajai situācijai iegūt ilgtspējīgu raksturu (SM2). Stratēģijas trešais stratēģiskais mērķis ir nodrošināt mājaimniecībām nepieciešamo pakalpojumu ērtu pieejamību (SM3). Minētajiem stratēģiskajiem mērķiem Ogres novada attīstības programmā 2022.–2027.gadam (turpmāk – Attīstības programma) ir pakārtota otrā vidēja termiņa prioritāte Pakalpojumu pieejamība un augstvērtīga dzīvesvide (VTP-2). Viens no šai vidējā termiņa prioritātei noteiktajiem rīcības virzieniem ir vērsts uz augstvērtīgas un drošas dzīves vides izveidi (RV-8) un ietver uzdevumu, kas paredz attīstīt daudzfunkcionālu publisko ārtelpu (U-8.1.). Ogres novada Rīcības plānā 2022.–2027.gadam minētā uzdevuma izpildei 8.1.4.punktā iekļauts pasākums “Vienota pilsētu/cienu tēla veidošana publiskās ārtelpas labiekārtojumā”.

Stratēģijas vadlīnijas pilsētu un cienu attīstības plānošanai nosaka saglabāt un attīstīt pilsētu telpisko un vizuālo identitāti; pilsētas vēsturiskajās apbūves teritorijās ievērot vēsturiskās apbūves tradīcijas – apbūves zemes vienību lielumu, labiekārtojumu un apstādījumu principus, apbūves mērogu un stilistiskās iezīmes.

Tematiskā plānojuma izstrādes mērķis – nodrošināt priekšnoteikumus Ogres novada pilsētu un ciemu publiskās ārtelpas telpiskās un vizuālās identitātes saglabāšanai, izkopšanai un attīstībai.

Tematiskais plānojums tiek izstrādāts vienlaicīgi Ogres novada teritorijas plānojuma izstrādes ietvaros veicamajām izpētēm un 7 pārējo tematisko plānojumu izstrādi. Tematiskie plānojumi tiks izmantoti Stratēģijā noteikto ilgtermiņa prioritāšu, telpiskās perspektīvas un vadlīniju integrēšanai izstrādes stadijā esošajā Ogres novada teritorijas plānojumā.

Tematiskā plānojuma izstrādes uzdevumi:

- Analizējot Ogres novada pilsētu un ciemu publisko ārtelpu, izstrādāt vadlīnijas publiskās ārtelpas izvērtēšanai un veidošanai lokālplānojumu, detālplānojumu un būvniecības dokumentācijas izstrādes ietvaros;
- Noskaidrot iedzīvotāju viedokli par vietas individualitāti, publiskās ārtelpas funkciju kvalitāti, daudzveidību un pieejamību, nepieciešamajiem uzlabojumiem;
- Sniegt priekšlikumus publiskās ārtelpas pilsētu un ciemu teritorijās kvalitātes, daudzveidības un pieejamības uzlabošanai;
- Sniegt nosacījumus jaunajam teritorijas plānojumam publiskās ārtelpas veidošanai, tos teritoriāli diferencējot – pilsētas vai ciema, apkaimes/zonas līmenī.

2. Normatīvie akti

2.1. Saistošo dokumentu apskats

Tematiskais plānojums izstrādāts pamatojoties uz:

- Ogres novada pašvaldības domes 2023.gada 30.novembra lēmumu (protokola Nr.19; 20) “Par Ogres novada teritorijas plānojuma izstrādes uzsākšanu”;
- Ogres novada pašvaldības domes 2023.gada 30.novembra lēmumu (protokola Nr.19; 20) “Par Ogres novada teritorijas plānojuma izstrādes uzsākšanu”, 7.pielikumu “Darba uzdevums Pilsētu un ciemu publiskās ārtelpas vizuālās identitātes tematiskā plānojuma izstrādei”.

Tematiskais plānojums ir sagatavots atbilstoši Latvijas Republikā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, no kuriem galvenie ir:

- Latvijas Republikas Satversme;
- Likums „Par pašvaldībām”;

- Attīstības plānošanas sistēmas likums;
- Teritorijas attīstības plānošanas likums.

Tematiskais plānojuma izstrādē ievērotas prasības, kas tieši izriet no Stratēģijas, kas ir Ogres novada ilgtermiņa teritorijas attīstības plānošanas dokuments, kas nosaka Ogres novada vīziju, stratēģisko mērķus un ilgtermiņa prioritātes un Attīstības programmas izvirzītām vidējā termiņa prioritātēm, rīcības virzieniem un uzdevumiem un konkrētās darbībām to sasniegšanai, Teritorijas attīstības plānošanas likuma un Ministru kabineta 2013.gada 30.aprīļa noteikumiem Nr.240 «Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi».

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam iekļautas nostādnes attiecībā uz dabas kapitāla saglabāšanu, unikālu ainavu, kultūrvēsturisko un dabas elementu aizsardzību, kā arī zaļo koridoru izveidi pilsētelpā, uzlabojot vides kvalitāti un drošu pieejamību (veloceliņi, gājēju celiņi utt.).

Telpiskās attīstības perspektīvā struktūrā kā svarīga komponente tiek uzsvērtā kvalitatīvās dabas vides saglabāšana, samērojot apkārtējās vides uzlabošanu un sabiedrības labklājības nodrošināšanu Ogres novada pilsētās un ciemos ir dabas, kultūrvēsturiskās un ainaviskās telpās.

Tematisko plānu izstrāde ir viens no soļiem Latvijas nacionālās ainavu politikas veidošanai un tās integrēšanai visu līmeņu teritoriālās attīstības plānošanā. Ainavu politikas pamatā ir starptautisks dokuments – vienošanās Eiropas Ainavu konvencija (turpmāk – EAK), ko Latvijas Saeima ratificēja 2007. gadā, un no tā izrietoši Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā izstrādātās Ainavu politikas pamatnostādnes 2013. – 2019. gadam (turpmāk – APP).

Tematiskā plānojuma izstrādē tiek iekļauta EAK ietvaros izveidotā ainavas definīcija, kas uzsver to, ka

- ainava ir gan teritorija, gan kas vairāk par to (teritorijas uztvere);
- ainava veidojas ilgstošā laikposmā;
- ainavas ir definējamas gan vietējo iedzīvotāju, gan viesu uztverē.

Galvenās idejas, ko satur EAK un kuras ir plaši izdiskutētas ir šādas:

- ainavas ir visur, ne tikai īpašās vai skaistās vietās;
- ainavu daudzveidība ir vērtība pati par sevi;

- ainava nav ekskluzīvs zinātnieku un profesionāļu darbības lauciņš, bet ikkatra atbildība;
- EAK rosina arvien lielāku sabiedrības līdzdalību ainavu jautājumu risināšanā;
- EAK iezīmē subsidiaritātes principu, pieprasot jautājumus saistībā ar ainavām risināt pēc iespējas tuvākā sasaistē ar sabiedrību, kuru tā ietekmē.

2.2. Terminu skaidrojums

Termini lietoti Ogres novada pilsētu un ciemu publiskās ārtelpas vizuālās identitātes tematiskā plānojuma ietvaros:

apbūve – teritorijā izvietotu esošu vai plānotu ēku, inženierbūvju, inženiertīklu un labiekārtojuma elementu kopums;

aleja ir apstādījumu veids, galvenokārt, ielu un ceļu teritorijā kā koku stādījumi rindā katrā ceļa vai ielas pusē;

ainavas elementi – būtiski ainavas raksturu veidojoši elementi (gan telpas, gan atsevišķi stāvoši objekti);

ainava – teritorija tādā nozīmē, kā to uztver cilvēki, un kas ir izveidojusies dabas un/vai cilvēku darbības un mijiedarbības rezultātā;

ainavas elementi – būtiski ainavas raksturu veidojoši elementi (gan telpas, gan atsevišķi stāvoši objekti);

ainavas kvalitātes mērķi – kompetentu publisko iestāžu formulētas sabiedrības vēlmes attiecībā uz viņu apkārtnes ainavas raksturiesīmēm;

apbūves parametri – skaitliskie rādītāji, kas raksturo apbūves izvietojumu un apjomu noteiktā teritorijā (piemēram, kvartālā vai zemes vienībā);

ainavas telpa – pēc struktūras, funkcijām, vizuālā veidola, vēsturiskās attīstības gaitas līdzīga teritoriāla vienība;

ainavas tips – relatīvi viendabīga ainavas rakstura izdalīta teritoriāla vienība **ainavas telpiskās struktūras** – divējādā nozīmē:

- 1) izdalīto ainavu telpu kopums,
- 2) ainavu telpu organizējoši vai būtiski raksturojoši elementi, saiknes;

aizsargājama vēsturiska ēka – ēka, kas vecāka par 50 gadiem un nav kultūras piemineklis, bet veido Ogres novada vides savdabību un tajā nav veiktas pārbūves, kas likvidējušas tās

sākotnējo ārējo veidolu. Šādām ēkām ar Ogres novada pašvaldības saistošajiem noteikumiem piešķirts (noteikts) aizsargājamas vēsturiskas ēkas statuss;

apkaime – nosacīta lieluma apdzīvota vide pilsētās, ciemos un lauku teritorijā ar savu identitāti, ko nosaka apbūves raksturs, ainava un iedzīvotāju kopības izjūta;

apstādījumi – iekoptas un mākslīgi apaudzētas dabas teritorijas (piemēram, parki, dārzi, skvēri, alejas, koku rindas, ielu un ceļu stādījumi);

ārtelpas elementi – objekti, kas izvietoti ārpus ēkām, paredzēti labiekārtojumam un teritorijas funkciju uzlabošanai (piemēram, skulptūras, strūklakas, apgaismojuma laternas, nožogojumi, rotaļu laukumi, reklāmas un informācijas zīmes);

būvlaide – projektētā līnija, kas nosaka attālumu starp ielas sarkano līniju un tuvāko virszemes būvi (pilsētās un ciemos) vai autoceļa aizsargjoslu un tuvāko virszemes būvi (lauku teritorijās);

ceļš – satiksmei nodomāta, plānota vai izbūvēta teritorija zemes vienībā vai zemes vienība. Ceļu veido vismaz brauktuve, kā arī, nepieciešamās inženierbūves un satiksmes organizācijas tehniskie līdzekļi. Pilsētas vai ciema teritorijā ceļam, (ārpus apbūves zemes vienības teritorijas) ir ielas statuss;

daudzstāvu apbūve – apbūve, kurā virszemes stāvu skaits ir četri un vairāk stāvu;

gājēju iela – ielas posms vai iela, kas prioritāri paredzēta un labiekārtota gājēju satiksmei un kurā ierobežota vai slēgta transporta kustība;

ģimenes dārziņš – teritorija, kuru izmanto iedzīvotāju atpūtai un dārzkopībai: sakņu, ogu un augļu dārziņi māsasaimniecību vajadzībām, košumdārzi;

galvenā izmantošana – teritorijas izmantošanas veids, kas ir dominējošs funkcionālajā zonā;

funkcionālā zona – pilsētas, ciema vai lauku teritorijas daļa ar definētām robežām, kurai teritorijas plānojumā vai lokālplānojumā noteikti atļautie izmantošanas veidi un apbūves parametri;

ēka – viens no galvenajiem būves veidiem – arhitektonisks un konstruktīvs virszemes, arī daļēji pazemes, veidojums, kam ir vismaz pamati, sienas un jumts;

krastmala – teritorija ūdensobjektu krastā un tā tuvumā, kurā nodrošināta publiska piekļuve un publiskas funkcijas;

kvartāls – pilsētas vai ciema teritorija, ko pa perimetru norobežo ielas, zemes vienību robežas, meži, ūdeņi vai, ja nav izveidojusies ielu struktūra, kādi citi dabiski šķēršļi;

Iela – izmantošana pilsētā vai ciemā, arī publiska ārtelpa, kas galvenokārt, paredzēta transporta un gājēju satiksmei. Ielu plānā ierobežo sarkanās līnijas, bet telpiski – apbūve un/vai apstādījumi. Atbilstoši funkcijām un nozīmei ielas iedala vairākās kategorijās, saskaņā ar punktu „Ceļš”;

ietve – ceļa vai ielas daļa, kas galvenokārt paredzēta gājēju satiksmei, un var ietvert arī veloceļu joslu;

laukums – teritorija, ko izmanto sabiedriskiem nolūkiem, tai skaitā publiskiem pasākumiem, un kur var būt ierobežota transporta satiksme;

mazstāvu apbūve – apbūve, kurā virszemes stāvu skaits nepārsniedz trīs stāvus;

mazdārziņš (ģimenes dārziņš) – zemes vienība, kur, galvenokārt, ilglaicīga pagaidu lietošana uz līgumā noteiktu termiņu ir dārza ierīkošana ģimenes vajadzībām ar vai bez īslaicīgas lietošanas (pagaidu) būvēm – dārza inventāra noliktavām;

mežs – ekosistēma visās tās attīstības stadijās, kur dominē koki, kuru augstums konkrētajā vietā pārsniedz vismaz piecus metrus (izņemot purvos) un kuru vainagu projekcija ir vai tā sasniegs vismaz 20 procentus no mežaudzes aizņemtās platības. Mežā ietilpst arī tajā esošās lauces un klajumi, kā arī meža infrastruktūras objekti. Šajā tematiskajā plānojumā ar mežu tiek saprasta arī teritorijas izmantošana, kas sevī ietver gan saimnieciski izmantojamus, gan aizsargājamus mežus un purvus;

mežaparks – labiekārtota, sabiedriski nozīmīga un publiski izmantojama (atpūtas, sporta, tūrisma un tml. mērķiem) ar kokaudzi (mežu) apaugusi teritorija, kam ir īpaši izveidota infrastruktūra un kam nepieciešama regulāra kopšana un atjaunošana, saglabājot vai uzlabojot teritorijas estētisko, ainavisko un kultūrvēsturisko vērtību. Mežaparka galvenais ainavas elements ir mežs, kur saglabāti dabiskie augšanas apstākļi.

papildizmantošana – teritorijas izmantošanas veids, kas ir pakārtots funkcionālajā zonā noteiktajam galvenajam izmantošanas veidam, to uzlabo vai veicina;

parks – sabiedriskas nozīmes apstādījumu objekts, kam ir īpaši izveidota infrastruktūra un nepieciešama regulāra kopšana un atjaunošana, saglabājot vai uzlabojot teritorijas estētisko, ainavisko un kultūrvēsturisko vērtību;

pakomāts – pašapkalpošanās pasta iekārta sūtījumu saņemšanai un nosūtīšanai;

priekšpagalms – zemes vienības daļa visā tā platumā no sarkanās līnijas līdz galvenās ēkas jebkurai galvenās fasādes sienai;

publiskā ārtelpa – sabiedrībai brīvi vai daļēji pieejamas teritorijas un telpa, ko veido ceļi, ielas, bulvāri, laukumi, publisku ēku pagalmi, pasāžas, krastmalas, promenādes, parki, dārzi, skvēri, meži, publiskie ūdeņi un citas vietas, kas nodotas publiskai lietošanai;

publiskiem mērķiem paredzēta teritorija – teritorija, kas nepieciešama publisko objektu – izglītības, veselības, sociālās aprūpes un kultūras iestāžu – izvietojumam, kā arī publiskās ārtelpas, kas paredzētas, piemēram, ielu, ceļu un laukumu izveidošanai;

publiski pieejams pagalmis – daudzdzīvokļu dzīvojamām mājām vai rindu mājām funkcionāli nepieciešama zemes vienība vai zemes vienības daļa, ko izmanto kā kopēju rekreācijas teritoriju vairāku māju iedzīvotājiem;

rekreācijas teritorija ir dabas vai apstādījumu teritorijas, kuras cilvēki izmanto brīvā laika pavadīšanai sporta, kultūras, tūrisma vajadzību vai garīgās labsajūtas nodrošināšanai. Teritorijas ietver ar rekreāciju saistītas ēkas, būves un videi piemērotu labiekārtojuma infrastruktūru, kas nodrošina un veicina kvalitatīvu un veselīgu dzīvesveidu;

stāvparks – publiski pieejama, patstāvīga, lielas ietilpības automašīnu novietne, kas izveidota, lai atslogotu pilsētas centru no privātā autotransporta un veicinātu sabiedriskā transporta izmantošanu;

skvērs – labiekārtota teritorija ar platību līdz 1 ha, kura paredzēta gājēju kustībai, īslaicīgai atpūtai un pilsētvides kvalitātes paaugstināšanai;

taromāts – ierīce, kas paredzēta dzērienu iepakojumu pieņemšanai un pārstrādei, ir depozīta sistēmas sastāvdaļa (tehniskais līdzeklis);

tirdzniecības automāti – karsto dzērienu un auksto uzskatu tirdzniecības automāti;

vides piekļūstamība – iespēja jebkuram cilvēkam neatkarīgi no vecuma un fiziskām spējām brīvi un patstāvīgi piekļūt un pārvietoties vidē atbilstoši būves vai telpas funkcijai;

žogs – būve, kas domāta zemes vienības vai tās daļas norobežošanai, un, īpaši pielāgojot, var pildīt arī trokšņa ierobežošanas funkcijas. Žogs bez pamatiem šā tematiskā plānojuma izpratnē nav būve.

3. Tematiskā plānojuma izstrādes metodika

Metodes:

1. datu vākšanas metode – dokumentu analīze (normatīvie akti, attīstības plāni);
2. salīdzinoša metode – citu pašvaldību saistošo noteikumu, attīstības dokumentu analīze, pieredzes izpēte un pielāgošana Ogres novadam;

3. ekspertu intervijas – sarunas ar speciālistiem, lai iegūtu padziļinātu viedokli par problēmām un iespējām (pārrunu secinājumi atspoguļojās kopējā darba kontekstā);
4. novērojumi - konkrētu teritoriju vai objektu vizuāla izpēte un analīze, foto fiksācijas.
5. anketēšana, aptaujās veikto materiālu - datu apstrāde un iegūtā materiāla analīze.

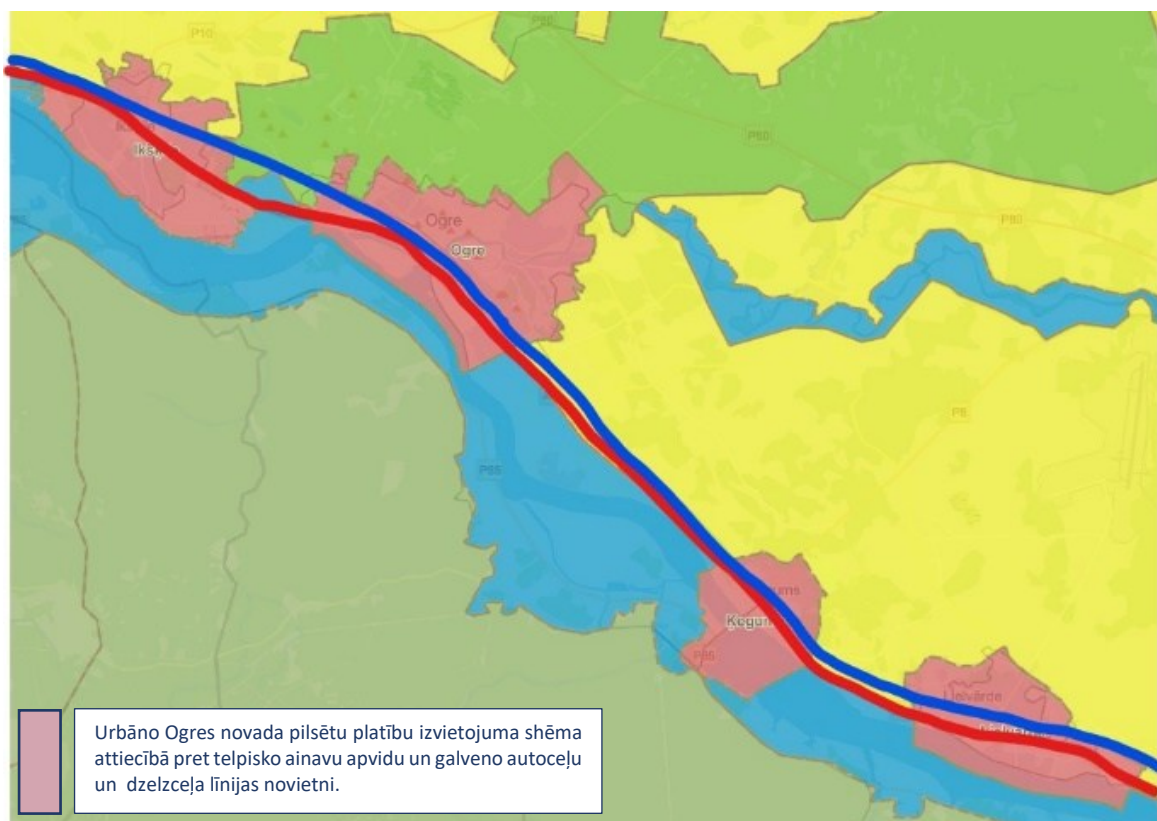
4. Publiskās ārtelpas vēsturiskā izpēte

Publiskās ārtelpas izpēte ir svarīga, lai saprastu, kā sabiedrība izmanto publiskai lietošanai brīvi vai daļēji pieejamas teritorijas un vietas, piemēram, parkus, laukumus, skvērus, ielas un citas vietas rekreācijai vai atbilstoši apbūves teritorijas noteiktai funkcionālajai zonai. Šāda veida izpēte palīdz noteikt, kādas ir sabiedrības vajadzības, kā arī identificēt potenciālos uzlabojumus, kas varētu padarīt publiskās ārtelpas pievilcīgākas un lietotājam draudzīgākas gan pilsētās, gan ciemos Ogres novadā.

4.1.att. Ogres novietne Latvijas mērogā. (Ogres novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2022.-2034.gadam)

Ogres novads robežojas ar Salaspils, Ropažu, Siguldas, Cēsu, Madonas, Aizkraukles, Bauskas un Ķekavas novadiem (4.1.att). Līdz šim Ogres novads ietilpa Rīgas plānošanas reģionā, pēc administratīvi teritoriālās reformas Ogres novads pievienots Vidzemes plānošanas reģionam. Ogres novads atrodas valsts galvaspilsētas Rīgas aglomerācijas tiešā ietekmes zonā. Galvaspilsētas tuvums nodrošina pilsētu un to apkaimju teritoriju stabilitāti un sasniedzamību un, jo īpaši tāpēc, ka teritoriju gan Z-D, gan R-A virzienā šķērso vairāki valsts un reģionālas nozīmes autoceļi un dzelzceļš. 4.2. attēlā (ar sarkanu līniju) redzams vienīgais galvenais autoceļš A6 (Rīga- Daugavpils), kas iet cauri Ogres novadam un savieno visas četras Ogres novada pilsētas — Ikšķili, Ogri, Ķegumu un Lielvārdi. Nozīmīga loma transporta sfērā ir dzelzceļa līnijai Rīga—Daugavpils (zilā līnija 4.2. attēlā), kas paralēli autoceļam A6 šķērso Ogres novadu. Uz dzelzceļa līnijas Ogres novadā ir divas stacijas (Ogre un Lielvārde) un septiņas dzelzceļa pieturas (Ikšķile, Jaunogre, Pārogre, Ciemupe, Kegums, Kaibala un Jumprava).

4.2. att. Ogres novada urbāno pilsētu izvietojuma shēma. (Autora veidota shēma, izmantojot Latvijas ainavu atlantu)

Ogres novada pilsētās to pastāvēšanas laikā ir bieži mainījusies apstādījumu un publisko ārtelpu loma un sabiedrības izpratne par to nozīmi. Pilsētu publiskās ārtelpas struktūra un

tās apstādījumi pamatā saistīti ar pilsētu statusa iegūšanu un galveno ceļu un ielu izbūves shēmām. Piemēram, Ogres pilsētas aktīvs vasarnīcu būvniecības process sākas ap 1932. gadu un jaunizveidotās pilsētas robežu paplašināšanas uz tagadējās Jaunogres un Kartonfabrikas pusi un bija saistīts ar pateicīgo esošo ainavvides struktūru, izvēloties galveno ceļu izbūvi. Pilsētu attīstības pirmsākumos galvenā publiskās ārtelpas sastāvdaļa bija ielas, kurās noritēja lielākā daļa pilsētas dzīves rosība, tirdzniecība un atpūta. Nozīmīga loma bija pilsētu galvenajam laukumam vai baznīcas laukumam. Ogres pilsētas ceļu tīkla tikšanās galvenais punkts bija dzelzceļa stacija. Arī vairāk kā pēc 150 gadiem Ogres pilsētas kulturvēsturiskais centrs un šobrīd Ogres stacijas Jūlija Alberta Marsona laukums ir centrālais mobilitātes punkts.

Publiskās ārtelpas klasifikācija pilsētās un ciemos var tikt veidota, balstoties uz dažādiem kritērijiem, piemēram, izmantošanas funkciju, pieejamību vai atrašanās vietu.

Pēc funkcijas publisko ārtelpu iedala:

- Parki, svēri, kvartāli un dārzi – atvērtas vai noslēgtas apzaļumotas teritorijas, kur cilvēki aktīvi vai pasīvi atpūšas;
- Pilsētas laukumi, promenādes, krastmalas un ielas – vietas, kas paredzētas cilvēku kustībai un socializācijai. Noteiktas vietas (arī vides objekti un pieminekļi), kas ir veltītas piemiņai vai kultūras mantojuma saglabāšanai;
- Sporta laukumi vai zonas – vietas sporta aktivitātēm un atpūtai (piemēram, sporta spēļu laukumi, skrituļošanas vai velosipēdu takas).

Pēc pieejamības un atrašanās vietas publiskās ārtelpas iedala:

- Atvērtas publiskās ārtelpas – pieejamas ikvienam bez ierobežojumiem, atrodas pilsētvidē vai ciemos un ir pieejamas iedzīvotājiem un viesiem;
- Daļēji publiskās vai daļēji privātās ārtelpas – parasti pieejamas, bet var būt noteiktas piekļuves prasības, piemēram, tikai iedzīvotājiem, tūristu grupām vai uzņēmumu klientiem;
- Privātās publiskās ārtelpas – tās ir privātās teritorijas, kas ir pieejamas sabiedrībai, piemēram, tirdzniecības centri, iekšpagalmi un kultūras un vēsturiskās vietas.

Ogres novada kopējais pozitīvais saistībā uz publisko ārtelpu:

- Ģeogrāfiskais novietojums attiecībā uz Latvijas ģeogrāfisko centru un Rīgas pilsētas tuvums;

- Daugava un Ogres upes kā novada vienojošā telpiskā un vēsturiskā ass un potenciāls tūrisma uzņēmējdarbības attīstībai;
- Novada dabas un kultūrvides daudzveidība. Labi attīstītas pilsētas iedzīvotājiem un labi pieejamiem pakalpojumiem;
- Ogres valstspilsētas statuss un labs iekšējo ceļu tīklojums un savienojums visos virzienos ar pagastu ciemu centriem.

4.1. Pilsētas

Ogres novadā atrodas Ogres valstspilsēta, Ikšķile, Ķegums un Lielvārde. Katrai pilsētai tiek nodalītas apkaimes. Pilsētu attīstība ir noteikusi apstādījumu struktūras un publisko ārtelpu veidošanos un to situāciju mūsdienās.

Katrai pilsētas apkaimei tiek analizēta:

- Lokālā identitāte (veģetācija/apstādījumi, segumi, materiāli un elementi);
- Ainavas telpiskā struktūra un ainaviskā vērtība;
- Funkcionālās un vizuālās sasaistes.

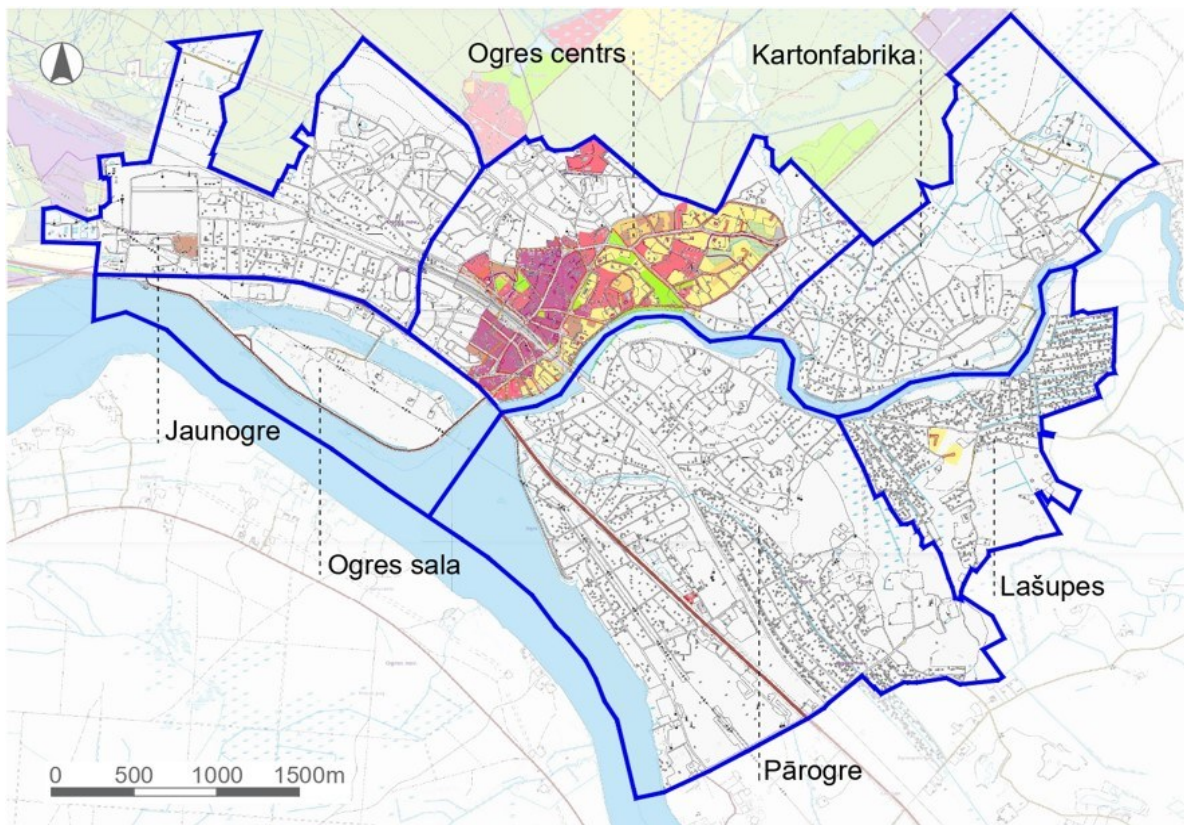
Apkaimju iedalījums palīdz sadalīt pilsētu pa ainavtelpu grupām ar savu identitāti, ainavas raksturu un vēsturisko attīstību, kā arī plānot katras apkaimes attīstību atsevišķi tā, lai pilsēta kopumā attīstās vienmērīgi.

Pēc pilsētas izpētes dabā katrai pilsētas apkaimei ir:

- Identificētas un izdalītas vairākas telpiskās struktūras daļas, balstoties uz telpiskās struktūras atšķirībām;
- Telpiskās struktūras daļas ir svarīgas no plānošanas viedokļa, jo katrā no tām ir mainīga esošā ainavas telpiskā struktūra un ainavas elementu loma tajā.

Ogres pilsētā identificētas kopā 5 apkaimes (4.3. att.):

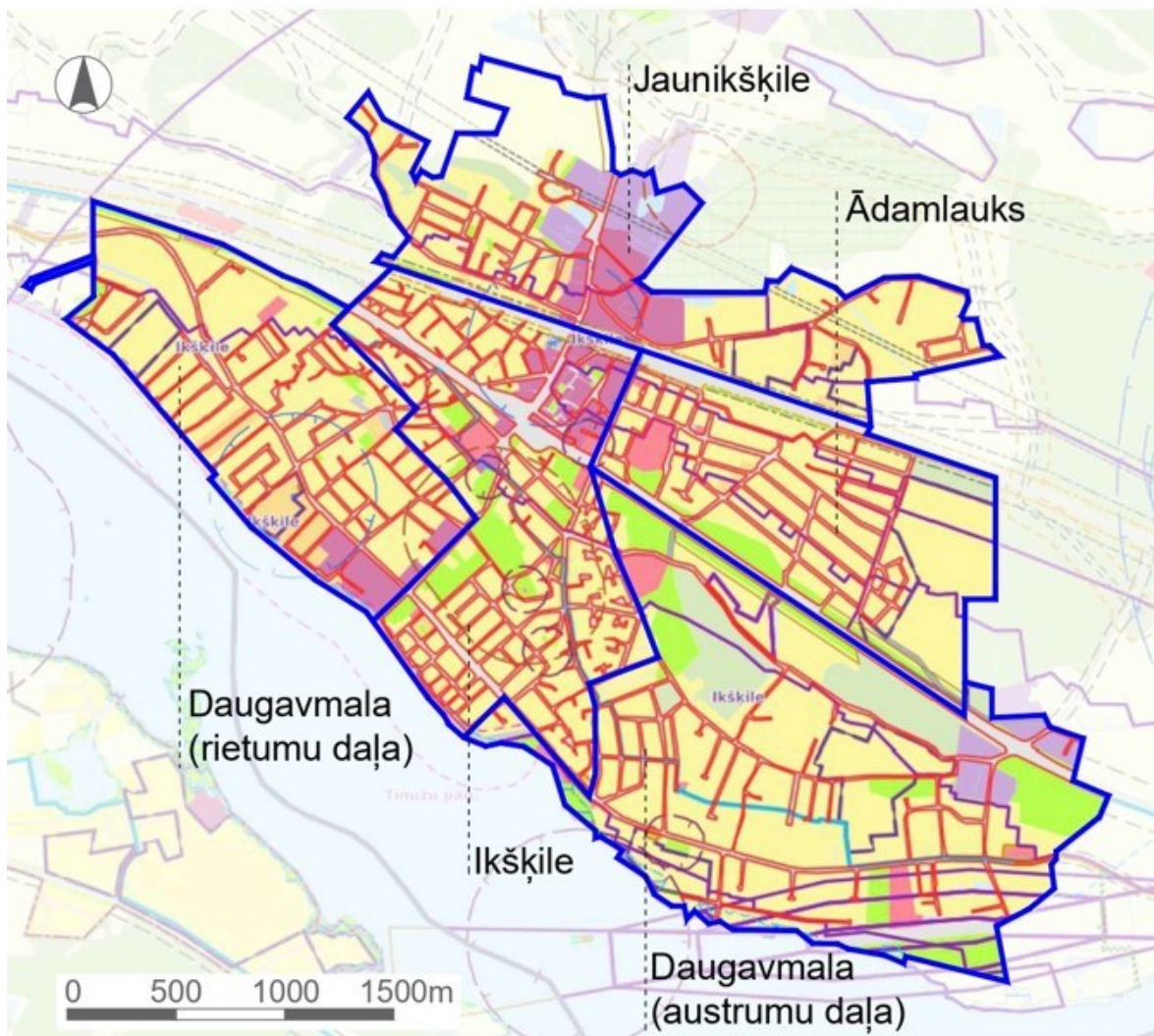
- Ogre (centrālā daļa) ar izdalāmām 3 ainavas telpiskām struktūrām;
- Jaunogre ar izdalāmām 3 ainavas telpiskām struktūrām;
- Ogres sala ar izdalāmām 2 ainavas telpiskām struktūrām;
- Kartonfabrika ar izdalāmām 3 ainavas telpiskām struktūrām;
- Lašupes ar izdalāmu 1 ainavas telpisko struktūru;
- Pārogre ar izdalāmām 2 ainavas telpiskām struktūrām.

4.3. att. Ogres pilsētas identificētās apkaimes. Autora izstrāde uz
<https://geolatvija.lv/main>

Ikšķiles pilsētā identificētas kopā 4 apkaimes (4.4. att.):

- Ikšķiles (centrālā daļa) ar izdalāmām 2 ainavas telpiskām struktūrām;
- Daugavmala izdalāmām 2 ainavas telpiskām struktūrām;
- Ādamlauks ar izdalāmu 1 ainavas telpisko struktūru;
- Jaunikšķile ar izdalāmu 1 ainavas telpisko struktūru.

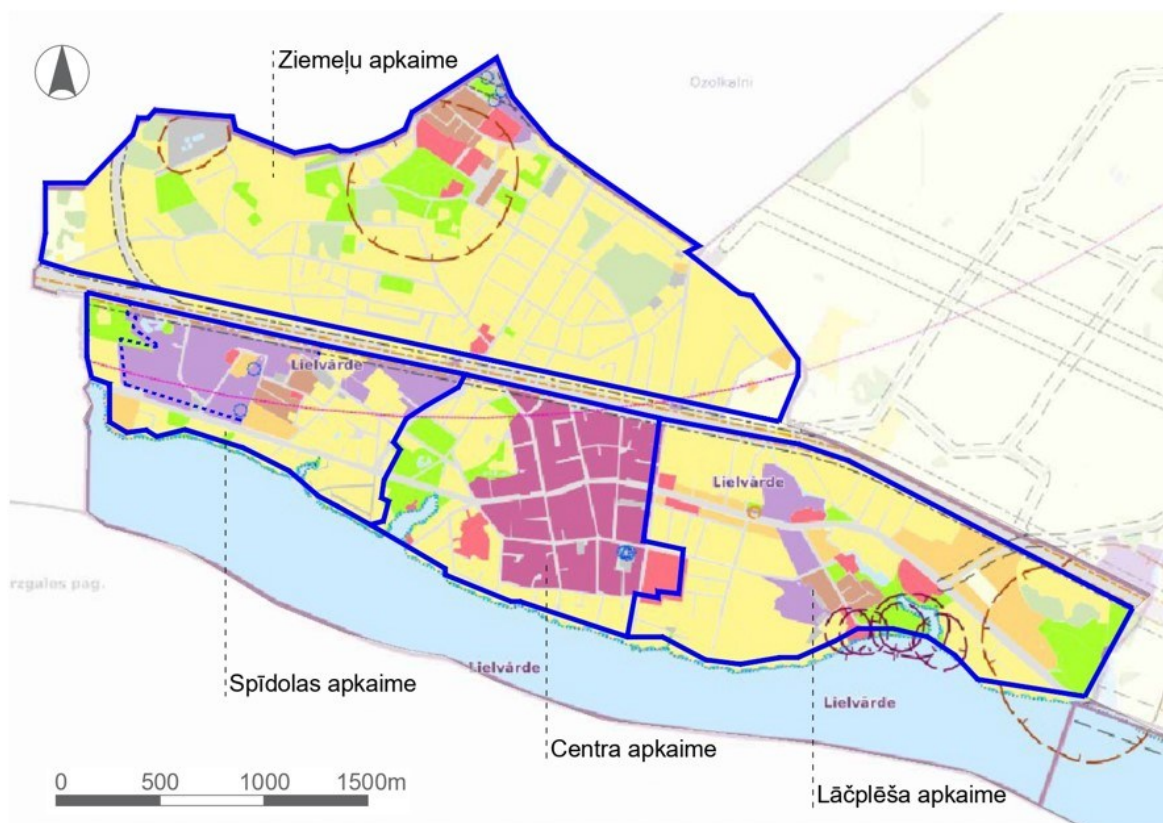

4.4. att. Ikšķiles pilsētas identificētās apkaimes. Autora izstrāde uz

<https://geolatvija.lv/main>

Lielvārdes pilsētā identificētas kopā 4 apkaimes (4.5. att.):

- Centra - izdalāmām 3 ainavas telpiskām struktūrām;
- Ziemeļu - izdalāmām 2 ainavas telpiskām struktūrām;
- Spīdolas - izdalāmām 2 ainavas telpiskām struktūrām;
- Lāčplēša- izdalāmām 3 ainavas telpiskām struktūrām.

4.5. att. Lielvārdes pilsētas identificētās apkaimes. Autora izstrāde uz

<https://geolatvija.lv/main>

Ķeguma pilsētā ieinificētas kopā 4 apkaimes (4.6. att.):

- Centra - izdalāmām 2 ainavas telpiskām struktūrām;
- Skolas ielas - izdalāmām 2 ainavas telpiskām struktūrām;
- Celtnieku ielas - izdalāmām 3 ainavas telpiskām struktūrām;
- HES dambja - izdalāmām 2 ainavas telpiskām struktūrām.

4.6. att. Ķeguma pilsētas identificētās apkaimes. Autora izstrāde uz
<https://geolatvija.lv/main>

Ainavas struktūru, tai skaitā elementu inventarizācija veikta, izdalot sekojošus teritorijas veidotājelementus:

- Vertikālās struktūrās – būves, labiekārtojuma elementi (soliņi, zviļņi, atkritumu urnas un tvertnes, apgaismojuma laternas, norādes, informācijas stendi, tēlniecības objekti, bērnu rotaļu iekārtas, vingrošanas iekārtas, u.c.);
- Horizontālās struktūras – brauktuvju, ietvju, laukumu segumi, atbalsta sienas, nožogojums, inženiersistēmas;
- Zili zaļās struktūras (dabiskās struktūras; dekoratīvie stādījumi);
- Ainavas kompozīcija – skatu punkti, līnijas un atvērumi, ainavu tipi (atvērtas un slēgtas ainavas).

- Apkaimju telpiskās struktūras daļas, kā ainavas neatņemamu sastāvdaļu, var pētīt arī ārpus pilsētas administratīvajām robežām.

4.1.1. Ogres pilsēta un tās apkaimes

Apkaimju izpētes un plānošanas līmenis ļauj izprast katras apkaimes vērtības, dominantes, dabas un kultūrvēsturiskos objektus, kas kopā ar iedzīvotāju aktivitātēm un tradīcijām veido apkaimes identitāti. Priekšlikumi ietver lokālās identitātes stiprināšanas scenārijus, ainavtelpas funkcionālās slodzes organizēšanas iespējas, iedzīvotājiem svarīgas vietas vērtības, ko jāsaglabā un jāakcentē ar apstādījumu, labiekārtojuma un publiskās ārtelpas identitātes palīdzību.

Ogres pilsētas publiskās ārtelpas attīstības un veidošanās vēsturiskie aspekti saistīti ar tās ģeogrāfisko stāvokli un dabiskajiem resursiem, kā arī ar industriālajām pārmaiņām un dzelzceļa izveidi.

Ogre pirmo reizi tika pieminēta 13. gadsimtā, kad tas bija Mazās Livonijas daļa. Pilsētas nosaukums varētu būt saistīts ar uguni (no vārda "ogre" vai "uguns"), un sākotnēji šī vieta bija neliels ciems.

Ogres apbūves struktūra strauji attīstījās pēc 1861. gadā atklātās dzelzceļa līnijas izveides, kas savienoja Rīgu ar citām Latvijas pilsētām. Dzelzceļa būvniecība 19. gadsimta beigās būtiski sekmēja tās ekonomisko attīstību un Ogre kļuva par nozīmīgu tirdzniecības un transporta mezglu. Dzelzceļa stacijas apkārtnē Rīgas pilsēta sadalīja sev piederošo zemi un iznomāja apbūvei. Ogres pilsētas centrālajā daļā (tagad Brīvības ielas sākumdaļā) izveidojās t.s. "Ogres parka" apbūve. Pēc pirmā pasaules kara Ogre izveidojās par patstāvīgu Ogres miestu, kurā turpinājās Ogres tālākā veidošanās par populāru kūrortu. Lai veidotos vēl jaunas vasarnīcu apbūves teritorijas Rīgas pilsētai piederošās zemes tika atdalītas no Ikšķiles muižas zemēm. Tālāk šīs teritorijas tika nodotas dzimtnomā ar līgumiem, kuros bija strikti atrunātas un regulētas vasarnīcu būvniecības un apbūves noteikumi, zemes nomas un teritoriju uzturēšanas kārtība.

19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā Ogre pilsēta piedzīvoja intensīvu industrializāciju. Pilsētā tika izveidoti dažādi uzņēmumi, tostarp kokapstrādes un tekstilrūpniecības uzņēmumi, kas nodrošināja darbu vietējiem iedzīvotājiem. 1928. gadā Ogres miests iegūst pilsētas tiesības, strauji paplašinās pilsētas robežas. Jaunie apbūves

rajoni 1933. gadā tiek sadalīti kvartālos un pat atsevišķos grunsgabalos, tiek plānotas ielas, kurām tiek doti Latvijas valstij nozīmīgiem un ievērojamiem nosaukumiem. Daļai ielu piešķir ievērojamu personu uzvārdus, kuri devuši ieguldījumu politikā un kultūrā.

1938. gadā Latvijas Saeima pieņem lēmumu par dalītā īpašuma izbeigšanu un atbilstoši tam Rīgas pilsēta zaudēja savas virsīpašuma tiesības uz nomas gabaliem un tiek uzsākta grunstgabalu pārdošana nomniekiem.

1940. gada jaunā padomju vara Ogres pilsētā nacionalizēja visu privātīpašumā esošo zemi un ēkas kuru kopplatība ar īpašumā esošajām citām ēkām un palīgēkām Ogres pilsētas teritorijas apbūves gabalā bija lielāka par 170 kvadrātmetriem¹.

1967. gadā apstiprinātajā Ogres pilsētas plānojumā tika paredzētas radikālas izmaiņas pilsētas apbūves struktūrā, tostarp daļu savrupmāju apbūves teritoriju pilsētas centra tuvumā un vēsturisko vasarnīcu teritoriju Jaunogrē un daļēji Pārogrē nosakot kā “apbūves rekonstrukcijas teritorijas”, ar to saprotot veco ēku nojaukšana un jaunu, tipveida daudzstāvu daudzdzīvokļu ēku būvniecību².

Padomju laikā Ogre turpināja attīstīties kā industriāls centrs, un tika uzsākta masveida apbūve. Tāpat tika izveidoti jauni dzīvojamo māju rajoni un modernizēti rūpnieciskie objekti. Ogre kļuva par svarīgu reģionālu centru ar lielāko dzijas apstrādes un trikotāžas ražošanas kombinātu.

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas 1990. gadā Ogre piedzīvoja jaunu attīstības vilni. Tā pārorientējās uz pakalpojumu un tūrisma industriju, uzlabojot infrastruktūru un dzīves kvalitāti. Pilsētā ir daudz parku un dabas objektu, piemēram, Ogre upes krasti un Daugavas skati, kas veicina tūristu pieplūdumu.

Mūsdienās Ogres pilsētas apstādījumu un publiskās ārtelpas struktūru raksturo daļēji atšķirīgas teritorijas. Pilsētas senākajā daļā (Ogres centrā) raksturīga vēsturiskā apbūve ar izciliem 20.gadsimta 20.-30.gadu arhitektūras paraugiem, tos veiksmīgi papildina jaunie pilsētvides objekti – digitālā strūklaku ansamblis, skatuve, augstvērtīgs pilsētvides noformējums, vides objekti un apstādījumu risinājuma kompozīcijas Brīvības ielā un skvēros. Publiskās ārtelpas parku joslas motīvi caurvij no Vecā Tautas nama (Rīgas iela) Neatkarības laukuma līdz pat Krasta laukumam.

Ogres pilsētai ir izdalītas šādas apkaimes:

¹ Apinis, U., Mekša, I., Jauja, Z., Zilberts, P. 2021. *Ogre: vasarnīcu stāsti*. Ogre, Ogres Attīstības biedrība.

² Apinis, U., Mekša, I., Jauja, Z., Zilberts, P. 2021. *Ogre: vasarnīcu stāsti*. Ogre, Ogres Attīstības biedrība.

1. Ogre (centrālā daļa), kurā var izdalīt atsevišķi vēl Ogres ieleju, Ogres vecupi, Mālkalnes un Grīvas rajonu

Ogres centra apkaimes lokālās identitātes apstādījumu struktūras un veģetācijas daudzveidība pamatā nosaka un balstās uz esošo Neatkarības un Marsona laukumu, Liepu un Klusā skvēru un Upes promenādes kokaugiem un stādījumiem.

Ogres (centrālās daļas) apkaimei ir trīs telpiskās struktūras daļas, kas atšķiras gan pēc veģetācijas daudzveidības, gan pēc vizuālās telpiskās struktūras, gan pēc funkcionālās slodzes, bet kopā veido Ogres pilsētas centrālo daļu un iekļauj lielu daļu no publiski pieejamiem objektiem.

Telpiskā struktūra:

1. Pirmā struktūra (4.7. att. 1 apz.) ir Brīvības ielas D un Z daļa, ko daļa gājēju tunelis un dzelzceļa līnija. Šai struktūrā ietilpst Ogres pilsētas vēsturiskā centra apbūves zona³ (TIN42) un tai pieslēdzas Grīvas un Mālkalnes rajona (daudzstāvu dzīvojamās apbūves un publiskās apbūves teritorijas), kurās atrodas vairāki plašas nozīmes publiskie objekti – baznīcas, veikali, kultūras nams, novada dome, skolas un bērnudārzi ar vairākām apstādījumu joslām un zaļām iekšpagalmu teritorijām. Telpiskajā struktūrā dominē padomju laikā celtās deviņstāvu un piecstāvu ēkas, kultūrvēsturiskās ēkas un objekti. Kopumā ir skaidri nolasāma pilsētas centrālā daļa jeb ass, kur viegli uztveramas apstādījumu struktūras un orientieri. Starp objektiem pastāv galveno ielu sasaiste ar stādījumu koridoru grupām un atsevišķiem vides objektiem.

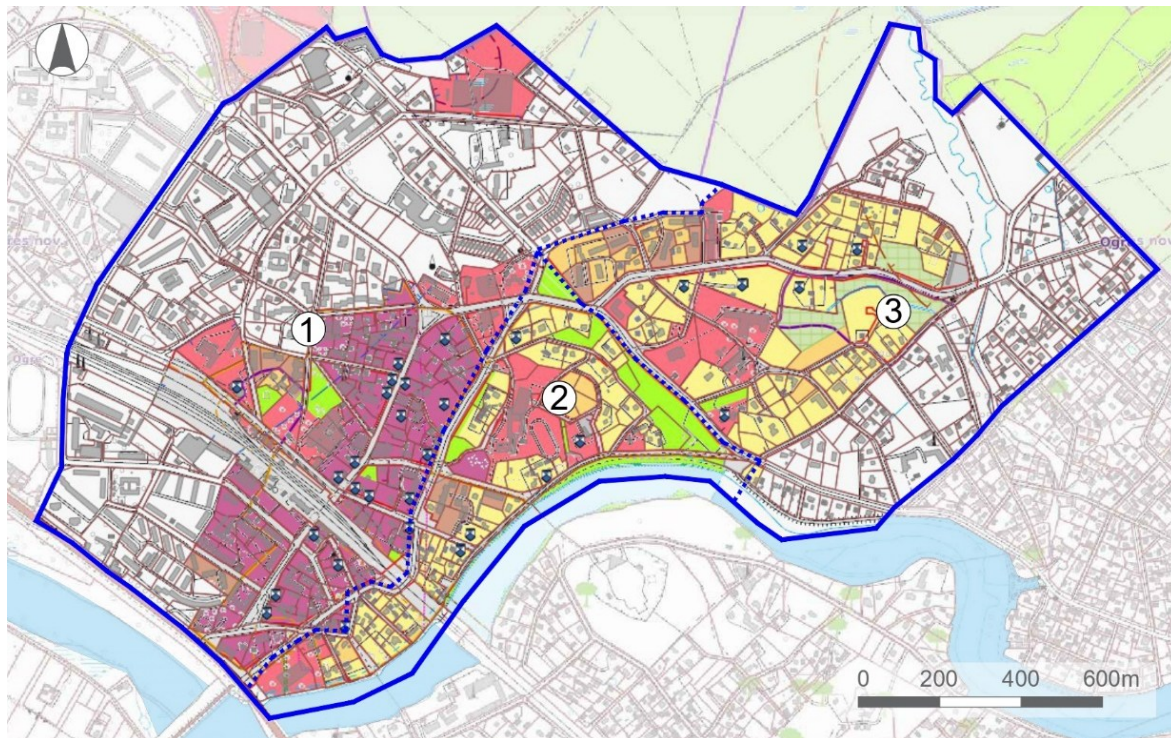
2. Otrā telpiskā struktūra (4.7. att. 2 apz.) izdalāma kā vietējas nozīmes kultūrvēsturiskā un dabas teritorija (TIN42), kura ietilpst Ogres parka vasarnīcu kolonijas apbūves zonā⁴ (TIN41), mežaparka tipa stādījumi un Ogres upes krastmala. Telpiskajā struktūrā dominē kultūrvēsturiskās ēkas, baznīca, Kalna skolas izvietojums pakalnā un piecstāvu dzīvojamās ēkas.

3. Trešā telpiskā struktūras (4.7. att. 3 apz.) daļu pilsētā veido mazstāvu dzīvojamās apbūves teritorija, publiskās apbūves teritorijas, savrupmāju apbūves teritorija un jauktas

³ lokālpplānojumā aizsargājamās apbūves teritorijām Ogres pilsētas centrā un tām pieguļošajām teritorijām (https://geolatvija.lv/geo/tapis?document=open#document_12078) noteiktā kā teritorija ar īpašiem noteikumiem (TIN42).

⁴ lokālpplānojumā aizsargājamās apbūves teritorijām Ogres pilsētas centrā un tām pieguļošajām teritorijām (https://geolatvija.lv/geo/tapis?document=open#document_12078) noteiktā kā teritorija ar īpašiem noteikumiem (TIN41).

centra apbūves teritorijas, kurā atrodas vairāki plašas nozīmes publiskie objekti – baznīca, veikali, slimnīca, skolas un bērnudārzs. Šajā struktūrā ietilpst arī Poruka un Blaumaņa ielas vēsturiskā vasarnīcu un dzīvojamo māju apbūve. Galvenajām ielām ir atvērta struktūra ar ielas apstādījumu fragmentiem. Visā daļā ir aktīva transporta un gājēju kustība.

4.7. att. Ogres centra apkaimes telpiskās struktūras (1., 2., un 3. apz.). Autora izstrāde uz <https://geolatvija.lv/main>.

Apkaimes ainaviskās vērtības, orientieri, dominantes

Daudzveidīgu apstādījumu teritoriju izvietojums Ogres centra apkaimē dod iespēju attīstīt blīvu ‘zaļo tīklu’, kas ir pamats apstādījumu struktūras attīstībai. Galvenie ainaviskie zaļās infrastruktūras objekti Ogres centra apkaimē ir **skvēri, laukumi un iekšpagalmi**. **Ogres upes ieleja** – Ogres upe ir viena no ievērojamākajām ainaviskajām vietām pilsētā. Tā izceļas ar skaistajiem krastiem un dabisko vidi. Upes ieleja Ogres centra apkaimē piedāvā lieliskas iespējas pastaigām un atpūtai dabā.

Funkcionālās sasaistes veic Brīvības iela

Šī iela arī uzskatāma par prioritārām apstādījumu un labiekārtojuma attīstībai – izbūvējot (nomainot) kvalitatīvu segumu gājējiem un riteņbraucējiem, izvietojot jaunas norādes, digitālus informācijas standus, vides objektus un veidojot īslaicīga rakstura apstādījumu struktūras – konteineri ar viengadīgiem ziediem.

Nozīmīgas gājēju ielas ir Bērzu aleja, Lapu, Parka un Pļavas ielas, kuras veido sasaisti ar Upes promenādi un Krasta laukumu (4.8. att). Šīs ielas arī uzskatāmas par prioritārām apstādījumu un labiekārtojuma attīstībai, izbūvējot modernu uz Jaunā Eiropas Bauhaus principiēm publisko ārtelpu.

4.8. att. Krasta laukuma telpiskās struktūras vizuālās orientieris-vides objekts,
dominante – Luterāņu baznīca

Vizuālās sasaistes Ogres centra apkaimē veido lielākās būves – Tautas nams Brīvības ielā 2, dzelzceļa stacija, Ogres novada pašvaldības Centrālās administrācijas ēka. Izteismīgu vizuālo efektu piešķir reljefa maiņas, kas eksponējas Brīvības gājēju ielas galā (osu grēdas kalna gals – atrodas Ogres novada pašvaldības Centrālās administrācijas ēka). Svarīgi akcentēt Brīvības gājēju ielas dominantes, veidojot krāšņus un saskanīgus apstādījumus pie visiem nozīmīgiem kultūrvēsturiskajiem objektiem un ēkām.

Apstādījumu telpiskās struktūras pilnveidošanai Centra apkaimē ieteicams veidot sasaistes starp objektiem, risinot vienotu stādījumu tīklojumu Ogres centrā, kas papildināts ar Ogres centra identitātei atbilstošiem vides objektiem un labiekārtojumu.

Akcentējamas vērtīgas skatu līnijas un skatu vietas, nepieļaujot skatu līniju aizaugšanu ar nevērtīgām kokaugu sugām. Jānodrošina skatu vietas kā atpūtas vietu punkti pastaigu ceļos un velomaršrutos. Jādomā risinājumi par gājēju un riteņbraucēju drošību.

Apstādījumu struktūra attīstāma pie daudzstāvu ēkām, kas atrodas šajā pilsētas daļā, veidojot drošu un ērtu vidi iedzīvotājiem, saglabājot šīs apkaimes daļas apstādījumu raksturu.

Mežaparka tipa apstādījumu raksturs šajā apkaimē saglabājams kā šīs vietas identitāte, īpaši pievēršot uzmanību esošo vērtīgo kokaugu saglabāšanai un kopšanai – priedēm, eglēm, bērziem, liepām un ozoliem. Lai atvieglotu orientēšanos šajā apkaimes daļā, nepieciešami vizuālie orientieri – vides objekti un norādes.

2. Jaunogre, kurai pēc platības un atrašanās vietas iedala Ziemeļjaunogres teritoriju (perspektīvē mazstāvu apbūves teritorija), Dienvidjaunogres teritoriju un Zilie kalni (dabas parks un mežaparks).

Lokālā identitāte

Vēsturiski šī apkaime veidojusies kā vasarnīcu rajons ar nosaukumu Mālu kalni. Zilokalnu pakājē atradās applūstošas pļavas un purvāji. Sākotnējā apbūve bija no dzelzceļa līnijas līdz Lapu ielai, jo līdzās vasarnīcu izbūvei 1926. gadā Gaismas prospektā uzsākta Rīgas trūcīgo bērnu atpūtas nama "Mālkalne" būvniecība. 1928. gada 12. maijā atklāja dzelzceļa pieturas punktu - Ogre II,⁵ kuru 1932. gadā pārsauca par Jaunogri. 1930. gadā Jaunogres labierīcības biedrība izveidoja Jaunogres parku, kurā vēlāk izbūvēja tenisa laukumu un kur norisinājās ikgadējie "Jaunogres parka svētki". 1960. gados nosusinot mitrās pļavas un novadot pazemes kolektorā Lebiņas upi, izveidoja Mālkalnes prospektu.⁶

1960. gados sākās Ogres trikotāžas kombināta būvniecība un Jaunogres pārbūve, kuru apbūvēja ar piecstāvu daudzdzīvokļu ēkām. 1968. gadā darbu uzsāka Ogres trikotāžas kombināts. Turpinājās arī Jaunogres attīstība, nojaucot daudzas vasarnīcu ēkas un to vietā būvējot daudzdzīvokļu dzīvojamo masīvu, bērnu dārzus, veikalus un skolu. Jaunogres apkaimes apstādījumu struktūras daļu aizņem Dabas parks "Ogres Zilie kalni", kura ir īpaši

⁵ Vita Rinkēvča. *Ogre. Rakstu un atmiņu krājums*. LU žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 2002.

⁶ Vita Rinkēvča. *Ogre. Rakstu un atmiņu krājums*. LU žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 2002.

aizsargājama dabas teritorija 312 ha platībā kopš 2004. gada. Meža parka lielāko teritorijas daļu aizņem skujkoku meži uz osu grēdas pauguru virknēm, kas ir Lielo Kangaru sastāvā.

Telpiskā struktūra:

Jaunogres apkaimei ir trīs telpiskās struktūras daļas, kas atšķiras gan pēc stādījumu sistēmas, gan pēc vizuālās telpiskās struktūras, gan pēc funkcionālās slodzes.

1. Pirmā struktūra ir dzelzceļa pieturas “Jaunogre” Z daļa (4.12. att. 1. apz.), ko veido Saules, Gaismas un Vidus prospekta trijstūra konfigurācijas laukuma ielu shēmu. Kopumā nav skaidri nolasāma apkaimes vizuālā ass un orientieri. Starp daudzām kultūrvēsturiskajām ēkām ir iebūvētas atsevišķas individuālās dzīvojamās ēkas.

2. Otrā struktūra (4.12. att. 2. apz.) ietver “Jaunogres parku” – meža masīvu, kurš ieskauj 1927. gada celtās Rīgas Centrālās slimnīcas bērnu sanatorijas teritoriju (tagad sanatorija “Ogre”, valsts nozīmes kultūras piemineklis arhitektūrā, 4.9. att.), Zilo kalnu dabas parku, mazstāvu un daudzstāvu dzīvojamās apbūves un publiskās apbūves teritorijas. Dominējošās telpiskās-vertikālās struktūras Jaunogres apkaimē ir padomju laika celtās deviņstāvu ēkas ar ielu apstādījumu joslām un apzaļumotām pagalmu teritorijām.

4.9. att. Sanatorija “Ogre” Foto E. Sparāns

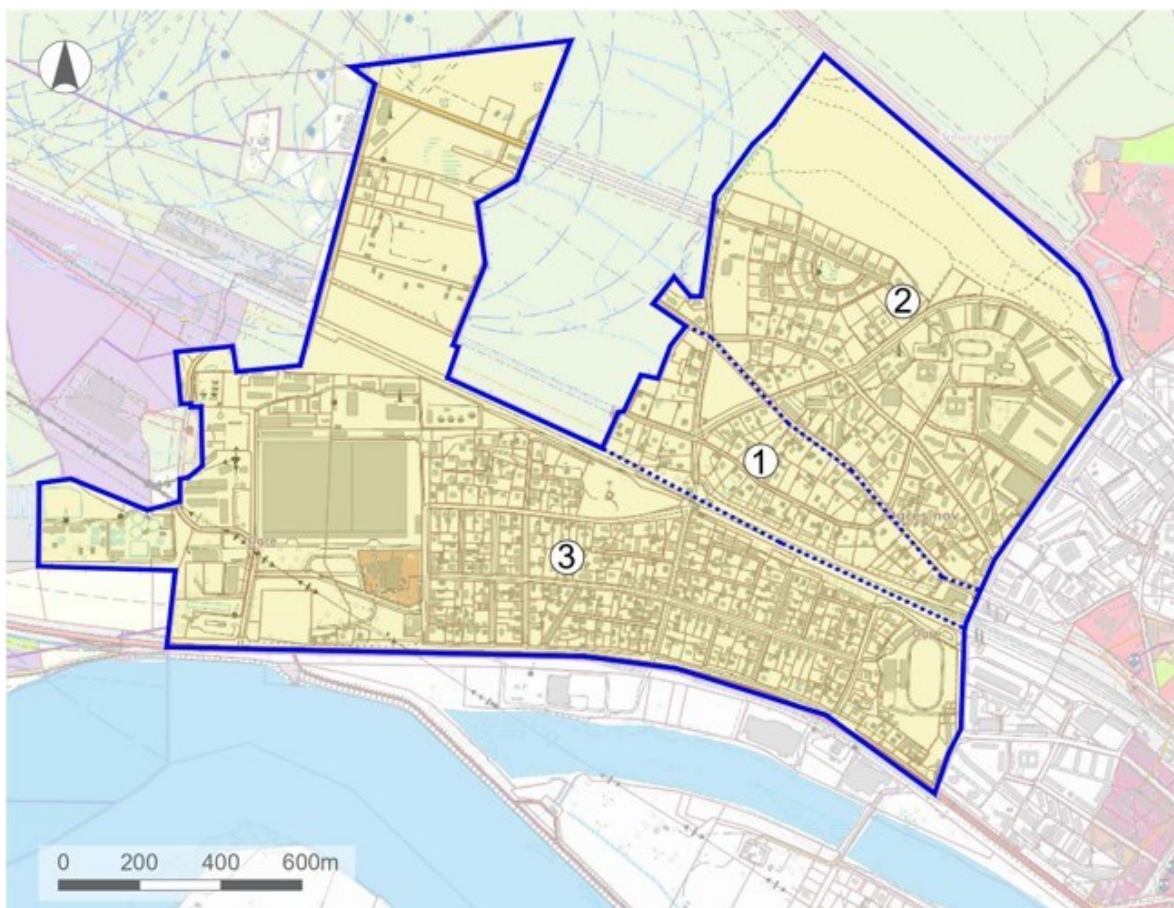

4.11. att. Mālkalnes mazstāvu apbūves teritorijas iekšpagalma apzaļumojums

4.11. att. Skats no Ogres zilo kalnu dabas parka augstākā punkta uz Jaunogres apkaimi

3. Trešā struktūra (4.12. att. 3. apz.) starp dzelzceļa līniju un Rīgas ielu. Šajā teritorijā atrodas Ogre trikotāžas kombināta rūpnieciskā zona un Dienvidjaunogres mazstāvu apbūves teritorija ar labiekārtotiem pagalmiem. Teritorijā nav publiskās apzaļumotas teritorijas.

4.12. att. Jaunogres apkaimes telpiskās struktūras (1., 2., un 3. apz.). Autora izstrāde uz <https://geolatvija.lv/main>

Apkaimes ainaviskās vērtības, orientieri, dominantes

Apbūves raksturs un apstādījumu teritoriju izvietojums Jaunogres apkaimē nedod iespēju attīstīt blīvu 'zaļo tīklu' koridorus. Šajā teritorijā ir pietiekami daudz esošo lielo kokaugu (arī daži dižkoki) un krūmu grupu salas pie ēkām un kvartālu iekšpagalmos. Savukārt savrupmāju dzīvojamajās teritorijās ir iekopti augļu koku dārzi un košumdārzi. Apkaimes apstādījumu struktūra ir bez izteiktiem atpazīstamības elementiem, orientieriem, dominantēm. Kā lielākais orientieris ir Zilais kalns-pilskalns – valsts nozīmes kultūras piemineklis arheoloģijas sadaļā. No kalna virsotnes paveras plašs skats uz Jaunogres apkaimi. **Ogres Zilie kalni** ir viena no populārākajām vietām, kur var baudīt gan ainavu, gan fiziskās aktivitātes.

Zilais kalns

4.13. att. Skats uz Jaunogres apkaimi. Dzelzceļa līnija daļa Z un D Jaunogri.

Funkcionālās saites Jaunogres apkaimē veic Raiņa (D daļā) prospekts un Zilokalnu prospekts (Z daļā). Šī savienojuma ass arī uzskatāma par prioritārām apstādījumu un labiekārtojuma attīstībai – izbūvējot (nomainot) kvalitatīvu segumu gājējiem un riteņbraucējiem, izvietojot jaunas norādes, digitālus informācijas standus.

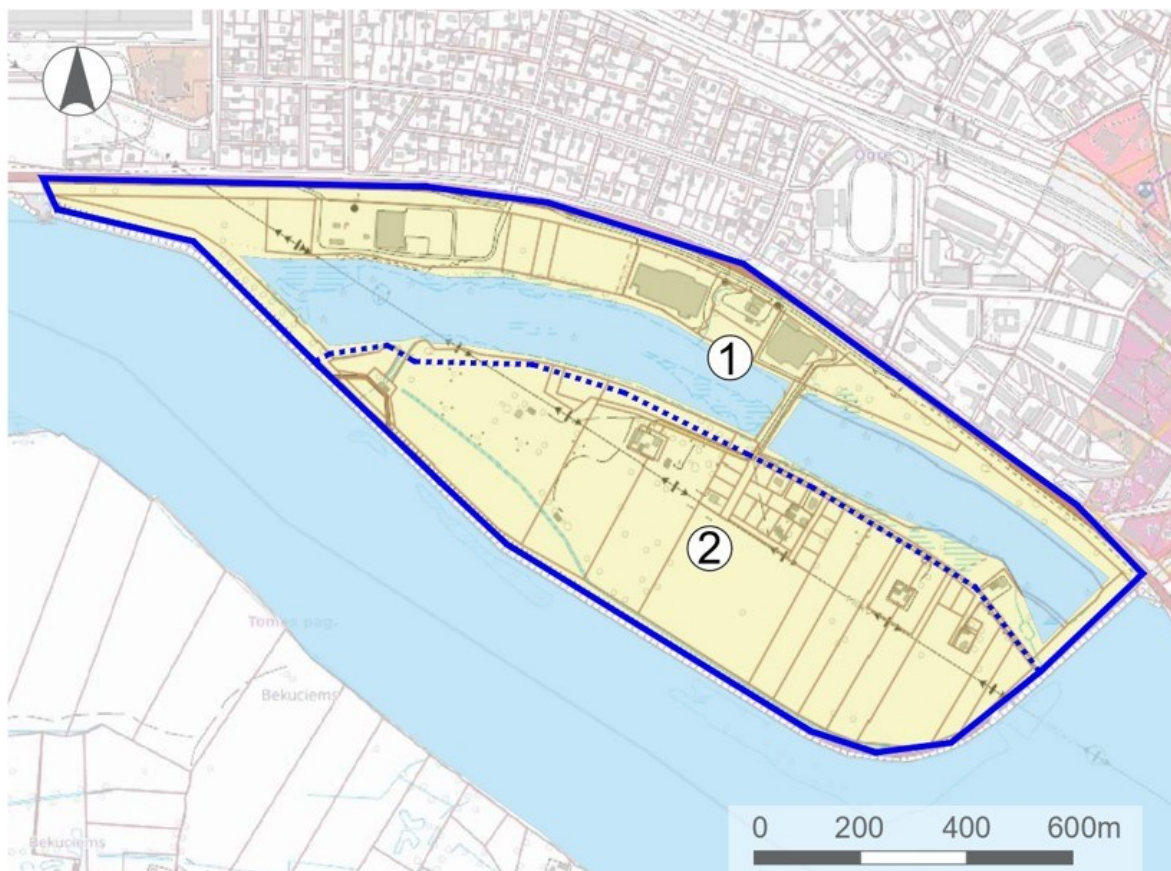
3. Ogres salas apkaimes lokālo identitāti veido tās ģeogrāfiskais novietojums. Daļu apkaimes zemi ieskauj Daugava un Vecupe, veidojot salu. Ogres sala austrumu pusē robežojas ar Ogres upes izteku Daugavā, ziemeļu pusē robežojas ar A6 autoceļu jeb Rīgas ielu un pārējo Ogres pilsētu. Apkaimes daļai gar Rīgas ielu ir raksturīga publisko ēku jeb tirdzniecības centru apbūve.

Apkaimes telpisko struktūru var iedalīt divās daļās un tās izteikti atšķiras ar funkciju un veģetāciju. Abas struktūras atdala Vecupe, ziemeļu puse robežojas ar A6 autoceļu un veic tirdzniecības centru pakalpojumu funkciju. Savukārt, dienvidu puses struktūra ir bagāta ar zaļajām teritorijām un to aizņem savrupmāju dzīvojamās teritorijas.

Telpiskā struktūra:

1. Pirmo struktūru (4.14. att. 1. apz.) veido trīs lielveikali un degvielas uzpildes stacija. Austrumu pusē izveidota peldvieta paralēli Vecupes krastam, kas kalpo kā rekreācijas teritorija. Pirmā struktūra visā garumā robežojas ar A6 autoceļu.

3. Otro struktūru (4.14. att. 2. apz.) ieskauj Daugava un Vecupe, veidojot salu. Ap to ved promenāde ar ainaviskiem skatiem uz Daugavu un Ogres pilsētas ainavu. Šajā struktūrā atrodas vairākas privātmājas un plašas zaļās teritorijas ar kokaugu apaugumiem un pļavām.

4.14. att. Ogres salas apkaimes telpiskās struktūras (1., un 2. apz.). Autora izstrāde uz

<https://geolatvija.lv/main>

Apkaimes ainaviskās vērtības, orientieri, dominantes

Apkaimes ainaviskās vērtības veido Daugavas upes krasts, ainaviski skati uz Vecupi, kā arī Ogres upes izteka Daugavā. Ogres salas teritorijai apkārt ved promenāde, no kuras paveras ainaviski skati uz Daugavu. Šai teritorijai ir potenciāls attīstīties par rekreācija teritoriju ar atpūtas un pastaigu vietām, kurās varētu veidot zemes un vides mākslu. No Lauku ielas, kas savieno Ogres salu ar pārējo pilsētu, paveras tāli skati uz Vecupi vietā, kur iela šķērso upi.

Apkaimes funkcionālās sasaistes ar pārējo Ogres pilsētas daļu veido Lauku iela, kas savieno otro struktūru ar pirmo un pārējo pilsētu. Gājējiem ir iespēja arī dodoties pa promenādi pārvietoties no Ogres salas apkaimes uz Ogres Centra apkaimi. Savukārt galvenais autoceļš, kas savieno Ogres salu ar citām pilsētām un savstarpēji ar Ogres pilsētu, ir Rīgas iela jeb valsts galvenais autoceļš A6 *Rīga-Daugavpils-Krāslava-Baltkrievijas robeža (Patarnieki)* autoceļš.

Apkaimes vizuālās sasaistes veido trīs lielveikali, kas izvietoti paralēli A6 autoceļam. Savukārt apkaimes otrajā daļā vizuālās sasaistes veido visu trīs upju krasti ar promenādi un tāliem ainaviskiem skatiem.

4. Kartonfabrikas apkaime

Lokālā identitāte

1933. gadā pēc apstiprinātā mērnika Dāvida Vanaga sagatavotā pilsētas izbūves projekta Ogres pilsētas administratīvajā teritorijā ielauta arī Kartonfabrikas rajonu un daļēji Pārogres (līdz tagadējai Pagasta ielai)⁷. Lokālo identitāti veido Ogres upe, kas daļa robežu ar Kartonfabrikas apkaimi, daļu teritorijas šķērso arī Norupe, tās ieteka Ogres upē atrodas Kartonfabrikas apkaimes rietumu pusē. Lielāko daļu apkaimes teritoriju aizņem savrupmāju teritoriju apbūve, taču ziemeļu pusē ir arī plašs meža apauguma masīvs.

Telpisko struktūru: var iedalīt trīs izteikti atšķirīgās daļās, kas savstarpēji atšķiras ar funkcionālo slodzi un veģetāciju. Telpiskās struktūras savstarpēji sadala Loka iela un Stirnu iela.

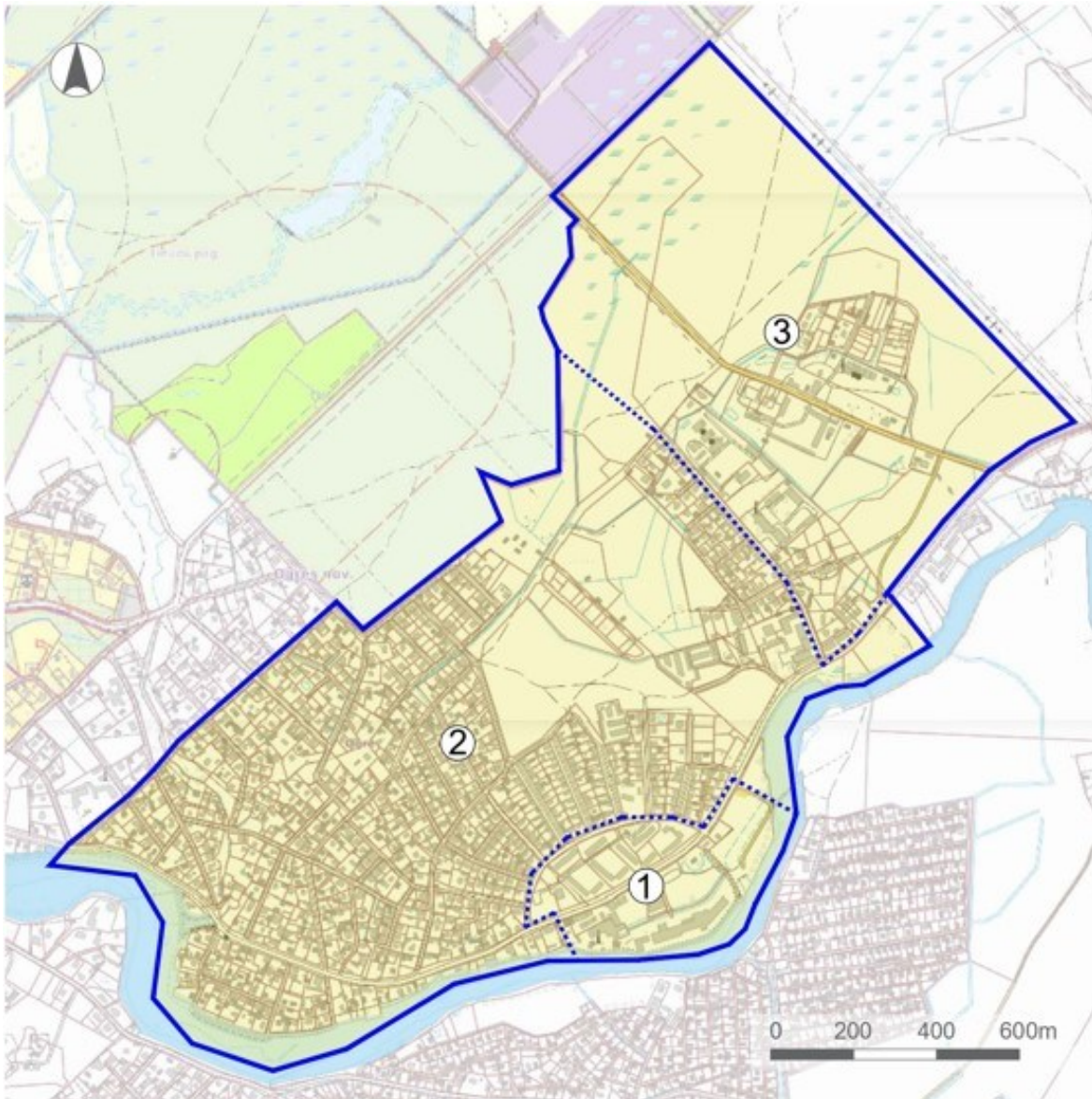
1. Pirmo telpisko struktūru (4.1.5. att. 1. apz.) veido daudzdzīvokļu māju kvartāla apbūve, Ogres HES, kas atrodas uz Ogres upes attekas, veikals un vairākas rūpnieciskas un noliktavu tipa ēkas. Mazstāvu māju pagalmi ir plaši un aprīkoti ar bērnu rotaļu laukumiem.

2. Otro struktūru (4.1.5. att. 2. apz.) veido plaša teritorija ar privātmājām. Poruka iela nodala Kartonfabrikas masīvu no centra. Apkaimē atrodas arī vairākas mazstāvu ēkas.

Otrās struktūras ziemeļu puses teritoriju aizņem meža masīvs un Ogres kapi. Par nozīmīgāko ielu šajā apkaimes struktūrā atzīmējama Brīvības iela, kas savieno pārējās struktūras un Ogres pilsētas centru ar Kartonfabrikas masīva otro struktūru un tās pārējām ielām, kas ved uz privātmāju īpašumiem. Kā viens no ievērojamākajiem objektiem šajā struktūrā ir Ogres vanšu tilts, kas savieno Kartonfabrikas apkaimi ar Lašupes apkaimi.

3. Trešo struktūru (4.1.5. att. 3. apz.) veido sadrumstalota apbūve, kas sevī ietver privātmājas, pakalpojumu ēkas, ražošanas un noliktavas tipa apbūvi. Struktūru šķērso Lībieškalna iela, taču no visām pusēm teritoriju ieskauj meža masīvi un Ogres upes krasts.

⁷ Apinis, U., Mekša, I., Jauja, Z., Zilberts, P. 2021. *Ogre: vasarnīcu stāsti*. Ogre, Ogres Attīstības biedrība.

4.15 att. Kartonfabrikas apkaimes telpiskās struktūras. Autora izstrāde uz

<https://geolatvija.lv/main>

Apkaimes ainaviskās vērtības, orientieri, dominantes

Apkaimes ainaviskās vērtības saskatāmas pie Ogres vanšu tilta un Ogres upes, kur paveras ainaviski skati uz upi un Ogres pilsētu. Tilts arī kalpo kā orientieris un dominante, tas izceļas ar savu spilgti zilo krāsu uz apkārtējās vides fona. Arī no Brīvības ielas puses daudzviet paveras ainaviski skati uz Ogres upi.

Apkaimes funkcionālās sasaistes ar pārējo Ogres pilsētu veido Brīvības iela, gājējiem paredzētais Ogres vanšu tilts. Brīvības iela savieno arī Ogres pilsētu ar Lībieškalnu, Dārziņiem un Ogresgalu, kas atrodas Ogresgala pagastā. Par svarīgu funkcionālās sasaistes ielu uzskatāma arī Loka iela, kas savieno daļu privātmāju apbūves ielas ar Kartonfabrikas

apkaimes daudzstāvu māju apbūvi, veikalu un Brīvības ielu. Savukārt, apkaimes ziemeļu daļas dzīvojamo apbūvi ar pārējo teritoriju savieno Stirnu iela, kas uzskatāma par prioritāru labiekārtojuma un drošu gājēju celiņu izbūvei.

Apkaimes vizuālās sasaistes veido daudzstāvu māju kvartāls un tam pretī esošā veikala un rūpnieciska tipa ēku apbūve, kas savstarpēji veido loka veida apbūves kompleksu. To sadala Brīvības iela. Būtisku vizuālo sasaisti veido Ogres vanšu tilts un Ogres upe, gar kuru ved promnāde. Vieta vērtējama arī kā rekreācijai svarīga teritorija, tā ir sasniedzama no abām Ogres upes krastu daļām.

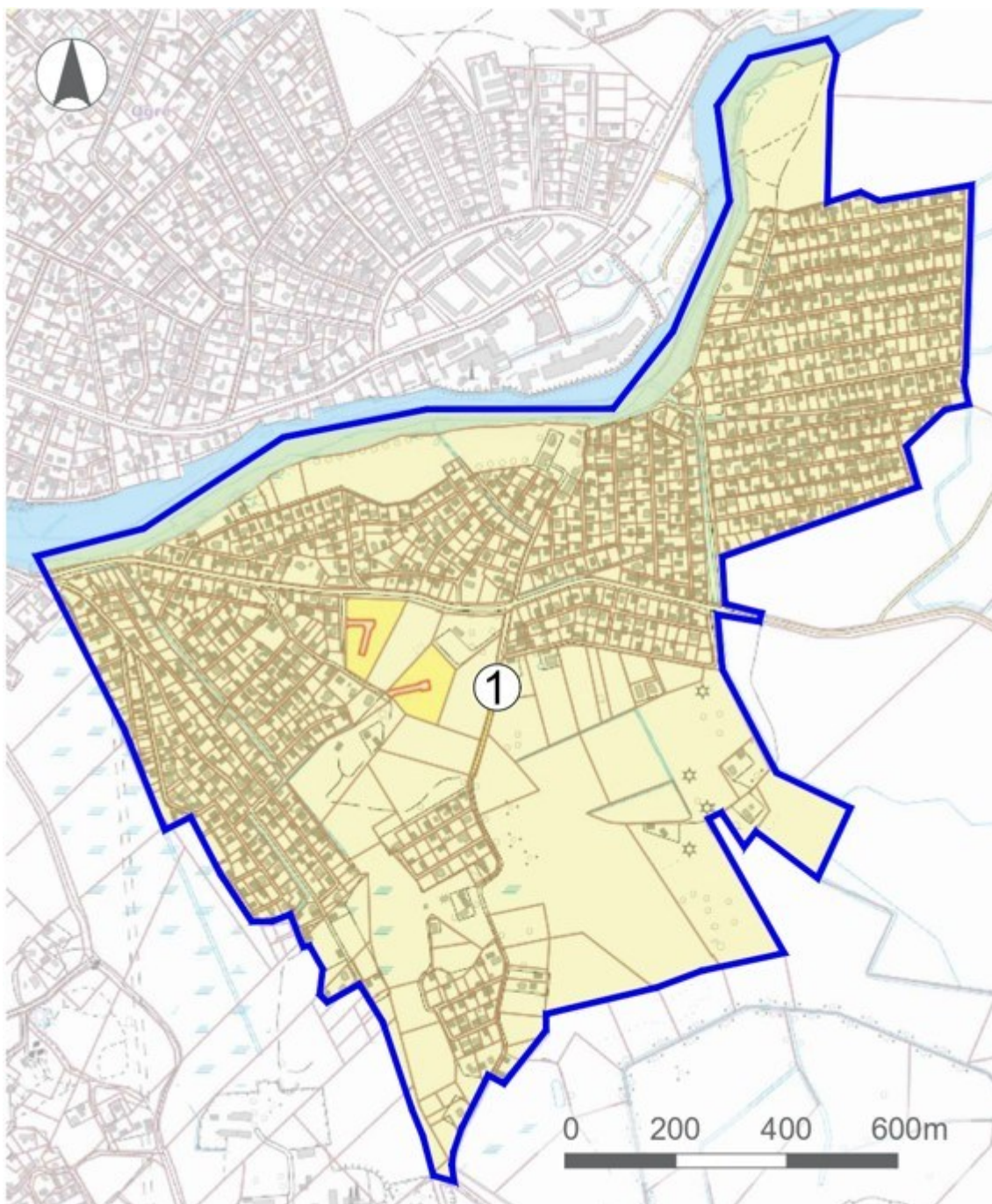
5. Lašupes apkaime

Lokālā identitāte

Lašupes apkaimes lokālo identitāti veido tai raksturīgā privātmāju apbūve, kas aizņem pusi apkaimes teritorijas. Ziemeļu pusē apkaime robežojas ar Ogres upi, uz kuras vēsturiski izveidots Ogres HES un dambis, kas saskatāms un sasniedzams no apkaimes. Lašupe atrodas Ogres pilsētas austrumu daļā pie pilsētas robežas.

Apkaimes telpisko struktūru var iedalīt vienā kopīgā struktūras daļā. Lašupes teritorijā pārsvarā ir privātmāju apbūve, kura attīstījusies no mazdārziņu teritorijām. Apkaimē nav parku, bet no austrumu un dienvidu puses ieskauj mežu masīvi un lauku ainavas, savukārt, no ziemeļu puses Ogres upe, kurai gājēji pāri var tikt pa Vanšu tiltu, kas atrodas blakus apkaimes robežai rietumu pusē vai dambi.

Struktūru veido privātmāju apbūves masīvi, mežu apaugumi un lauku ainavas. Lielākā daļa privātmāju apbūve nav sadrumstalota, ir dažas atsevišķas ēkas apkaimes dienvidu pusē.

4.16. att. Lašupes apkaimes telpiskās struktūra. Autora izstrāde uz

<https://geolatvija.lv/main>

Apkaimes ainaviskās vērtības, orientieri, dominantes

Pie apkaimes ainaviskajām vērtībām pieskaitāma Ogres upe, taču tā ir saskatāma vien no dažām ielām, piemēram, Jāņa Čakstes ielas, iebraucot Lašupes apkaimē, no Skalbjū ielas un Prīmulu ielas. Šīm ielām ir potenciāls atsegt ainavisku skatus uz upi no krūmāju apauguma. Viens no orientieriem, iebraucot Lašupes apkaimē pa J. Čakstes ielu, ir Ogres vanšu tilts.

Apkaimes funkcionālās sasaistes, galvenokārt, veido J. Čakstes iela, Mazā Ķentes iela un Pieniņu ceļš. Šīs ielas savieno apkaimi ar pārējo Ogres pilsētu, kā arī ved cauri visai apkaimē. No šīm ielām izriet citas mazākas ielas, kas ved uz privātmāju apbūvi. Skalbu iela arī uzskatāma par vienu no galvenajām ielām, uz tās atrodas autobusa pieturas, kā arī no šīs ielas ved atsevišķas ielas uz privātmāju apbūvi.

Apkaimes vizuālās sasaistes veido Ogres upe, HES un dambis. Tie veido vienotu ainavtelpu, no kuras paveras skati uz Ogres pilsētu un meža masīvu ainavu.

5. Pārogres apkaime

Lokālā identitāte

Apkaime atrodas Ogres upes kreisajā krastā. 19. gadsimtā, Ogrē attīstoties kā kūrortvietai, arī Pārogre kļuva apdzīvotāka. 20. gadsimta sākumā Pārogres teritorijā sāka darboties kokzāģētava.⁸ 1931. gadā tika atklāta Pārogres dzelzceļa pietura, bet 1933. gadā tika uzcelta stacijas ēka.⁹ 1975. gadā Pārogres teritorijā tika dibināts dendroloģiskais parks "Lazdukalni", kas 2020. gadā pārdēvēts par Špakovska parku. Apkaimes lokālo identitāti veido tajā esošās publisko pakalpojumu ēkas, kas aizņem lielu daļu teritorijas dienvidu pusē un centrālajā daļā. Pārogres apkaimē atrodas divi valsts nozīmes kultūras pieminekļi – Sanatorija "Saulstari" un Degvielas uzpildes stacija, kas atrodas Daugavpils ielā 74.¹⁰ Apkaimē atrodas arī Špakovska parks, Ķentes pilskalns un Ogres estrāde. Pārogres apkaimē Ogres upi gājējiem ir iespēja šķērsot pa 5 tiltiem.

Telpiskā struktūra

Apkaimes telpisko struktūru var iedalīt divās daļās. Abas struktūras savstarpēji atdala dzelzceļš. Pārogre rietumu pusē robežojas ar Daugavu, taču ziemeļu pusē ar Ogres upi. Abas struktūras daļas šķērso Urgas upe. Abas struktūras atšķiras ar veģetāciju un funkciju.

1. Pirmo telpisko struktūru veido blīva privātmāju apbūve, neliela daļa ražošanas ēkas, plaši mežu masīvi, parks un estrāde. Šī struktūra sniedz rekreācijas iespējas, tajā skaitā arī bērnu rotaļu laukumu. Tā ir ērti pieejama gan gājējiem, kas var izmantot loka gājēju tiltu, Laipu tiltu un Ogres vanšu tiltu. Šajā struktūrā atrodas viens no kultūras pieminekļiem – sanatorija "Saulstari".

⁸ Par Ogrē

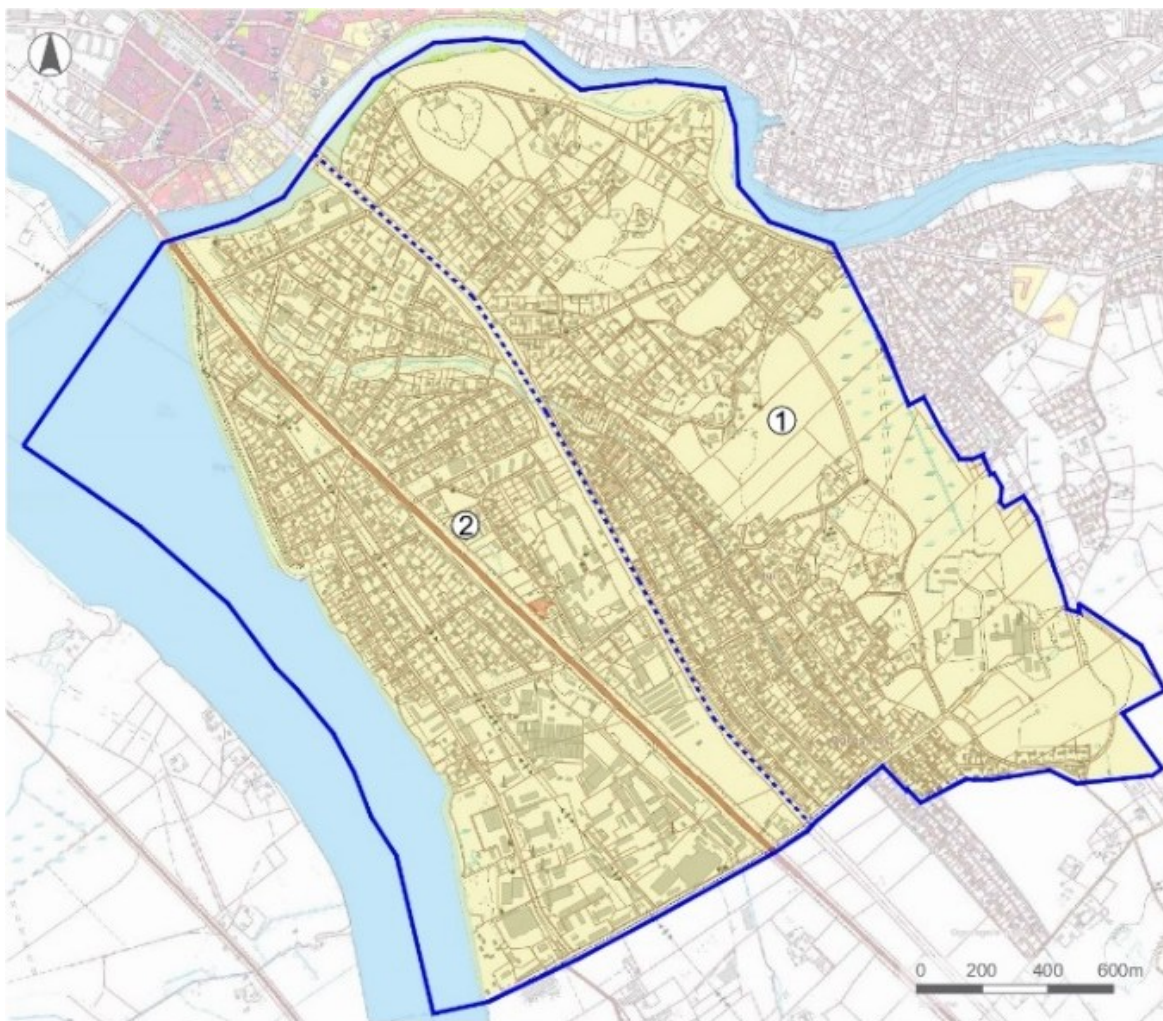
⁹ ↑ Vita Rinkēvča. *Ogre. Rakstu un atmiņu krājums*. LU žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 2002.

¹⁰ Mantojums.lv karte <https://karte.mantojums.lv/?z=16.34209&lng=24.61990&lat=56.81170&object=4421>

2. Otro struktūru veido blīva privātmāju apbūve, kas izvietojas apkaimes rietumu pusē gar Daugavu un ziemeļu pusē, pie Urgas upes. Savukārt šīs struktūras dienvidu pusi un daļu austrumu puses aizņem dažādi veikali, pakalpojumu centri un ražošanas ēkas. Otro struktūru sadala A6 autoceļš jeb Daugavpils iela. Šeit atrodas otrs kultūras piemineklis – degvielas uzpildes stacija.

4.17.att. Skats Pārogres otro struktūru

4.18. att. Pāroges apkaimes telpiskās struktūras. Autora izstrāde uz

<https://geolativija.lv/main>

Apkaimes ainaviskās vērtības, orientieri, dominantes

Apkaimes atpazīstamākā dominante un orientieris ir Ogres bāka, kas izvietojas Daugavā, mākslīgi veidotā zemes uzbērumā. Tā ir saredzama no A6 autoceļa. Par apkaimes ainaviskajām vērtībām atzīstami ainaviski skati uz Daugavu, kas ir atklāti un saredzami no Uzānu ielas, Dambja ielas un Rīgas ielas vieta, kur tā šķērso Ogres upi. Špakovska parks sniedz rekreācijas iespējas, kā arī ainavisku skatus.

Apkaimes funkcionālās sasaistes ar apkārtējām pilsētām, ciemiem un pašu Ogres pilsētu veido A6 autoceļš un dzelzceļš, kura pietura atrodas arī Pārogrē.

Apkaimes vizuālās sasaistes veido A6 autoceļa tilts pāri Ogres upei un Ogres bāka ar Daugavas krasta ainavu un mežu masīvu tālumā. Savukārt otru tiltam paveras skats uz cauruļu tiltu, dzelzceļa tiltu, Ogres upi un kokaugu apauguma kulisēm upes krastos, kas kopumā veido vizuālo sasaisti un ainavtelpu.

4.1.2. Ikšķiles pilsēta un tās apkaimes

Ikšķiles pilsētas attīstība ir sena un daudzpusīga. Lībiešu ciems (9-12. gs.) *Ikšķile* kā apdzīvota vieta attīstību sākusi no laikiem, kad šo vietu apdzīvojuši Daugavas lībieši. Par vietas seno vēsturi liecina novadā esošie pilskalni un senkapi. Viena no versijām par Ikšķiles vārda rašanos ir, ka tas radies no lībiešu vārdiem *ikš kīla*, kas tulkojumā nozīmē "viens ciems". Šajā laikā pilsētas attīstību un pastāvēšanu nodrošināja atrašanās uz svarīga tirdzniecības ceļa. No 12. gadsimta Ikšķiles ciema attīstību ietekmēja misionāra Meinarda lēmums šeit uzcelt baznīcu un pili 1185. gadā.

Vēsturiski nostiprinoties muižnieku varai, Ikšķiles novadā 1638. gadā ietilpa Ikšķiles, Tīnūžu, Turkalnes, Sprestiņu, Pikkalnes muižas un Ikšķiles mācītājmuiža. Ikšķiles muižas ēkas būvētas 18 gs. Muižas ēkas un alusdarītava ir Daugavas appludinātajā zonā, un mūsdienā ainavā nav saglabāties nekas no muižas kompleksa.

Rīgas-Daugavpils dzelzceļa atklāšana 1861. gadā, kā arī Rīgas tuvums XIX gs. otrajā pusē labvēlīgi ietekmēja novada attīstību visās jomās. Laikā, kad Latvija vēl bija cariskās Krievijas sastāvā, Ikšķile sāka attīstīties kā turīgu pilsētnieku vasarnīcu rajons. 1874. gadā Ogres zaļās teritorijas tika sadalītas vasarnīcu celšanai.

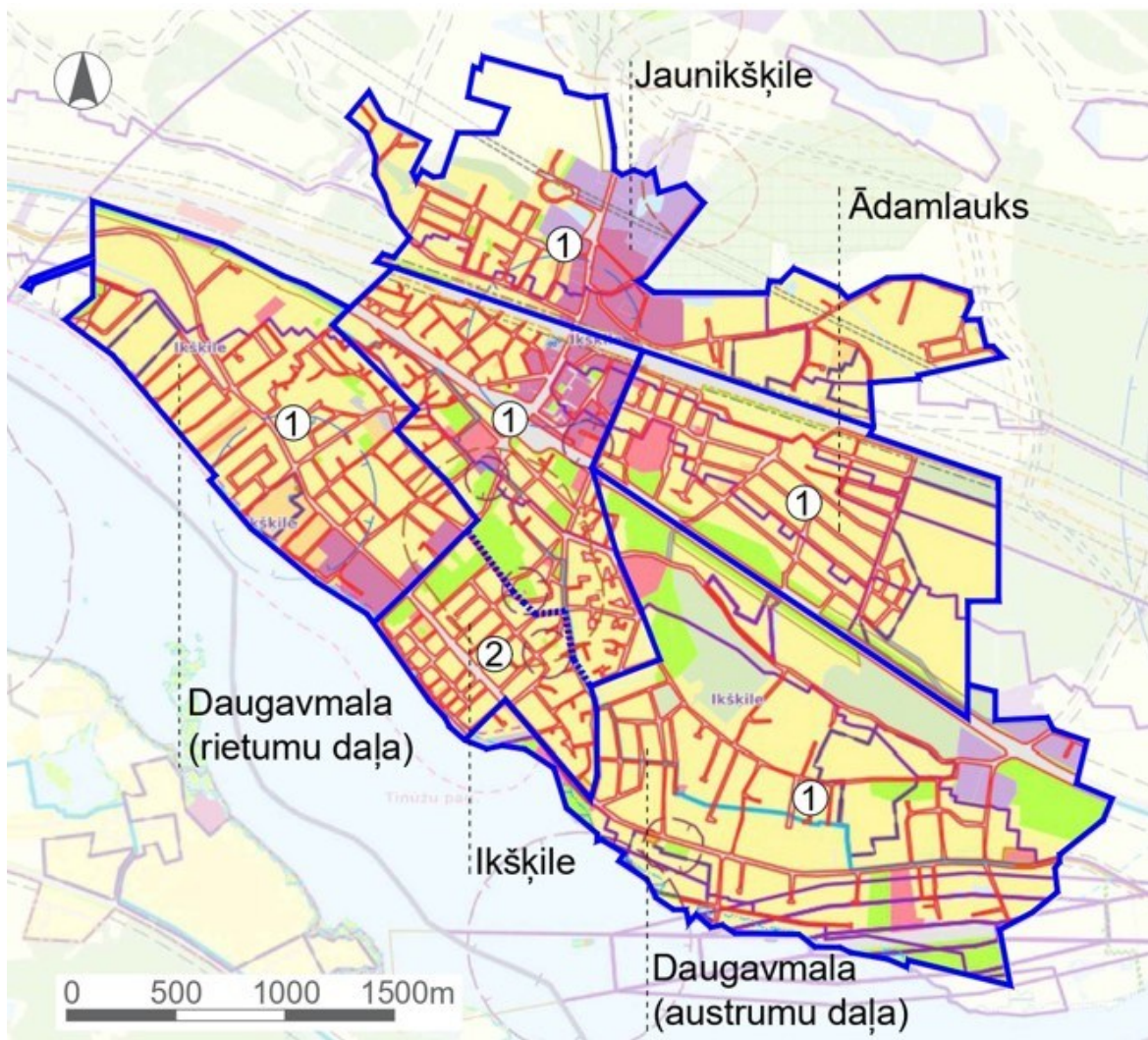
Pēc Pirmā pasaules kara Ikšķilē bija lietojamas tikai dažas ēkas. Pēc vairākiem smagiem saimnieciskiem gadiem dzīve Ikšķilē atjaunojās. 1929. gada 25. septembrī tika dibināta Ikšķiles Labierīcības biedrība. Pamatā biedrības izveidei bija vēlme veidot labiekārtotu vidi un tieši vasarnīcu rajonā. Mērķos ietilpa: "gādāt savas darbības rajonā par apgaismošanu, ceļu un parku izbūvi". Mainoties laikiem, biedrība savu darbību paplašināja un pievērsās arī tūrisma attīstībai, paredzot restorāna, ziņu biroja (informācijas centra), u.c. būvēšanu, kūrorta labiekārtošanu un ūdens transporta kustības attīstīšanu. Vairākus gadus tika organizētas aleju stādīšanas. Šis laiks apstādījumu attīstībai uzskatāms par nozīmīgu, jo tas norisinājās vairākus gadus organizētā veidā, piesaistot speciālistus. Šajā laikā katru gadu tika iestādīti 1500 koki, gan gar ielām, gan birzīs, tika ierīkota peldētava, labiekārtota krastmala, lai būtu iespējamas pastaigas gar Daugavu.

Pēc Otrā pasaules kara, īpaši pēc Rīgas - Ogres dzelzceļa elektrifikācijas, Ikšķile turpināja attīstīties kā Pierīgas vasarnīcu rajons. Visvairāk tika būvēts 20. gadsimta 50tajos gados, kad Ikšķile ieguva izskatu, kāds tas ir arī tagad. Zemes gabali tika dalīti pēc ciemata plāna, kurā sazimētās ielas pakāpeniski tika ierīkotas arī dabā. Šajā procesā tika apstiprināti apbūves laukumi, ielu izvietojums, ielu nosaukumi (vienā no sapulcēm apstiprināja 33 ielu

nosaukumus). Lai arī šis ir vasarnīcu rajons, kam pamatā ir utilitāra funkcija, arhitekta, projektējot ciemu, ir domājusi par vides veidošanu, skatu līnijām, paredzot stāvāko nogāžu iekļaušanu apstādījumu zonās, nevis apbūvei, kā arī centra veidošanu ap tautas namu. 1968. gadā Ikšķile ieguva pilsētciema statusu. Pēc Rīgas HES uzbūvēšanas un ūdenskrātuves uzpludināšanas 70. gados tika izbūvēta jauna automaģistrāle, kas funkcionāli un telpiski pārdalīja Ikšķili divās daļās – Daugavas pusē turpinājās savrupmāju celtniecība, bet dzelzceļa pusē kopš 70. gadu beigām tika izvēsta Ikšķilei neraksturīgo daudzdzīvokļu ēku būvniecība melioratoriem. Tajā pašā laikā dzelzceļa pretējā pusē ražošanas ēku celtniecību aktīvi veica kolhozs „Juglas zieds”. 80. gados turpinājās privātmāju būvniecība Jaunikšķilē un Ādamlaukā. Galvenā ielu trases Ikšķilē ir veidojušās gadsimtiem. Rīgas-Polocka ceļš, kura fragments 6 km garumā ir saglabājies Ikšķilē, ir no senākajiem. Par senu trasi tiek uzskatīta arī tā, ko veido Ozolu iela un Daugavas prospekts. Vairums Ikšķiles ielu, nosaukumus ieguvuši sākot no 1955. gada, līdz tam adresācija bija pēc mājvārdiem. Ielu trasēm tika izstrādāti šķērsgriezumi ar grāvju un apstādījumu zonām. Diemžēl savulaik ir ļauts zaļo un sanitāro zonu izmantot apbūves gabalu vajadzībām, līdz ar to vairumam no ielām vairs nav iespējams atgūt sākotnēji paredzēto zonu. Mūsdienu ielas iedalās vairākos tipos – galvenās/tranzīta ielas, pilsētas nozīmes ielas, vietējās nozīmes ielas un gājēju ielas.¹¹

¹¹ Ikšķiles pilsētas un ciemu apstādījumu koncepcija

Ikšķiles pilsētai ir izdalītas četras apkaimes:

4.19. att. Pārogres apkaimes telpiskās struktūras. Autora izstrāde uz

<https://geolatvija.lv/main>

1. Ikšķile kā centrs attīstījies kopš seniem laikiem, bet dažādos vēsturiskajos periodos tam ir bijusi dažāda nozīme. Centrā atrodas lielākā daļa publisko objektu un apstādījumu teritoriju (parki, skvēri, kapi).

Lokālā identitāte

Ikšķiles centra apkaimes apstādījumu struktūras veģetācijas daudzveidība pamatā balstās uz esošo parku (Parka ielas un Peldu ielas parks, Lībiešu parks), skvēru (800gades skvērs, Ozoliņu skvērs), Ikšķiles brīvdabas estrādes, Centrālo laukumu (plānots starp Skolas, Lībiešu un Birzes ielu), Luterāņu kapiem, Pareizticīgo kapiem un apstādījumu zonu esošajiem kokaugiem un bagātīgo privātmāju apstādījumu augu valsti. Īpaši var izvirzīt lielas

apstādījumu struktūras, kas ir būtiska visas pilsētas sastāvdaļa un ir saglabājami veģetācijas daudzveidības dēļ.

Telpiskā struktūra

Ikšķiles apkaimei ir izdalītas piecas telpiskās struktūras daļas, kas atšķiras gan pēc veģetācijas daudzveidības, gan pēc vizuālās telpiskās struktūras, gan pēc funkcionālās slodzes, bet kopā veidojot Ikšķiles pilsētas centrālo daļu un iekļaujot lielu daļu no publiski pieejamiem objektiem.

Pirmo struktūru veido savrupmāju apbūves teritorijas, dabas un apstādījumu teritorijas, publiskās apbūves teritorijas un jauktas centra apbūves teritorijas. Šajā struktūrā atrodas veikali, policijas ēka, izglītības iestādes, daudzdzīvokļu mājas, baznīcas, Ikšķiles brīvdabas estrāde un Luterāņu kapi. Pirmo struktūru no otrās atdala Klusā iela un Ozolu iela.

Otrās struktūras lielāko teritorijas daļu veido savrupmāju apbūve, rietumu pusē atrodas vairākas dabas un apstādījumu teritorijas. Struktūra robežojas ar Daugavas krastmalu, gar kuru ved Daugavas promenāde.

Apkaimes ainaviskās vērtības, orientieri, dominantes

Daudzu un daudzveidīgu apstādījumu teritoriju izvietojums Ikšķiles centra apkaimē dod iespēju attīstīt blīvu 'zaļo tīklu', kas ir pamats apstādījumu struktūras attīstībai. Šo 'zaļo tīklu' izmanto ikdienas gaitās iedzīvotāji, kā arī to ir iespējams izmantot tūrisma infrastruktūrā, kā pastaigu loku caur apstādījumu teritorijām. Kopējā struktūrā izceļas divi lielāki 'zaļie masīvi' – Luterāņu kapu un Pareizticīgo kapu teritorijas, kā arī Lībiešu mežs. Svarīgi ir nesamazināt šo zaļo teritoriju platības, kā arī nemazināt to vērtību – pieaugušie koki un daudzveidīga veģetācija, vairāki biotopi un vieta putniem un sīkiem dzīvniekiem, kukaiņiem.

Funkcionālās sasaites veic sekojošas ielas – Skolas iela, Lībiešu iela, Peldu iela, Ozolu iela un Daugavas prospekts. Funkcionālās sasaites veidojas starp publiskiem objektiem, kā arī virzienā uz Daugavas krasta (aizsargdambja) daļu / promenādi. Šīs ielas arī uzskatāmas par prioritārām apstādījumu un labiekārtojuma attīstībai – izbūvējot kvalitatīvu segumu transportam, gājējiem un riteņbraucējiem, izvietojot norādes, informācijas stendus, vides objektus, un veidojot īslaicīga rakstura apstādījumu struktūras – konteineri ar vasaras ziediem.

Vizuālās sasaites Ikšķiles centra apkaimē veido lielākās būves – dzelzceļa stacija, skola, baznīcas, Ikšķiles pilsētas un Tīnūžu pagasta pārvaldes ēka, bērnu dārzs, kā arī estrādes ainavtelpa. Izteismīgu vizuālo efektu piešķir reljefa maiņas pie estrādes ar zaļiem

pauguriem, kas eksponējas Peldu ielas ainavtelpā. Svarīgi akcentēt šīs dominantes, veidojot krāšņus un saskanīgus apstādījumus pie visiem šiem objektiem, bet paugurus izmantojot kā pavasara sīpolaugu eksponēšanas vietu un vasaras pļavas tipa zāliena vietu, samazinot pļaušanu.

2. Daugavmala

Lokālā identitāte

Daugavmalas apkaime izvietojas Ikšķiles pilsētas dienvidu daļā Daugavas krastā. Apkaime izveidojusies 20. un 21. gadsimtu mijā kā Ikšķiles piepilsētas privātmāju apbūves rajons. Tā teritorija sastāvēja no divām atsevišķām daļām, kur vienu no otras atdalīja Ikšķiles pilsētas centra teritorija. Piepilsētas privātmāju apbūves rajonā bija iekļauti dažkārt par atsevišķiem ciemiem uzskatītie Elkšņi un Zušugals. Daugavmalas austrumdaļā atrodas bērnodārzs «Ķīparu nams», Ikšķiles lidlauks un Elkšņu motosporta trase, kā arī vairāki uzņēmumi; rietumdaļā — Ikšķiles Karmela (karmelītu) ordeņa klosteris un metālapstrādes uzņēmums. Rīgas HES ūdenskrātuvē iepretī Daugavmalas austrumu daļai atrodas Svētā Meinarda sala ar Meinarda baznīcas drupām. 2012. gadā, paplašinot Ikšķiles pilsētas robežas, teritorija tika iekļauta pilsētas teritorijā.

Apkaimes telpisko struktūru var iedalīt vienā kopējā daļā. Daugavmalas apkaimi uz pusēm sašķēl Ikšķiles centra apkaime. Daugavmalas apkaimē atrodas vairākas izglītības iestādes, Ikšķiles lidlauks, pludmale, baznīca, atrakciju parks "Kļavu krasti", apkaimes austrumu pusē izvietojas trase "Elkšņi" un mežu masīvs. Daugavmala robežojas ar Daugavas krastu, centra apkaimi un A6 autoceļu. Struktūras lielāko daļu veido savrupmāju apbūve, taču šeit atrodas arī mežu teritorijas, dabas un apstādījumu teritorijas, jauktas centra apbūves teritorijas, mazstāvu dzīvojamās apbūves teritorijas, publiskās apbūves un rūpnieciskās apbūves teritorijas. Lielākās apkaimes ielas, kas savieno to ar pārējo pilsētu ir Irbenāju, Kārklū, Rīgas, Līvcima un Lejas ielas. No šīm ielām arī iziet mazākas ielas uz apbūvi.

Apkaimes ainaviskās vērtības, orientieri, dominantes

Ainaviskās vērtības veido Daugavas krasta promenāde, no kuras paveras ainaviski skati uz Daugavas upi un tās otru krastu, kā arī pašu Ikšķiles pilsētu. No Rīgas ielas vairākās vietās paveras ainaviski skati uz lauku ainavām, tām vizuālu efektu piešķir paugurainais reljefs. Dažviet no Rīgas ielas saskatāmi arī tāli skati uz Daugavu.

Funkcionālās sasaistes veido A6 autoceļš, Līvciena, Rīgas, Kārklu, Irbenāju ielas. Tās savieno apkaimi ar pilsētas centru un citām ielām. Savukārt Rīgas un Līvciena iela veido vienu garu ielu, kas ved cauri visai pilsētai.

Apkaimes vizuālās sasaistes veido levu ielas jeb promenāde ar Daugavas krastu un kopskatu uz Ikšķiles pilsētu. Arī Ikšķiles parks ar Daugavu veido vizuālo sasaisti.

3. Ādamlauks

Lokālā identitāte

Ādamlauks (agrāk arī Juglas zieds) ir apkaime Ikšķiles pilsētas austrumu daļā teritorijā starp Rīgas-Krustpils dzelzceļu un autoceļu A6. Apkaime izveidojusies pēckara gados uz kolhoza «Juglas zieds» zemes kā privātmāju apbūves teritorija. Strauji izaugusi 20. un 21. gadsimtu mijā. 2012. gadā, paplašinot Ikšķiles pilsētas robežas, tajā iekļauta arī teritorija.

Telpiskā struktūra

Ādamlauka telpisko struktūru var iedalīt vienā daļā. Apkaimē atrodas dzelzceļa stacija, blīva dzīvojamo māju apbūve, skeitborda trase, sporta laukums ar zaļo struktūru tam apkārt, kas nākotnē var attīstīties kā rekreācijas teritorija, un meža apaugums, izteikti tas parādās apkaimes austrumu daļā. Struktūru veido, lielākoties, savrupmāju apbūves teritorijas, gar A6 autoceļu izvietojas dabas un apstādījumu teritorijas, savukārt apkaimes rietumu daļā atrodas vairākas publiskās apbūves teritorijas un neliela daļa mazstāvu dzīvojamās apbūves teritorijas. Apkaime robežojas ar dzelzceļu, A6 autoceļu, meža masīviem un centra apkaimi, kuru nodala Daugavas prospekta iela. Par šīs struktūras galvenajām ielām atzīmējamas Daugavas prospekta iela, Ausekļa, Lupīnu, Ogres un Ādama iela. Šīs ielas savieno apkaimes mazākas ielas un apbūvi savstarpēji.

Apkaimes ainaviskās vērtības saskatāmas no Daugavas prospekta ielas, skatoties uz baznīcas ēku un tās apkārtni. Kā viens apkaimes orientieri ir atzīmējama dzelzceļa ēka. Arī Ikšķiles skeitborda parks un sporta laukums pie tā kalpo kā apkaimes orientieri.

Funkcionālās sasaistes veido Daugavas prospekts, kas savieno apkaimi ar pārējo pilsētu. Savukārt apkaimes galvenās ielas, kas savstarpēji savieno mazākas ielas un apbūvi, ir Ausekļa, Ogres, Lupīnu, Jura Mazura, Indrānu un Annas iela.

Vizuālās sasaistes apkaimē veido Ikšķiles skeitborda parks ar meža apaugumu ap to un Lupīnu iela. Pie Ausekļa ielas vizuālās sasaistes veido dzelzceļa stacijas ēka, dzelzceļš un Ausekļa iela.

4. Jaunikšķile

Lokālā identitāte

Jaunikšķile jau pēc nosaukuma identificējama kā jaunākā no apkaimēm, kas savas aprises un plānojumu ieguvusi bez kopēja sākotnējā ielu plāna.

Telpiskā struktūra

Jaunikšķiles telpisko struktūru var iedalīt vienā daļā. Apkaimes austrumu un rietumu pusē atrodas privātmāju apbūves teritorijas, taču centrālajā daļā – rūpnieciska rakstura ēkas, dzīvojamās mājas, mini zoo "Zemīši". Jaunikšķiles apkaimi sašķēļ P10 autoceļš jeb Tīnūžu šoseja, kas šķērso arī dzelzceļa līniju un savieno apkaimi ar pārējo pilsētas daļu. Struktūru austrumu un rietumu pusē veido savrupmāju dzīvojamās apbūves teritorijas, savukārt centrālajā daļā izvietojas rūpnieciskas apbūves teritorija un jauktas centra apbūves teritorija. Vietām parādās arī mazākas dabas un apstādījumu teritorijas un mazstāvu apbūves teritorijas. Par šīs struktūras galvenajām ielām uzskatāmas Ezera, P10, Riekstu un Kastaņu ielas. Šīs ielas savstarpēji savieno mazākas ielas un apbūvi.

Jaunikšķiles apkaimes ainaviskās vērtības saskatāmas apkaimes iebraucamajos ceļos pilsētā, piemēram no Ezera ielas un Tīnūžu šosejas, šajās vietās paveras plaši skati uz lauku ainavām. Savukārt apkaimes rietumu puses apbūves daļā, dažviet izvietojas kokaugu apaugumi, kas sniedz zaļo struktūru starp blīvo apbūves teritoriju, radot ainaviskus skatus. Īpaši novērojams tas ir starp Jāņa ielu un Dzeņu ielu. Par apkaimes orientieri uzskatāma dzelzceļa pārbrauktuve.

Apkaimes funkcionālās sasaistes veido Tīnūžu šoseja jeb A10 autoceļš, kas savieno apkaimi ar pārējo pilsētas daļu un citām lielākām ielām un ciemiem. Apkaimes nozīmīgākās ielas ir Ezera iela, kas ved uz stacijas stāvlaukumu un gājēju ceļu pāri dzelzceļam, Riekstu un Kastaņu ielas, kas savienojas ar mazākām ielām un dzīvojamo apbūvi.

Vizuālās sasaistes veido apbūve pie dzelzceļa pārbrauktuves. Šajā vietā atrodas veikals, kafejnīca un P10 autoceļš.

4.1.3. Lielvārdes pilsēta un tās apkaimes

Lielvārdes ainavas veidošanās vēsturiskie aspekti

Lielvārdes veidošanās pirmsākumi meklējami Lielvārdes pilskalnā jau no 1. gs. pirms mūsu ēras, kad šeit mitinājušās Baltu ciltis. Nocietināta apmetne pilskalnā atradusies

7.- 8. gs. Par pilsētas bagāto vēsturi liecina daudzi kultūrvēstures pieminekļi, kas atrodas pilsētas teritorijā, piemēram, Dieva kalns, kas ir kulta vieta. Līdz mūsdienām lielākā daļa no kalna ir nogruvusi Daugavā, taču agrāk nocietinājums atradies kalna galā.¹²

Rumbiņas upes otrā krastā atradusies lībiešu Lielvārdes pils, kas uzcelta pilskalnā koka pils vietā. Pils minēta jau 1229. gadā, taču 1577. gadā, Livonijas kara laikā, pili smagi noposta, līdz mūsdienām ir saglabājušās vien tikai pils mūra sienas. Ap pili atrodas bijušais Lielvārdes muižas parks. No muižas kompleksa saglabājusies vien tikai mūra ēka, kas muižas laikā ir bijusi klēts, tā ir celta 19. gs. 1970. gadā ēkā ierīko Andreja Pumpura muzeju, kas saglabājies līdz mūsdienām. Muižas kungu ēka tikusi nopostīta Pirmajā pasaules karā.¹²

Lielvārde savu nosaukumu guvusi no skandināvu vārda "warde", kas nozīmē "piestātne". Lielvārdes nosaukums "Leenewarde" Indriķa hronikā minēts jau 1201. gadā. Šo nosaukumu izmantojuši vācieši līdz pat 20. gs.¹³

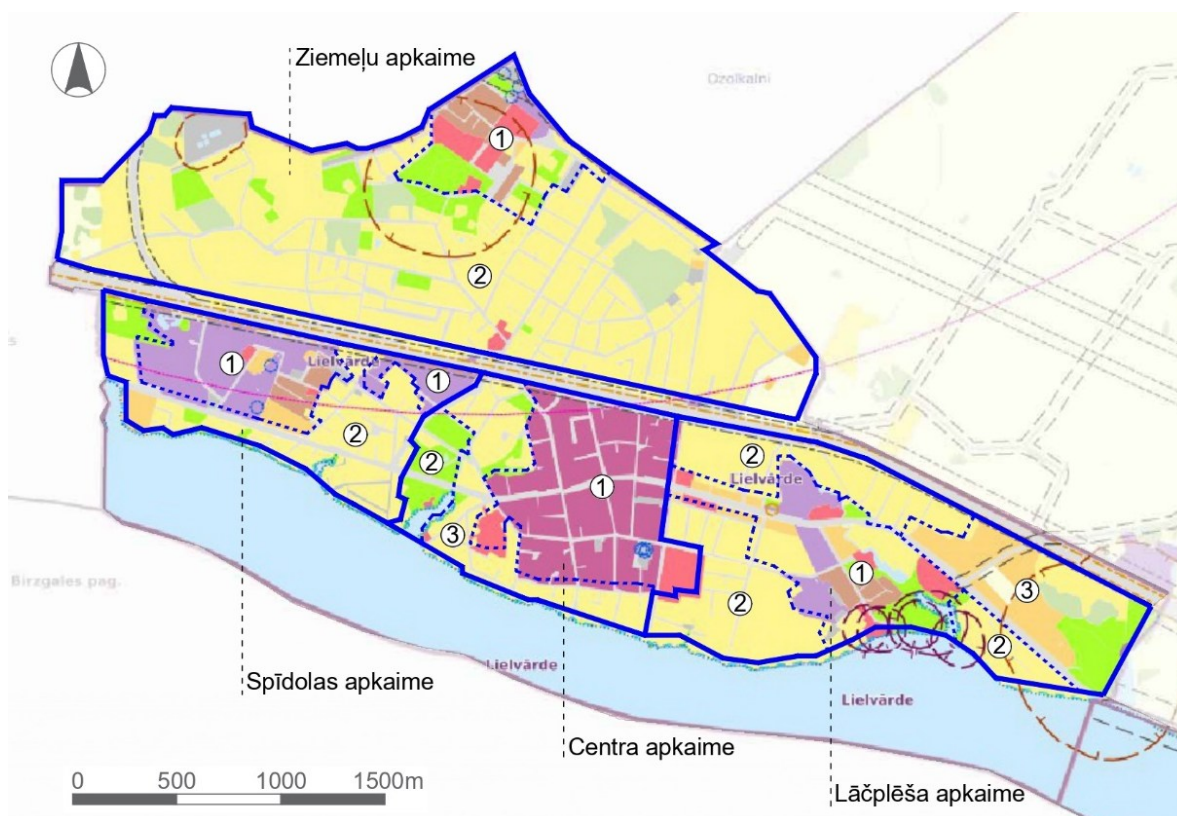
Pirmā pasaules kara laikā Daugavas krasts Lielvārdes ciemats robežās kalpoja par frontes līniju, līdz ar to pilsēta tika pilnībā nopostīta. 6 km no Daugavas krasta visas ēkas tika sapostītas līdz neizmantojamam stāvoklim. Ap 1915.-1917. g. saspridzina muižas ēkas un 1747. gadā celto baznīcu. Karam beidzoties, cilvēki bijuši spiesti dzīvot ierakumos un celt jaunas mājas. 1926. gadā Lielvārdei pievieno Rembates muižas centru un daļu ciema. Tāpēc Rembates nosaukums arī mūsdienās izskan Lielvārdes pilsētā, piemēram, parks pilsētas centrā ir nosaukts par "Rembates parku".¹³

Pirmā un Otrā pasaules karu gadiem beidzoties, sāk veidot kolhozus. 1948. gadā nodibina kolhozu "Lāčplēsis". 50.-60. gados pilsētā sāk būvēt privātmājas. Laika posmā no 1975.-1990. gadam notiek strauja Lielvārdes apbūve. Šajos gados uzceļ lielāko daļu tagad esošās daudzdzīvokļu mājas, universālveikalus, izglītības iestādes, kultūras namu, klīniku un pasta ēku. 70. gados Lielvārdes nomalē uzceļ armijas vajadzībām kara aerodromu un daudzdzīvokļu māju kvartālu. Lielvārdes ciematam 1992. gadā piešķir pilsētas statusu.¹³

¹² Ogres novada pašvaldība 2022. *Lielvārde*. Sk. 07.11.2025. Pieejams: <https://www.ogresnovads.lv/lv/lielvarde>

¹³ Lielvārdes novada pašvaldība [S.a.]. *Lielvārde*. Sk. 07.11.2025. Pieejams: <https://web.archive.org/web/20110424230550/http://www.lielvarde.lv/page/84>

Lielvārdes pilsētai var izdalīt šādas apkaimes:

4.20. att. Lielvārdes apkaimes telpiskās struktūras. Autora izstrāde uz

<https://geolativija.lv/main>

1. Ziemeļu apkaime

Lokālā identitāte

Ziemeļu apkaime ietver Avotu ielas masīvu. Šajā apkaimē zaļā struktūra balstās uz Lielvārdes kapiem un Kārļa Griguļa mežu. Pie Lielvārdes kapiem atrodas arī Sv. Krusta Paaugstināšanas Romas katoļu baznīca.

Telpiskā struktūra

Lielvārdes Ziemeļu apkaimi var iedalīt trīs telpiskās struktūras daļās. Katra no tām atšķiras ar vizuāli telpisko struktūru un veģetāciju, kā arī funkcionālo slodzi. Telpisko struktūru pa vidu daļa Rembates iela un ziemeļu pusē esošais publiskās un rūpnieciskās apbūves masīvs.

1. Pirmā telpiskā struktūra, kas atrodas ziemeļu pusē (Avotu masīvs) ir iedalāma kā publiska un rūpnieciska rakstura apbūves struktūra un dzīvojamo māju apbūves struktūra. Tajā ietilpst daudzstāvu dzīvojamo māju apbūves teritorijas, publiskās apbūves teritorijas, rūpnieciskā apbūve, tehniskā apbūve, neliela daļa savrupmāju apbūves teritorijas, taču

iedalītās telpiskās struktūras nomalēs izvietojas dabas un apstādījumu teritorijas, vienā no tām atrodas Lielvārdes kapi. Šajā telpiskajā struktūrā atrodas Lielvārdes baznīca un pamatskola, kas ērti pieejama no blakus esošā daudzstāvu māju apbūves masīva.

2. Otras telpiskās struktūras lielāko daļu veido savrupmāju apbūves teritorijas, pārējā teritorija iedalīta dabas un apstādījumu teritorijās, mežu teritorijās un pavisam nelielu daļu, rietumu pusē, aizņem tehniskās apbūves teritorija. Telpiskās struktūras lielu daļu ZA daļā aizņem blīvas savrupmāju apbūves teritorijas un to centrā atrodas mežu teritorija jeb Kārļa Griguļa mežs.

Apkaimes ainaviskās vērtības, orientieri, dominantes

Apkaimes ainaviskās vērtības veido mežu masīvi, it īpaši izceļama ir baznīca, kas atrodas paugurā, ieskauta skujkoku apaugumā. Kārļa Griguļa meža masīvs, kas atrodas starp savrupmāju apbūves teritoriju, sniedz iespēju attīstīt rekreācijas iespējas vietējiem iedzīvotājiem. Plašas zaļās teritorijas daudzstāvu ēku apbūves teritorijā ir potenciāla vieta bērnu, sporta un atpūtas laukumiem.

Apkaimes funkcionālās sasaistes veido Rembates iela, tā savieno Avotu masīvu ar pārējo Lielvārdes pilsētu, kas atrodas otrpus dzelzceļam. Šī iela ir uzskatāma arī par prioritāru apstādījumu, labiekārtojuma attīstībai.

Vizuālās sasaistes veido daudzdzīvokļu māju apbūve ar blakus esošo pamatskolu, baznīcu. Izteismīgu vizuālo efektu sniedz apkārt esošās kapsētas teritorijas meža masīvs un ziemeļu pusē esošās lauku ainavas. Galvenā dominante ir baznīcas ēka, kas atrodas paugurā.

2. Spīdolas masīvs

Lokālā identitāte

Spīdolas masīva lokālo identitāti veido izteikts rūpnieciskās apbūves blīvums. Spīdolas masīva zaļo struktūru veido kokaugu apaugums gar dzelzceļa līniju. Masīva ainavai estētiku piešķir blakus esošais Daugavas krasts, kas robežojas ar savrupmāju apbūvi.

Telpiskā struktūra

Spīdolas masīvu var iedalīt divās telpiskās struktūrās. Rūpnieciska rakstura apbūve un dzīvojamo māju apbūves teritorijas. Abas iedalītās struktūras atšķiras ar veģetācijas apjomu un funkciju.

1. Pirmās struktūras lielāko daļu veido rūpnieciskas apbūves teritorijas, kas robežojas ar nelielām daudzstāvu dzīvojamās apbūves, mazstāvu dzīvojamās apbūves, publiskās

apbūves un tehniskās apbūves teritorijām. Šīs iedalītās struktūras centrālajā daļā atrodas Lielvārdes mūzikas un mākslas skola.

2. Otro struktūru veido savrupmāju apbūve, neliela daļa, rietumu pusē, mazstāvu dzīvojamās apbūves teritorija un dabas un apstādījumu teritorija. Struktūras un kopējā Spīdolas masīva rietumu puse robežojas ar Grauzupīti, kas robežojas ar dabas un apstādījumu teritoriju.

Apkaimes ainaviskās vērtības, orientieri, dominantes

Galvenokārt apkaimes ainaviskajās vērtībās iekļaujas Daugavas upes krasts. Īpaši ainavisks skats paveras no Lāčplēša ielas tilta, vietā, kur Grauzupīte ietek Daugava.

Apkaimes funkcionālās sasaistes veido, galvenokārt, Lāčplēša iela, kas savieno apkaime ar Lielvārdes pilsētas centru un A6 autoceļu. Īpaša uzmanība jāvērs Dravnieku ielai un, Parka ielai un Spīdolas ielai, kas savieno Lielvārdes centrālo daļu ar Spīdolas masīva apbūvi, Lāčplēša ielu un mūzikas skolu, kas atrodas pie rūpnieciskās apbūves teritorijām. Šie ceļi ir prioritāti drošu gājēju celiņu, labiekārtojuma un apstādījumu attīstībai.

Apkaimes vizuālās sasaistes veido daudzstāvu dzīvojamo māju kvartāls ar rotaļu laukumu, Spīdolas ielu un mūzikas skolu. Visas šīs būves veido vienotu publiskās vides kompleksu, kuram ir potenciāls attīstīties, izveidojot drošu gājēju ceļu un saistītu zaļo struktūru.

3. Centra masīvs

Lokālā identitāte

Lielvārdes centra apkaimes lokālo identitāti veido plašs Rembates muižas parks, kas ietver sevī arī galveno centra masīva zaļo infrastruktūru. Parkā atrodas pazīstams tūrisma objekts "Uldevena pils", kas attēlo 10.-13. gs. senlatviešu pili.¹⁴ Lielvārdes centra masīvs robežojas ar Daugavas krastu.

Telpiskā struktūra

Centra masīva telpiskā struktūra tiek iedalīta trīs daļās, kas atšķiras katra ar funkciju, veģetāciju un vizuāli telpisko struktūru. Lielvārdes centra telpisko struktūru veido dzīvojamo māju apbūve, publiskā ārtelpa un dažādu pakalpojumu apbūve, kā piemēram, veikali, jauniešu centrs, klīnikas, vidusskola, kultūras nams u.c.

¹⁴ Lielvārdes novada pašvaldība [S.a.] *Uldevena pils*. Sk. 07.11.2025. Pieejams: http://www.lielvarde.lv/index.php?option=com_content&view=article&Itemid=997&id=8721713

1. Pirmās telpiskās struktūras lielāko daļu veido jaukta centra apbūve un mazākas teritorijas ar publisko apbūvi un tehnisko apbūvi. Šajā struktūrā ietilpst Edgara Kauliņa Lielvārdes vidusskola, sporta centrs, Lielvārdes valsts un pašvaldības apkalpošanas centrs, strūklaku parks, dzelzceļa stacija un citas pakalpojumu un atpūtas iestādes. Visā centra masīva teritorijā pakalpojumu apbūve mijas ar dzīvojamo māju apbūvi.

2. Otro telpisko struktūru veido dabas un apstādījumu teritorijas, ūdeņu teritorijas un publiskās apbūves teritorija, kurā atrodas kafejnīca. Šīs telpiskās struktūras pamatā ir Rembates muižas parks, kurā atrodas bērnu rotaļu laukums, taču parka otrā pusē atrodas "Uldevenas pils" tūrisma objekts. Parku jeb zaļo zonu sadala divās daļās Lāčplēša iela.

3. Trešo telpisko struktūru veido savrupmāju apbūve teritorijas un neliela daļa dabas un apstādījumu teritorijas. Daļa šīs telpiskās struktūras robežojas ar Daugavas krastmalu, tajā atrodas arī Lielvārdes jahtu osta.

Apkaimes ainaviskās vērtības, orientieri, dominantes

Lielvārdes centra apkaimes ainaviskās vērtības sastopamas Rembates muižas parkā, kurā atrodas arī dendroloģiskie stādījumi. Dārza ielas galā paveras atvērts ainavisks skats uz Daugavas upi. Viens no centra apkaimes orientieriem ir strūklaku parks A6 autoceļa malā. Tas izceļas ar plašu līdzenu laukumu, kas labiekārtots ar apstādījumiem un strūklakām.

Funkcionālās sasaistes

Apkaimes galvenās funkcionālās sasaistes ar citiem ciemiem un pilsētām veido dzelzceļš un A6 autoceļš jeb Lāčplēša iela. Galvenās Lielvārdes centra ielas ir aprīkotas ar gājēju ietvēm un apgaismojumu.

Vizuālās sasaistes

Lielvārdes centra apkaimes vizuālās sasaistes veido Lielvārdes kultūras nams ar Rembates parku un rotaļu laukumu. Apbūves daļā vizuālās sasaistes veido strūklakas ar tai apkārt esošo zaļo teritoriju un apbūvi.

5. Lāčplēša masīvs

Lokālā identitāte

Lāčplēša masīva lokālo identitāti veido Lielvārdes pils ar pilskalnu un parku, kurā atrodas arī luterāņu baznīca un Andreja Pumpura muzejs. Parks atrodas Daugavas upes krastā un ir iesaukts Daugavas attekā, otru pusē attekai atrodas Lielvārdes Dievukalns.

Telpiskā struktūra:

Lāčplēša masīvs ir iedalāms trīs telpiskajās struktūrās. Katra no tām atšķiras ar funkciju un veģetācijas apjomu. Ir izteikti nolasāma dzīvojamo māju apbūves struktūra, publiskās apbūves un rūpnieciska tipa ēku apbūves struktūra un mazstāvu apbūves struktūra. Arī šo apkaimi sadala divās daļās A6 autoceļš jeb Laimdotas iela.

1. Apkaimes pirmo struktūru veido rūpnieciskas apbūves teritorijas, daudzstāvu dzīvojamo māju apbūves teritorija, mazstāvu apbūves teritorija, publiskās apbūves teritorijas, dabas un apstādījumu teritorijas, ūdeņu teritorijas un neliela daļa savrupmāju teritorijas. Pirmā struktūra aizņem apkaimes centrālo daļu. Šajā struktūrā atrodas parks ar Lielvārdes pili un baznīcu, daudzdzīvokļu ēkas, Lielvārdes Dievukalns, pie ūdens tilpnes atrodas Rumbiņas ūdenskritums.

2. Otro apkaimes telpisko struktūru veido savrupmāju apbūves teritorijas. Tās lokalizējas ap pirmo struktūru un daļa no šīm teritorijām robežojas ar Daugavas upes krastu un dzelzceļa līniju. Šajā telpiskajā struktūrā atrodas Austriņu peldvieta Daugavas upes krastā.

3. Trešo apkaimes telpisko struktūru veido mazstāvu apbūves teritorijas, dabas un apstādījumu teritorijas, meža teritorija un neliela daļa savrupmāju apbūves teritorija. Šajā telpiskajā struktūrā atrodas Ozolļu kapi un Lāčplēša kapi. Struktūra robežojas ar A6 autoceļu un dzelzceļa līniju. Lielāko daļu teritorijas aizņem neapbūvētas lauku zemes.

Apkaimes ainaviskās vērtības, orientieri, dominantes

Lāčplēša apkaime ir bagāta ar ainaviskām vērtībām, kā piemēram, Lielvārdes parks ar pili, baznīcu un muzeju. Tas atrodas pie Daugavas krasta un veido ainaviskus skatus gan uz ēkām, pilsdrupām, Daugavu un pašu parku. No Rumbiņas ūdenskrituma paveras ainaviski skati uz meža apaugumu un ūdenstilpi. Parka un ūdenskrituma teritorijai ir potenciāls izveidot vienu kopēju labiekārtotu un ar gājēju celiņiem aprīkotu rekreācijas zonu. No A6 autoceļa pie Lielvārdes pilsētas un Lāčplēša masīva robežas paveras atvērts un tāls skats uz Daugavu, kas vērtējams kā ainaviski vērtīgs.

Funkcionālās sasaistes

Apkaimes funkcionālās sasaistes ar citām pilsētām un pārējo Lielvārdes pilsētas apbūvi veido A6 autoceļš. Lāčplēša apkaimi ar centru savieno Raiņa iela, tā ved no Lāčplēša masīva daudzdzīvokļu māju apbūves līdz pat bērnu dārzam, kas atrodas centra apkaimē. Iela ir aprīkota ar gājēju celiņu un apgaismojumu. Edgara Kauliņa alejas iela un Austriņu ceļš vērtējami kā prioritāri, labiekārtojuma un gājēju celiņu izbūvei. Tie savieno A6 autoceļu, tajā

skaitā autobusu pieturas, ar apkaimes dzīvojamo māju apbūvi. E. Kauliņa alejas iela savieno A6 autoceļu arī ar daudzdzīvokļu māju apbūvi un Lielvārdes parku.

Vizuālās sasaistes

Apkaimes vizuālās sasaistes veido parks ar pili, baznīcu, muzeju un Daugavas ainavu. Tie veido vienu kopēju ainavtelpu, kas ir estētiska un labiekārtota. Apkaimes apbūves daļā vizuālās sasaistes veido daudzdzīvokļu māju kvartāls, Lāčplēša skvērs un pārējās zaļās zonas, kas atrodas pie ēkām. Vietai ir potenciāls attīstīt labiekārtojuma iespējas, apstādījumus un rekreācijas vietas.

4.1.4. Ķeguma pilsēta un tās apkaimes

Ķeguma apkaime bijusi apdzīvota jau pirms pilsētas izveidošanās. Mūsdienās esošā Lāčplēša iela agrāk bijusi ceļš uz Ķeguma muižu, kas pēc spēkstacijas būvniecības pabeigšanas ir applūdusi. Ķeguma pilsēta izveidojusies Daugavas senlejā, pati senleja pēc HES uzcelšanas ir kļuvusi mazāk redzama. Par apdzīvotu vietu Ķegums sācis veidoties 1936. gadā izveidojoties Ķeguma HES.¹⁵ Ēkas, kas tikušas celtas spēkstacijas darbiniekiem, ir saglabājušās līdz mūsdienām un šobrīd tām ir piešķirts valsts nozīmes kultūras pieminekļa statuss.¹⁶ Sākotnēji Ķeguma apvidus bijis iekļauts Rembates pagastā, taču 1949. gadā tam piešķīra strādnieku ciemata nosaukumu. Pilsētas tiesības Ķegums ieguvis 1991. gadā.¹⁵

Ķeguma pilsētai var izdalīt šādas apkaimes:

¹⁵ Ķeguma vēsture <https://www.ogresnovads.lv/lv/kegums>

¹⁶ Mantojums.lv <https://karte.mantojums.lv/?z=14.08847&lng=24.73594&lat=56.74327>

4.21. att. Ķeguma apkaimes telpiskās struktūras. Autora izstrāde uz
<https://geolatvija.lv/main>

1. Centra apkaime

Lokālā identitāte

Centra apkaimes lokālās identitātes daļu veido Ķeguma HES ar strādnieku apbūvi, kam piešķirts valsts nozīmes kultūras pieminekļa statuss.¹⁶ Vairākas kultūras pieminekļa ēkas atrodas Ķeguma pilsētas centrā. Apkaimē atrodas arī parks, baznīca, pludmale, tautas nams un citas publiskas būves.

Telpiskā struktūra

Centra apkaimes telpisko struktūru var iedalīt divās daļās, kuras atšķiras ar funkciju. Centra apkaimi ieskauj Daugavas krastmala un dzelzceļš, taču teritorijai cauri ved A6 autoceļš jeb Rīgas iela.

1. Pirmo struktūru veido pakalpojumu un publiskas būves. Šajā struktūrā atrodas baznīca, dzelzceļa stacija, Ķeguma parks, pludmale, tautas nams, veikali un daļa ēku, kas iekļautas kultūras pieminekļa sastāvā. Pirmo struktūru no otrās nodala Lāčplēša iela. Apbūve nav blīva, tā izvietojas lineāri gar ielām. Pie Daugavas krasta ir plašas zaļās teritorijas, kas sniedz rekreācijas iespējas. Piekraste ir labiekārtota ar volejbola laukumu, sup dēļu nomas iespējām.

2. Otrā struktūrā veido blīva privātmāju apbūve, kuru ieskauj Daugavas krasts, dzelzceļš un mežu masīvi. Par šīs struktūras galvenajām ielām uzskatāma Kuģu iela un Upes iela.

Apkaimes ainaviskās vērtības, orientieri, dominantes

Apkaimes ainaviskās vērtības saskatāmas no vairākām vietām centra apkaimē, kur paveras skati uz Daugavu, piemēram, no Liepu alejas ielas. Par orientieri uzskatāma Ķeguma luteriskā baznīca un dzelzceļa stacija, kas saskatāma no A6 autoceļa.

4.22. att. Skats uz Daugavu no Liepu alejas

Funkcionālās sasaistes

Apkaimes funkcionālās sasaistes ar pārējo pilsētu veido A6 autoceļš un Liepu alejas iela. Savukārt, Kuģu iela un Lāčplēša iela uzskatāmas par prioritārām labiekārtojuma attīstībai. Šīs ielas Savieno A6 autoceļu un pārējo Ķeguma pilsētu ar privātmāju apbūvi.

Vizuālās sasaistes

Ķeguma centra apkaimē vizuālās sasaistes veido Daugavas krasts pie Liepu alejas ielas, kas norobežota ar baltiem, betona stabiem, ainavtelpu paspilgtina liepu aleja, kas novietojas gar ielas malu.

1. HES dambja apkaimē.

Lokālā identitāte

HES dambja apkaimes lokālo identitāti veido HES apbūve, tajā skaitā arī HES ēka no kultūrpieminekļa ēku kompleksa. Apkaimē robežojas ar Daugavu un meža masīviem. Apkaimi šķērso P85 autoceļš.

Telpiskā struktūra

Apkaimes telpisko struktūru var iedalīt divās daļās, kas atšķiras ar funkciju un veģetāciju. Struktūras savstarpēji atdala P85 autoceļš, kas ved cauri visai apkaimē, taču atzarojas pirms HES pārbrauktuves.

1. Pirmo struktūru veido Daugavas krasts, HES apbūve un pārbrauktuve pāri Daugavai. Šajā apbūvē ietilpst arī Energētikas muzejs.

2. Otro struktūru veido plašas meža teritorijas, Daugavas krasts, kempings "Ezīša Midziņa", ūdens tilpnes un dažas atsevišķas būves.

Apkaimes ainaviskās vērtības, orientieri, dominantes

Apkaimes ainaviskās vērtības novērojamas pie Daugavas krasta un no Ķeguma prospekta jeb P85 autoceļa, kur paveras tāli skati uz Daugavu un Ķeguma pilsētu. Par galveno apkaimes orientieri atzīmējama HES pārbrauktuve.

Funkcionālās sasaistes

Apkaimes funkcionālās sasaistes veido P85 autoceļš, kas savieno HES dambja apkaimi ar pārējo Ķeguma pilsētu, savukārt, atzarojumā pirms HES pārbrauktuves, ceļš ved uz Tomes ciemu.

Vizuālās sasaistes

Apkaimes vizuālās sasaistes veido HES apbūve, dambis un Daugavas upes ainava ar tāliem skatiem. Visi šie elementi kopā veido kopēju ainavtelpu.

3. Skolas ielas apkaime.

Lokālā identitāte

Skolas ielas apkaimes lokālo identitāti veido Ķeguma vidusskola ar tās stadionu un apkaimē citiem esošajiem sporta aktivitāšu laukumiem. Apkaime novietojas Ķeguma pilsētas ziemeļu centrālajā daļā pie Daugavas krasta. Šajā apkaimē atrodas vairākas pakalpojumu ēkas, kā piemēram, degvielas uzpildes stacija, veikali, kafejnīcas, bibliotēka, bērnudārzs un citas būves.

Telpiskā struktūra:

Telpisko struktūru var iedalīt divās daļās, kas atšķiras ar funkciju un veģetāciju. Telpisko struktūru norobežo A6 un P85 autoceļš un Daugavas krasts.

1. Pirmo telpisko struktūru veido visas publiska tipa ēkas, daudzdzīvokļu mājas un daļa HES apbūves. Izglītības iestādes un sporta laukumi lokalizējas vienā punktā, savukārt, daudzdzīvokļu mājas blakus izglītības iestādēm un pakalpojumu ēkas pie P85 autoceļa. Daugavas krasta malā un pie daudzdzīvokļu mājām rietumu pusē izvietojas dārziņu tipa apbūve. Telpiskā struktūra veidojas pārdomāta un iedzīvotājam ērta. Par galvenajām ielām uzskatāmas Skolas iela, Ogres iela un Komunālā iela, tās savieno pilsētas centr ar izglītības iestādēm, daudzstāvu mājām un tālāk esošo privātmāju apbūvi.

2. Otro struktūru veido privātmāju apbūve, kas izvietojas pie Daugavas krasta. Blakus tai atrodas plašs meža masīvs ar atsevišķām ēkām tā centrā. Šajā struktūrā par galvenajām ielām, kas savieno dzīvojamo apbūvi ar pārējo pilsētu, uzskatāma Daugavgrīvas iela un Lazdu iela.

Apkaimes ainaviskās vērtības, orientieri, dominantes

Apkaimes ainaviskās vērtības saskatāmas no Daugavgrīvas ielas, no tās paveras skati uz Daugavu, iela ved gar pašu Daugavas krastu. Pie Ķeguma HES apbūves ir izbūvēts skatu laukums, no kurienes saskatāmi tāli skati uz HES dambi un Daugavu. Viens no orientieriem ir Degvielas uzpildes stacija un tai blakus esošais A6 un P85 ielu krustojums.

Funkcionālās sasaistes

Apkaimes funkcionālās sasaistes veido A6 autoceļš, kas savieno pilsētas apkaimes savstarpēji, kā arī savieno Ķegumu ar citām pilsētām. Svarīga funkcionālā sasaiste ir arī P85 autoceļš, kas savieno apkaime un pašu Ķeguma pilsētu ar otru Daugavas pusi.

Vizuālās sasaistes

Apkaimes vizuālās sasaistes veido Ķeguma vidusskola, tās stadions un bērnudārzs. Ainavisku vērtību un telpisku sajūtu piešķir stadionam fonā esošais meža apaugums.

4. Celtnieku ielas apkaime.

Lokālā identitāte

Celtnieku ielas apkaimes lokālo identitāti veido izteikta zaļās struktūras mija kopā ar apbūves teritorijām, neveidojas plašs apbūves masīvs. Apkaimē atrodas Ķeguma kapi un Ķeguma Krusta kalns. Teritorija robežojas ar dzelzceļu un tam blakus esošo A6 autoceļu. Savukārt, no pārējām pusēm apkaimi ieskauj mežu masīvi un mototrase "Zelta zirgs".

Telpiskā struktūra

Apkaimes telpisko struktūru var iedalīt trīs daļās, kas atšķiras ar funkciju un veģetāciju. Pirmo un otro struktūru nodala Celtnieku iela. Trešā struktūra atrodas dienvidu puses meža masīvā. P8 autoceļš jeb Celtnieku iela savieno apkaimi ar pārējo Ķeguma pilsētu un A6 autoceļu.

1. Pirmo struktūru veido privātmāju apbūve un sadrumstalotas kokaugu apauguma teritorijas, kas mijas viena ar otru kopā. Par šīs struktūras galvenajām ielām ar potenciālu attīstīt labiekārtojumu, uzskatāmas Celtnieku iela, Avotu iela – Birzes iela, Estrādes iela. No šīm ielām iziet mazāki ceļi uz dzīvojamo apbūvi, kā arī tās savstarpēji savienojoties pievienojas dzelzceļa pārbrauktuvei un pārējai pilsētas daļai.

2. Otro struktūru veido ražošanas tipa apbūve, daudzdzīvokļu mājas, dažas privātmājas un neliela teritorija ar meža apaugumu. Šīs struktūras galvenā iela ir Celtnieku iela. Vizuālo efektu piešķir paugurains reljefs, kurā atrodas dzīvokļu apbūve. Teritorijas ziemeļu daļā izvietojas mazdārziņi.

3. Trešo struktūru veido plašs meža masīvs. Tajā ietilpst arī Ķeguma kapi un Ķeguma Krusta kalns. Teritorija robežojas ar privātmāju apbūvi, dzelzceļu un meža apaugumu.

Apkaimes ainaviskās vērtības, orientieri, dominantes

Apkaimes ainaviskās vērtības veido reljefs, kas parādās vairākās vietās apkaimē pie dzīvojamajām mājām un zaļajās teritorijās. Viens no galvenajiem apkaimes orientieriem ir dzelzceļa pārbrauktuve uz P8 autoceļa.

Funkcionālās sasaistes

Apkaimes funkcionālās sasaistes ar pārējo pilsētu veido Celtnieku iela. Savukārt galvenās ielas, kas savieno apkaimes teritorijas savstarpēji ar mazākām ielām ir Celtnieku iela, Birzes iela, Ozolu iela, Uzvaras iela un Estrādes iela.

Vizuālās sasaistes

Apkaimes vizuālās sasaistes veido reljefs, meža apaugumi un privātmāju apbūve. Visi šie elementi kopā veido interesantu, vairāku līmeņu ainavtelpu.

4.2. Ciemi

Ogres novadā ir 16 pagasti un 36 ciemi (izceltie – pagastu centri):

- Birzgales pagastā – **Birzgale**;
- Rembates pagastā – Glāžšķūnis, Graužupes, Ozolkalni, **Rembate**;
- Tomes pagastā – Arāji, Bekuciems, Berkava, Rutki, **Tome**;
- Jumpravas pagastā – Dzelmes, **Jumprava**;
- Lēdmanes pagastā – **Lēdmane**;
- Lielvārdes pagasts – Kaibala;
- Tīnūžu pagasts – Aizupes, Ceplīši, Dobelnieki, Kalnāji, Kancersili, Saulesdārzs, **Tīnūži**, Turkalne;
- Krapes pagasts – **Krape**;
- Ķeipenes pagasts – **Ķeipene**;
- Lauberes pagasts – **Laubere**;
- Madlienas pagasts – **Madliena**;
- Mazozolu pagasts – **Līčupe**;
- Meņģeles pagasts – **Meņģele**;
- Ogresgala pagasts – Ciemupe, **Ogresgals**;
- Suntažu pagasts – Glāznieki, Jugla, Ķieģeļceplis, **Suntaži**, Upes

pils

;
- Taurupes pagasts – **Taurupe**.

4.2.1. Birzgale

Birzgales pagasta un ciema teritorija atrodas Latvijas vēsturisko novadu robežjoslā, kur Daugava sadalīja Kurzemes un Zemgales hercogistes teritorijas no zviedru pārvaldītās Vidzemes. Tagadējā Birzgales pagasta teritorija veidojusies no vairākām atsevišķām muižām. Viena no vecākajām ir Lindes muiža, kas senajās hronikās minēta jau 13. gs. (saukta arī par

Pletenbergi un Lielo Daugavas muižu). Lindes muižai bijušas vairākas pusmuižas. Viena no pirmajām bija Birzgales jeb Mazā pusmuiža, kas bija celta 16. gs. un vēlāk iekļuva muižas rangā. Laika gaitā ciems paplašinājās, pievienojot tam jaunas teritorijas un apvienojot ciemus kopā. 1990. gadā Birzgales ciemu reorganizēja par pagastu.¹⁷

Lokālo identitāti Birzgales ciemā, galvenokārt, veido brīvdabas estrāde ciema centrālajā daļā, kuras pieguļošā teritorijā ir plaša zaļā zona ar kokaugu stādījumiem. Savukārt gar Krastmalas ielu un Skolas ielu atrodas ūdenstilpnes ar ainaviskiem skatiem uz plašām lauku ainavām. Birzgales ciema centrālajā daļā lokālo identitāti nosaka sadrumstalota apbūve un bagātīgas zaļās teritorijas ar atsevišķiem kokaugu stādījumiem un puduriem. Ievērojama vieta pagastā ir Birzgales centrā esošais Baznīckalns, kur atradās 1676. gadā celtā un 1896. gadā pārbūvētā Lindes – Birzgales baznīca, kas nojaukta 1961. gadā. 1965. gadā šajā vietā uzcelta pagasta valdes ēka (tagad Birzgales pagasta pārvaldes ēka).

Ainavas telpisko struktūru veido izteikti sadrumstalota savrupmāju, mazstāvu dzīvojamo māju un publisko ēku apbūve, kas mijas ar zaļajām teritorijām, savukārt kopējo ciema centrālo daļu ieskauj plašas lauku ainavas.

Izceļamas ainaviskās vērtības ir ūdenstilpju un lauku ainavas ciema sākumpunktos jeb pie Krastmalas ielas un Skolas ielas. Kā ciema orientierus var iezīmēt Birzgales pamatskolu, tautas namu un Nākotnes ielas, Lindes ielas, Kalna ielas un Skolas ielas krustojumu, kas izvietojas Birzgales ciema centrālajā daļā.

¹⁷ <https://www.ogresnovads.lv/lv/birzgales-pagasts>

4.23. att. Skats no Skolas ielas

Funkcionālās sasaistes veido Skolas iela, Lindes iela, Krastmalas iela un Nākotnes iela, kas ciema centrālo daļu savieno ar lielākas nozīmes ceļiem un citiem ciemiem.

Vizuālās sasaistes veido ciema galvenās ielas, apbūve un zaļās teritorijas, kas ir savstarpēji cieši sasaistītas. Ciema centrālā daļa, no Skolas ielas puses, atrodas nelielā paugurā, līdz ar to, Skolas, Nākotnes, Klana un Lindes ielas krustojums veidojas kā galvenā dominante un vizuālās sasaistes punkts.

4.2.2. Rembate

Livonijas ordeņa laikos Rembate piederēja Lielvārdes pilsētai. Ciema vēsture ir cieši saistīta ar Lielvārdes novada vēsturi. Rembates ciems veidojies 70.-90. gados, bijis kolhoza „Uzvara” centrs ar tam atbilstošu apbūvi un infrastruktūru, kura šobrīd tiek apsaimniekota daļēji un līdz ar to ir sliktā tehniskā stāvoklī. Ciemā dominē mazstāvu apbūve, daudzstāvu apbūve veidota tikai pašā ciema centrā.

Rembates nosaukums izskan vairākos ciemos un pilsētās, kā piemēram, Rembates parks, kas atrodas Lielvārdē.¹⁸ Rembates pagastā atrodas īpaši aizsargājamā dabas teritorija dabas

¹⁸ Rembates pagasts, 2022

parks „Ogres ieleja” (NATURA 2000), sevišķa uzmanība vērsta uz teritorijas izmantošanu aizsargājamajā teritorijā.

Lokālā identitāti veido savrupmāju un mazstāvu dzīvojamā apbūves teritorija, mežu un lauku ainavas ciemata sākumpunktos.

Ainavas telpiskā struktūru Rembates ciemā veido apbūve, kas ieskauda lauku ainavā. Ciema centrālo daļu ir sarežģīti iezīmēt, jo ciemā ir vien tikai divas skaidri nolasāmas publiskās ēkas – pašvaldības ēka un veikals, kuriem blakus atrodas sporta laukums un dīķis.

Ciema galvenās ainaviskās vērtības ir plašas lauku ainavas, skatu līnijas, kuru kulises veidojas no liepu un zirgkastaņu koku rindām. Kā vadošie orientieri ciemā ir dīķis pie sporta laukuma, koku rindas, ūdenstornis un sakaru tornis, kuri atrodas pie galvenajiem ciema ceļiem, kas savieno Rembati ar citiem ciemiem.

4.24. att. Skats uz dīķi pie Ķeguma ielas

Rembati ar citām pilsētām, ciemiem un ceļiem savieno Kaktu iela, kas ved cauri visam Rembates ciemam gar tā blīvi apbūvēto teritoriju. Kaktu ielas atzarojums ir Ķeguma iela, kas savieno ciema apbūvēto daļu ar Kaktu ielu.

Vizuālo sasaisti braucot uz ciemu no Lielvārdes pilsētas puses veido meža ainava ceļa malās, kas pāriet uz dzīvojamo māju apbūvi. Pavisam pretējs skats ir no ciema otras puses, kur no plašām lauku ainavām paveras skatu līnija uz ciema apbūvi.

3.2.2.1. Glāzšķūnis

Glāzšķūņa ciems atrodas Rembates pagastā, Ogres upes labajā krastā, pie autoceļa P8 un V996 krustojuma. Vēsturiski te bijusi stikla jeb glāžu pudeļu izstrādājumu fabrika, kuru sauca par Zaļo un Balto Glāzšķūni (pēc izgatavojamā stikla krāsas). 1. pasaules kara laikā stikla fabriku ēkas palika neskartas un kā izteiktas vides dominantes šajā apvidū bijuši divi manteļu skursteņi, kuri šobrīd ir pilnībā nojaukti un to pamatu daļas iespējami atrodamas ciema māju pagalmos.

Lokālo identitāti veido savrupmāju un mazstāvu dzīvojamā apbūves teritorija, kas izkārtosies gar ceļa V966 (Ogre- Viskāļi) abās pusēs un Ogres Upes labā krasta stāvkrastā.

Ainavas telpiskā struktūru Glāzšķūņa ciemā veido apbūve, kas ieskauta Ogres upes ainaviskā posmā. Ciema centrālo daļu iezīmē pieturvieta Glāzšķūnis ar autobusa apgriešanās apli un tuvumā esošo degvielas uzpildes staciju.

Ciema galvenās ainaviskās vērtības ir lauku ainavas, tuvas skatu līnijas, kuras veidojas no koku apauguma gar Ogres upes krastu. Ciema ainavā vizuālās sasaistes veidojas gar ceļa asi, kuras noslēdzas ar koku siluetiem vai upes līkumiem un funkcionāliem objektiem (pieturvieta, uzpildes stacija), kas papildus kalpo kā vizuālie orientieri, palīdzot uztvert ciema struktūru.

4.25. att. Skats uz Lēdmanes ceļa pusi Glāzšķūnī.

3.2.2.2. Graužupes

Graužupes ir ciems Ogres novada Rembates pagastā. Izvietojies pagasta dienvidaustrumos gar autoceļu A6 pie Graužupītes ietekas Daugavā un Lielvārdes pilsētas robežas. Vēsturiskais un administratīvais konteksts par Graužupes mazciemu saistās ar Rembates pagastu, jo tas saistās ar Rembates muižu, kur tā sākotnēji bijusi daļa no lielākas muižas (Lielvārdes muiža), taču 1725. gadā Rembates muiža atdalījās un kļuva par patstāvīgu īpašumu.

Lokālo identitāti veido savrupmāju dzīvojamā apbūves teritorija, kas izkārtojusies gar ceļa A6 (Rīga—Daugavpils) abās pusēs.

Graužupes ciemu telpiski un vizuāli iezīmē Daugavas upe un šoseja, kas veido dabiski dinamisku fonu.

4.26. att. Skats uz Graužupes ciema apbūvi no ceļa A6.

4.2.2.3. Ozolkalni

Ozolkalni ir ciems Ogres novada Rembates pagastā. Izvietojies pagasta dienvidaustrumu daļā pie Lielvārdes pilsētas ziemeļu robežas 4,5 km no pagasta centra Rembates. Ciemu šķērso asfaltēts vietējās nozīmes ceļš. No ceļa paveras skats uz plašiem laukiem un mežmalām.

Lokālo identitāti veido savrupmāju dzīvojamā apbūves teritorija, kas izkārtosies gar ceļa abām pusēm.

4.2.3. Tome

Tomes ciems veidojies 17.-19. gs. kā tā laika monofunkcionālas ražošanas teritorija. Ciema teritorija izvietosies novada ziemeļrietumu daļā, gar tās dienvidu robežu iet šoseja P85. Līdzīgi kā citos ciemos, kuri turpinājuši attīstīties 20.gs. padomju periodā, Tomes centrā redzama gan kultūrvēsturiskā apbūve, gan daudzdzīvokļu ēku grupas un sociālo pakalpojumu iestāžu ēkas, ciema nomalēs – lauksaimnieciskās ražošanas un apkalpes ēkas un būves, piemājas saimniecības un lauksaimniecības zemes.

Tomes ciemā atrodas 4 vietējās nozīmes kultūras pieminekļi: Pagasta nams, Tomes centra apbūve, Tautas nams un skola.¹⁹ Ciems atrodas pie Līčupes upes krasta, kas tālāk ietek Daugavā.

Lokālo identitāti veido mežu, Līčupes krastu un lauku ainavas, kas sevī ietver kultūrvēsturisko un dzīvojamo ēku apbūvi. Ciemā atrodas Tomes un Brāļu kapi, kas izvietojas pie baznīcas un vienas no kultūrvēsturiskā mantojuma ēkām.

Ainavas telpisko struktūru veido kultūrvēsturiskās būves, kapi un mežu teritorijas, taču šī telpa tiek sadalīta divās daļās, Jaunjelgava – Rīgas HES autoceļa dēļ. Dzīvojamā apbūve veidojas starp Līčupi un autoceļu, un to ieskauj lauku ainavas.

Par ciema ainaviskajām vērtībām var iezīmēt lauku ainavas ar tāliem skatiem un Līčupes krasta skatu līnijas. Kā galvenie orientieri Tomes ciemā ir Ķeguma novada muzejs, kas atrodas Jaunjelgava – Rīgas HES autoceļa malā, kultūrvēsturiskās apbūves ēkas un kapi.

¹⁹ Mantojums.lv

4.27. att. Skats uz Līčupi

Ciemu šķērso ceļš Jaunjelgava – Rīgas HES, nepilnu 6 km attālumā atrodas Ķegums. Otrs ceļš, kas šķērso Tomi, ved uz Baldones pilsētu. Ciema dzīvojamā apbūve izvietojas paralēli Jaunjelgava – Rīgas HES ceļam. Ciema dzīvojamo māju apbūve piekļaujas blakus arī vēsturiskā centra apbūvei.

Vizuālās sasaistes

Vēsturiskās apbūves ēkas savstarpēji šobrīd atrodas sadalītas divos grupējumos, taču tās ir savstarpēji saskatāmas ar tālu skatu līniju, kas vienā pusē tālāk ved uz meža ainavu, otrā pusē Līčupes krasta ainavu.

4.3.2.1 Arāju, Bekuciema, Berkavas un Rutku ciemu raksturojums Tomes pagastā.

Arāju, Bekuciema, Berkavas un Rutku ciemi atrodas Tomes pagastā, vietā, kur harmoniski mijas lauku ainava, upju tuvums un vēsturiski veidojusies lauku viensētu struktūra. Katrs ciems veido savrupu, bet savstarpēji saistītu telpisko tīklu, kur apbūve koncentrējas gar vietējās nozīmes ceļiem, savukārt starp apdzīvotajām vietām dominē lauksaimniecības zemes, mežaudzes un dabisko pļavu fragmenti.

Arāju ciems

Arāju ciema identitāti nosaka izklienēta viensētu apbūve un atklāta lauku ainava, kur mājsaimniecības izvietotas gar pagasta nozīmes ceļiem un lauku masīvu malās. Arāju ciemā telpisko struktūru veido plašas lauksaimniecības teritorijas, kuras pārtrauc atsevišķi koku puduri vai nelielas mežmalas, veidojot ritmiskas skatu līnijas. Tuvāk mājsaimniecībām

saglabājušies tradicionālās lauku apbūves elementi, kas atspoguļo pagasta lauksaimniecisko pagātni un piešķir ciemam vienotu raksturu. Ainavas telpiskā struktūru Arāju ciemā nosaka Tomes upes klātbūtne un to krastu apaugums.

Bekuciems

Bekuciems izceļas ar kompaktāku apbūves struktūru un ciešāku saikni ar apkārtnes dabiskajiem elementiem. Šeit ainavu nosaka neliela mēroga lauku ceļi, kurus ierāmē koki vai dzīvžogi, radot noslēgtākas un tuvākas perspektīvas. Ciemā jūtams vēsturiski izveidojies viensētu un nelielu saimniecību raksturs, kas saglabājies līdz mūsdienām. Bekuciemā ainavas telpisko struktūru veido apbūve, kas iekļaujas Daugavas upes ainaviskā posmā.

Lokālo identitāti veido savrupmāju apbūves teritorija, kas izkārtosies gar ceļa P85 izteikti vienā pusē. Bekuciema vides telpisko tēlu papildina arī nelieli reljefa nelīdzenumi, kas vietām atver skatus uz plašāku ainavtelpu. Ciema centrālo daļu iezīmē pieturvieta ar autobusa apgriešanās apli.

Berkavas ciems

Berkavas ciems atrodas apkārtņē, kur lauku ainava mijas ar mežainākām teritorijām, radot telpiski daudzveidīgu vidi. Apbūve koncentrējas gar diviem galvenajiem piebraucamajiem ceļiem un atsevišķos māju grupējumos, kas saglabā tradicionālās viensētu struktūras raksturu. Ciema telpiskais raksturs veidojas caur atvērtu lauku lauku masīvu un mežmalu kontrastiem – skatu līnijas noslēdzas ar Daugavas upes krastu, Šī mijiedarbība rada ciemam izteiktu lauku ainavas harmoniju un stabilu vizuālo identitāti.

Rutki ciems

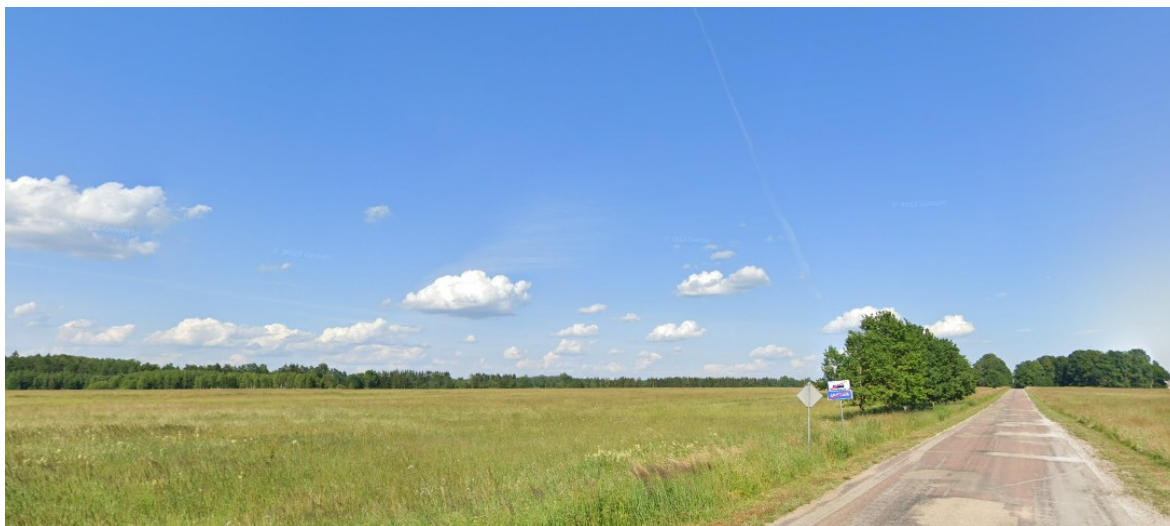
Rutku ciema telpisko vidi un funkcionālo struktūru lielā mērā nosaka reģionālais autoceļš P85, kas šķērso ciemu un veido tā galveno ass līniju. Ceļš darbojas kā pamata organizējošais elements, ap kuru izvietojas apbūve un veidojas ciema ikdienas kustību un ainaviskās uztveres struktūra. Apdzīvojums koncentrējas gar ceļa malu, veidojot izstieptu, lineāru apdzīvojuma modeli, kas raksturīgs mazas intensitātes lauku ciemiem.

4.2.4. Jumprava

Jumpravas ciema padome izveidojās 1945. gadā.²⁰ Ciems atrodas pie dzelzceļa līnijas. Ciema lokālo identitāti veido Jumpravas dzelzceļa stacija, Jumpravas parks ar estrādi un plašas lauku ainavas, kas izvietojas ap ciema intensīvās apbūves teritoriju. Ciema centra lokālo identitāti veido Jumpravas pagasta pārvaldes ēka.

Jumpravas telpisko struktūru veido ciema centrālā daļa, kas sevī ietver pagasta pārvaldes ēku, estrādi ar parku un citas publiskās ēkas. Ciema centrālajai daļai blakus atrodas daudzstāvu dzīvojamās ēkas, dzelzceļa stacija, bērnudārzs un skola. Pārējo ciema daļu aizņem blīva dzīvojamo māju apbūve, taču ciema nomales ir bagātas ar lauku, mežu ainavām un sadrumstalotu dzīvojamo māju apbūvi. Ciema telpiskā struktūra veidojas skaidri nolasāma, ar centru, kas sniedz rekreācijas un pakalpojumu iespējas, zaļajām zonām un ārpus centra apbūvi. No vairākiem ciema iebraucamajiem ceļiem ir slēgtas skatu līnijas dēļ privātmāju apbūves un kokaugu apaugumiem.

Būtiska ainaviskā vērtība ir lauku ainavas ar tāliem skatiem, ozolkoku aleja, kas izvietojas uz Dārziņu ielas, tā kalpo arī kā orientieris. Jumpravas pagasta pārvaldes ēka ir galvenais orientieris ciema centrā. Virzoties pa Daugavas ielu, atrodas ūdens tilpne ar ainavisku skatu uz tālāk esošo meža ainavu.

3.28. att. Skats no Dārziņu ielas

Galvenās funkcionālās sasaistes, kas savieno Jumpravu ar citiem ceļiem un pilsētām, ir dzelzceļa līnija, Daugavas iela, kas savieno ciemu ar Dzelmēm, A6 autoceļu, Lēdmani un

²⁰ Jumpravas pagasts <https://www.ogresnovads.lv/lv/jumpravas-pagasts>

Krapes muižu. Daugavas iela ir galvenā iela, kas virzās cauri ciema centram un savieno to ar pārējām ciema ielām. Dzelzceļa, Vidus, Ozolu un Dārziņu ielas savieno ciema centrālo daļu ar pārējo apbūvi un publiskajām ēkām.

Galvenās vizuālās sasaistes Jumpravā veido pagasta pārvaldes ēka, estrāde ar parku un citas blakus esošās publiskās ēkas. Ciema centrālajā daļā, pretī pagasta pārvaldes ēkai, atrodas publiska zaļā zona ar potenciālu attīstīties par iedzīvotāju rekreācijas telpu, kas aprīkota ar apstādījumiem un labiekārtojumu.

3.2.4.1. Dzelmē ciems.

Dzelmē ciems atrodas Jumpravas pagasta dienvidu daļā, tuvumā valsts galvenajam autoceļam A6 (Rīga–Daugavpils). Šī atrašanās vieta nodrošina ērtu sasniedzamību, vienlaikus nodrošinot ciemam mierīgu lauku raksturu, jo apdzīvojums izvietots nedaudz tālāk no intensīvās satiksmes ass.

Ciemam raksturīga mazstāvu apbūves struktūra, kur viensētas un nelielas saimniecību apbūves kompleksi izvietoti kā salas plašā lauksaimniecības un mežu mozaīkā. Ainavu veido atvērtas un pusatvērtas telpas, bet mežu masīvi nodrošina dabisku fonu un vizuālu norobežojumu. Lauksaimniecības zemes — pļavas, ganības un aramzeme — mijas ar jauktajiem mežiem, veidojot raksturīgu Latvijas centrālās daļas kultūrainavu. Lauku ceļu tīkls savieno ar tuvāko lielo satiksmes mezglu — A6 ceļu, kas spēlē būtisku lomu ciema piekļuves un mobilitātes nodrošināšanā.

Dzelmē lokālo identitāti veido tradicionālās lauku saimniecības, kurās saglabājušies vēsturiskie elementi: senākas koka ēkas, koku alejas, akmens krāvumi un senās lauku robežu līnijas. Šie elementi apliecina ilgstošu saimniekošanu un vietas kultūrvēsturisko nozīmību. Ainavas vizuālo tēlu bagātina arī atsevišķi lieli koki un kultūrvēsturiskas ēkas. Ciema dzīves ritms ir saistīts ar tradicionālo viensētu dzīvesveidu, dabas tuvumu un mazapdzīvotas teritorijas mieru. Šeit saglabātas ciešas kaimiņu attiecības un spēcīga pieķeršanās videi.

4.2.5. Lēdmane

Lēdmane atrodas Lobes upes labajā krastā un Ogres upes kreisajā krastā. Lēdmane kā apdzīvota vieta izveidojās pēckara gados pie Lēdmanes pagasta kā kolhoza centrs. Lēdmanē atrodas pagasta pārvalde, pamatskola, bibliotēka, tautas nams, pasts un citas publiskās ēkas.

Lēdmanes lokālo identitāti veido reģionālas nozīmes kultūrpiemineklis Lobes dzirnavas, vietējas nozīmes kultūrpiemineklis Lēdmanes aptieka, Lēdmanes Svētā apustuļa Pētera un Pāvila Romas katoļu baznīca un Lēdmanes pamatskola. Ciems no ziemeļu un dienvidu puses ir ieskaufs Ogres un Lobes upju krastos.

Ciema telpiskā struktūru veido vairākas publiskās ēkas, kā piemēram, kultūras nams, baznīca, pasts un pamatskola, kas savstarpēji veido vienotu ainavtelpu. Izteikti iezīmējas daudzdzīvojamo māju un privātmāju apbūves zonas. Rūpnieciska rakstura ēkas nemijas ar kopējo ciema apbūvi.

Par ciema ainaviskajām vērtībām ir uzskatāmas lauku ainavas ar vēsturiska rakstura ēkām. Kā galvenais orientieris, virzoties uz ciema publisko ēku apbūves teritoriju, ir liepu kokaugu rinda gar autoceļu un kultūras piemineklis Lēdmanes aptieka. Virzoties uz Tūjas ciema pusi, kreisajā ceļa malā atrodas laukakmeņu mūra celtne jeb krogs, kas kalpo kā orientieris un dominante pie ciema robežas. Ciema centrālajā daļā izteiksmīgs orientieris ir Lēdmanes pamatskola.

3.29. att. Skats uz liepu kokaugu rindu un aptiekas ēku

Lēdmanes funkcionālās sasaistes veido divas galvenās ielas, kas virzās uz P32 un P80 autoceļiem. Šīs ielas ir arī uzskatāmas par galvenajām ciema ielām ar potenciālu attīstīt gājēju kustībai atvēlētus celiņus.

Lēdmanes ciemā vizuālās sasaistes veido liepu kokaugu rinda, kas noslēdzas ar ciema centrālo daļu un publisko apbūvi, dīķi un plašām zaļajām zonām, kurām ir potenciāls veikt rekreācijas funkcijas.

4.2.6. Kaibala

Kaibala atrodas Daugavas upes krasta un A6 autoceļa malā. Ciemam ir sava svētvietā "Dieva ozoli". Mūsdienas šajā vietā atrodas Kaibalas pamatskola.

Kaibalas lokālo identitāti veido Kaibalas upe un Kaibalas Dieva ozoli. Ciems novietojas blakus Daugavas upes krastam.

Ciema telpiskā struktūra ir sadrumstalota. Kabalai nav konkrēti iezīmējams ciema centrs. Lielāko daļu teritorijas aizņem privātīpašumi ar vai bez apbūves. Telpiskā struktūra minimāli veidojas pie Kaibalas pamatskolas, kura robežojas ar Kaibalas upi un Dieva ozoliem teritoriju, sniedzot rekreācijas iespējas.

Apkaimes ainaviskās vērtības ir upju ainavas un zaļā struktūra pie Kaibalas pamatskolas.

Funkcionālās sasaistes ar Kaibalas ciemu veido tam blakus esošais A6 autocaļš, no kura ir vairāki pagriezieni uz Kaibalu. Otrpus A6 autoceļam atrodas arī Kaibalas dzelzceļa stacija, tomēr tā nav ērti un gājējam droši pieejama no ciema apdzīvotajām zonām.

Galvenās vizuālās sasaistes ciemā veido Kaibalas pamatskola ar stadionu, Daugavas un Kaibalas upe un Dieva ozoli, jeb koku apauguma zona.

4.2.7. Tīnūži

Tīnūžu ciemu šķērso Mazās Juglas upe, tās tuvumā atrodas Tīnūžu muižas komplekss. Tīnūžu ciems vēstures avotos parādās jau 16. gadsimtā. Mūsdienās ciems kļūst par tūrisma galamērķi. Vieta sniedz gan vēsturiskas vērtības gan bagātas zaļās struktūras.²¹

Tīnūžu ciema lokālo identitāti veido Tīnūžu Pamatskola, Tīnūžu muižas komplekss, tā sastāvā atrodas pārvaldnieka māja, kas ir iekļauta kultūras mantojumā.

Ciema ainavas telpisko struktūru veido muižas komplekss, pamatskola un Liepu iela ar kokaugu aleju, veidojot vienotu ciema centra struktūru. Centra apbūves vizuālo estētiku pastiprina tā novietojums uz neliela paugura. Ciemu sadala Mazās Juglas upe. Pārējā teritorija ir sadrumstalota ar dzīvojamo māju apbūvi.

Viena no vērtīgākajām ainaviskajām vērtībām ir Tīnūžu ciema kokaugu alejas un rindas un lauku ainavas. Svarīga ciema ainaviskā vērtība ir piešķirama Tīnūžu muižas apbūvei un Mazās Juglas upei, kas met vairākus līkumus pa ciema teritoriju. Galvenie orientieri ciemā ir pamatskola un pārvaldnieka ēka, kas ir labi saskatāma no Liepu ielas un tilts pāri Mazās Juglas upei.

Galvenās funkcionālās sasaistes ar ciemu ir Liepu iela, kas pievienojas P5 un E22 autoceļiem. Liepu iela ciemā ir galvenā iela, kas ved uz ciema centru un pamatskolu, līdz ar to, tā ir uzskatāma par prioritāru labiekārtojuma, gājēju celiņu un apstādījumu attīstībai.

Vizuālās sasaistes veido ciema centrālā daļa jeb pamatskola, Liepu iela, Tīnūžu muižas komplekss un Mazās Juglas upe. Vizuālo efektu piešķir kokaugu alejas un rindas gar Liepu ielu, kā arī bagātīgi kokaugu stādījumi ciema centrā.

3.2.7.1. Aizupes, Ceplīši, Dobelnieki, Kalnāji, Kancersili, Saulesdārzs un Turkalnes ciemu raksturojums Tīnūžu pagastā.

Aizupes

Pašlaik ciema telpisko struktūru veido mazstāvu ar retinātu apbūvi un jauktas apbūves veidots masīvs, kuru ieskauj meža teritorijas, veidojot harmonisku un vizuāli sakārtotu vidi.

²¹ Tīnūžu muiža <https://www.ogresnovads.lv/lv/filiale/kulturas-mantojumu-centrs-tinuzu-muiza>

Kopumā Aizupes ciems saglabā mierīgu raksturu, kur tradicionālā apdzīvotā vide, meži un ezers veido harmonisku telpisko struktūru, bet vienlaikus pakāpeniski ienāk mūsdienīga apbūve, radot pārejas ainavu starp tradicionālo un attīstības zonu.

Ceplīši

Telpiskās struktūras galvenie veidotājelementi ir Mazās Juglas upe un jaukta tipa mežs. Apbūve ir dažāda rakstura, bet tā izvietojas kompakti ap ciemata centra teritoriju, kas ir zaļā teritorija. Ciema galvenā iela ir asfaltēta, vietām gar ceļa malu dominē stādītas alejas rindas.

Lokālo identitāti veido, galvenokārt, bijusī slimnīcas teritorija, kas kontrastē ar ciemata mērogu un apbūvi. Slimnīcu ieskauj augsts, masīvs nožogojums, savukārt ciema apbūve ir nestrukturēta ar garāžu masīvu, kas ievirzas mežā.

Ciemam ir laba funkcionālā sasaiste ar Tīnūžiem, jo tie ir tikai 3 km attālumā.

Dobelnieki.

Dobelnieki vēsturiski ir attīstījušies no viensētu pudura. Mūsdienās apbūve tiek veidota ļoti tuvu novada robežai, jo šai vietai ir sasaiste ar Salaspils novadu. Ciema telpiskā struktūra ir izteikti sadalīta divās daļās. Pa vidu ciemu sadala Mazās Juglas upīte ar blīviem krasta apaugumiem. Ziemeļu daļas apbūves teritorijas ir blīvas un ar izteiktu mazdārziņu raksturu. Savukārt ciema dienvidu puse ir ar vairākām atvērtām telpām, tai skaitā uzpludināto HES ūdenstilpi. Telpiskā struktūra nav tik blīva un veidojas vairākas tālas skatu līnijas gan uz blakus esošo ciemu, gan uz dabas teritorijām pie Mazās Juglas.

Lokālo identitāti veido dažādu lauku apbūve upes krastā. Upju krasti vietām ir applūstoši, un tie ir blīvi noauguši ar koku un krūmu sugām, kas ir tipiskas šādiem upju krastiem.

Funkcionālā sasaiste ciemā ir traucēta, jo ciema teritoriju dala upe. Ciema teritorijā pār upi ir šaurs vanšu tilts. Pašlaik ziemeļu puses ciema sasaite ar Tīnūžiem veidojas caur Ceplīšu ciemu, bet savukārt dienvidu puse ir tuvu pie šosejas, kas ved uz Tīnūžiem.

Kalnāji

Kalnāja ciema telpisko struktūru veido kompakta apbūve, ko ieskauj mežu teritorijas un koku puduri, radot harmonisku lauku ainavu ar vizuāli sakārtotu ritmu. Ainaā dominē lauksaimniecības zemes uz meža fona.

Lokālo identitāti veido privātmāju, tradicionālās saimniecības un piemājas dārzi, kas apliecina ilgstošu cilvēka klātbūtni šajā teritorijā. Ciemā jūtama dabas tuvuma sajūta un tradicionālā lauku dzīves ritma saglabāšanās, vienlaikus pakāpeniski novērojama būvju celtniecība un pārbūve, kas lēnām maina ciema vizuālo tēlu.

Kancersili

Kancersila ciema telpisko struktūru veido izklienātas viensētas un pļavas, kuras ieskauj mežu masīvi un koku puduri, radot raksturīgu lauku ainavu ar vizuāli sakārtotu telpisko ritmu. Reljefs ir viegls, viļņots, kas nodrošina atvērtas telpas un plašu redzes lauku. Lauksaimniecības zemes un ganības mijas ar mežu joslām, saglabājot tradicionālo lauku telpas raksturu.

Lokālo identitāti veido tradicionālās viensētas, saimniecības ēkas un vecie koki. Vietējo ciemu raksturo klusums, dabas tuvums un tradicionāla lauku dzīvesveida saglabāšana, vienlaikus pakāpeniski novērojama jaunu būvju un infrastruktūras attīstība, kas lēnām paplašina ciema apdzīvotās teritorijas.

Saulesdārzs

Telpiskā struktūra ciema ziemeļu pusē ir plaša ar tālām skatu līnijām, jo lauksaimniecības zemes mijas ar apbūvi. Savukārt tuvāk dzelzceļa pārbrauktuvei tā kļūst blīvāka. Ciems dienvidu pusē ir ierobežots ar dzelzceļu un meža nogabaliem.

Lokālo identitāti veido vasarnīcu apbūves raksturs, kas vēlākos gados ir mainījies, attīstoties dažāda rakstura apbūvei.

Ciema ainaviskās vērtības ir ciema centrā nolasāmais vasarnīcu apbūves raksturs, kuru papildina priežu mežs.

Sasaiste ar citām apdzīvotajām vietām ir ļoti labi attīstīta, jo Rīga – Ikšķile šoseja atrodas burtiski 100 m attālumā. Šķērslis ir dzelzceļš, kas šķērsojams pa vienu pārbrauktuvi. Galvenā dominante ciema ainavā pašlaik ir dzelzceļš, kas ir reljefa pacēlumā un cilvēka acu augstumā aizsedz skatus uz Daugavu, tie paveras tikai otrpus dzelzceļam.

4.2.8. Krape

Krapes ciems atrodas pie Lobes upes kreisā krasta. Krape kā apdzīvota vieta izveidojusies ap bijušās Krapes muižas centru. Šobrīd ciema teritorijā atrodas 1802. gadā celta Krapes luteriskā baznīca, kas iekļauta kultūras mantojumā kā reģionālas nozīmes kultūrpiemineklis.

Krapes ciema lokālo identitāti veido Krapes luterāņu baznīca, pagasta pārvaldes ēka un Lobes upe.

Ciema ainavas telpiskā struktūra ir sadrumstalota, daļēji tā veidojas gar autoceļu, ietverot sevī baznīcu, veikalu un dažas daudzīvokļu ēkas. Lobes upe un autoceļš ciemu sašķēļ divās daļās, pilnībā nodalot Krapes pagasta pārvaldes ēku no pārējā ciema. Pārējo ciema teritoriju aizņem atsevišķas privātmājas un lielas zaļās struktūras platības.

Pie apkaimes ainaviskajām vērtībām pieskaitāma Krapes pagasta pārvaldes ēka, no kuras paveras skats uz lauku ainavu. Kā arī luterāņu baznīca, kas novietojas ceļa malā, kokaugu stādījumu ieskauta. Baznīca ir arī galvenā dominante un orientieris ciemā.

4.30. att. Skats uz Krapes luterāņu baznīcu

Ciema funkcionālās sasaistes veido divas ciema galvenās ielas, kas savieno ciemu ar Lēdmani, Jumpravu un P32 un E22 autoceļiem

Ciema vizuālās sasaistes veido daudzdzīvokļu māju apbūve, kas izveidota "c" burta formā, atstājot brīvu centrālo laukumu rotaļu un sporta laukumiem.

4.2.9. Ķeipene

Ķeipenes ciema vēsture sākās 15. gadsimtā, izveidojoties Ķeipenes muižai ar 2,8 hektāru lielu parku. Ķeipene savu nosaukumu guva no tās pircēja Kaipena. 1905. gada nemieros muižu nodedzināja, padomju laikos drupas tika sastumtas vienuviet. Mūsdienās no muižas kompleksa saglabājusies daļa no saimniecības ēkām, klēts un kalpu māja. Šobrīd esošajā pagasta mājā reiz bijis zirgu stallis. Vēl arvien ir apskatāms ainaviskais Valsts nozīmes dendroloģiskais muižas parks, kurā apglabāta muižkunga ģimene.²²

Ķeipenes lokālā identitāte balstās uz Ķeipenes muižu, kuras parks un dažas ēkas ir saglabājušās līdz pat mūsdienām. Galvenokārt ciema zaļo struktūru veido muižas parks un parka zona pie pagasta pārvaldes ēkas. Ciemam estētisko vērtību piešķir paugurainā ainava parka un pārvaldes ēkas daļā.

Ainavas telpisko struktūru veido pārvaldes ēka, parks, klētnieku kapi, kuriem piešķirts reģionālas nozīmes kultūrpieminekļa statuss un brīvdabas estrāde, kas savstarpēji veido vienotu kompleksu. Ap ciema centrālo daļu izvietojas daudzstāvu dzīvojamās mājas un privātmāju apbūves apgabals.

Būtiskākā apkaimes vērtība ir muižas parks, kas atzīstams kā ainavisks parks. Ainaviska vērtība arī ir piešķirama zaļajai teritorijai, kas atrodas nelielā paugurā pie pārvaldes ēkas. Ņemot vērā, ka blakus atrodas brīvdabas estrāde, vietai ir potenciāls attīstīties par publisku rekreācijas zonu ar labiekārtojumu. Ciema galvenie orientieri ir Akas ielas un Pils ielas krustojums, kā arī Pils ielas un P4 autoceļa krustojums, no kura paveras skats uz ciema apbūves daļu nelielā paugurā.

²² Ķeipenes muiža <https://riga.pilseta24.lv/zina?slug=keipenes-muiza-un-ainaviskais-muizas-parks-musdienas>

4.31. att. Skats no Pils ielas uz krustojumu un parka zonu

Ciema galvenās funkcionālās sasaistes veido P4 un P32 autoceļi, kas virzās cauri ciema teritorijai uz tādām pilsētām un apdzīvotām vietām kā Rīga, Ērgļi, Skrīveri un Augšlīgatne. Nozīmīgākās ielas, kas savieno savstarpēji ciema apbūves struktūru un ciema centru, ir Pils iela un Akas iela. Šīs ielas uzskatāmas par prioritārām labiekārtojuma un apstādījumu attīstībai, ierīkojot gājēju celiņus, īslaicīgus apstādījumus, norādes zīmes.

Vizuālās sasaistes ciemā veido parks, Ķeipenes pagasta pārvaldes ēka un brīvdabas estrāde, kas kopumā veido ciema centrālo un galveno daļu, kā arī publisku vidi ar pakalpojumiem un rekreācijas iespējām.

4.2.10. Laubere

Lauberes ciema vēsture pirmo reizi minēta jau 1567. gadā kā Loburen. Sākotnēji ciema nosaukums bija Ozolmuiža, padomju laikos to pārdēvēja par Lauberi. Ciemā atrodas valsts nozīmes arheoloģijas piemineklis Lauberes dobumakmens.²³

Ciema lokālo identitāti veido bagātīgas lauku ainavas un kokaugu rindas gar vairākām ciema ielām. Kokaugu rindas ir gan jaunstādītas, gan saglabājušās vecās. Ciema centrālajā daļā izteiksmīgi izceļas parks ar estrādi un blakus esošas mūra ēkas drupas.

Ciema ainavas telpisko struktūru veido Lauberes pagasta pārvaldes ēka ar tai blakus esošu brīvdabas estrādi, kas novietojas nelielā parkā, daudzīvokļu ēku kompleksi, pakalpojumu ēkas un skola ar plašu stadionu. Ciema ziemeļu un rietumu puse ir apbūvēta

²³ Lauberes pagasts <https://www.ogresnovads.lv/lv/lauberes-pagasts>

ar dzīvojamo ēku apjomu, atvēlot austrumu pusi rūpnieciska tipa būvēm. Ciems robežojas ar plašām lauku teritorijām.

Ciema ainaviskās vērtības veido plašas lauku ainavas ciema nomalēs un ap ciema robežām. Centrālajā daļā būtiska nozīme ir nelielajam parkam ar brīvdabas estrādi. Parks ir sakopts, ar lieliem kokaugiem, tas piešķir estētisku kvalitāti, kā arī sniedz rekreācijas iespējas Lauberes ciema centrā. Nozīmīgs orientieris un dominante ir laukakmeņu ēkas drupas, kas atrodas Skolas ielas malā, pie brīvdabas estrādes.

4.32. att. Skats no Skolas ielas veikala un krustojuma uz ēkas drupām

Funkcionālās sasaistes veido Skolas iela, kas pievienojas lielākiem autoceļiem. Tuvākie ciemi, uz kuriem var nokļūt no Lauberes, ir Suntaži un Madliena. Galvenā ciema iela, kas apvieno centru ar pārējo ciema apbūvi, ir Skolas iela. Šī iela uzskatāma par vienu no svarīgākajām, kuru aprīkot ar labiekārtojumu un drošiem gājēju celiņiem, ņemot vērā, ka paralēli tai atrodas skola, pārvaldes ēka, dažas no daudzstāvu dzīvojamajām mājām un pievienojas ielas uz privātmāju apbūvi.

Vizuālās sasaistes Lauberes ciemā veido pārvaldes ēka, parks, skola un apkārtējā apbūve, veidojot vienotu apbūves kompleksu, kas mijas kopā ar apzaļumotām teritorijām, vietām papildinot to ar dažām no kokaugu rindām, kas atrodas paralēli Skolas ielai.

4.2.11. Madliena

Madlienas nosaukums cēlies no 15. gs. celtās Marijas Magdalēnas baznīcas. Madlienā atrodas iespējams viena no senākajām luterāņu baznīcām Latvijā, ēka celta 13. gs. Padomju laikos Madlienā dibināja vairākus kolhozus. Uzskatāms, ka Madlienas ciems veidojies dzelzs laikmetā, kad tā apkārtnē veidojušās vairākas apmetnes un pilskalni.²⁴

Ciema lokālo identitāti veido saglabājusies 15. gs. luterāņu baznīca un viduslaiku kapsēta, kas šobrīd atrodas reģiona nozīmes kultūrpieminekļu statusā. Baznīca atrodas Augšlīgatne – Skrīveri autoceļa malā, tā reprezentē ciema seno vēsturi.

Madlienas telpisko struktūru ciema centrālajā daļā veido pagasta pārvaldes ēka, estrāde, baznīca, kultūras nams, skola un citas publiskās ēkas. Ciema centru sašķēļ autoceļš Augšlīgatne – Skrīveri. Virzoties no centra uz austrumu pusi, atrodas daudzdzīvokļu māju kvartāls. Dienvidu pusē, tālāk no centra, veidojas privātmāju apbūve, tai blakus autoceļa otrajā pusē, plaša zaļā struktūra, kurā ietilpst Madlienas kapi.

Pie ciema ainaviskajām vērtībām pieskaitāmas plašās lauku ainavas. Ciema centrālā daļa ir sakopta ar lielu apjomu zaļajām zonām, kas ļauj izcelt galvenās ciema ēkas, piemēram, pagasta pārvaldes ēku un baznīcu. Būtisks orientieris ir ciema centrālajā daļā esošais apļa virziena kustības ceļš, no tā virzās visas galvenās ciema ielas. Nelielā paugurā esoša pārvaldes ēka veido galveno centra dominanti.

²⁴ Madlienas pagasts <https://enciklopedija.lv/skirklis/240562-Madlienas-pagasts>

4.33. att. Skats uz pagasta pārvaldes ēku un ciema centrālo daļu

Ciema galvenā funkcionālā sasaiste ir Augšlīgatne – Skrīveri autoceļš, kas ved cauri Madlienas centram. No ciema centrālās daļas virzās trīs mazākas ielas, kas ved uz tuvākajiem apdzīvotām vietām Plāteri, Vecķeipeni, Krodziniekiem un Zādzeni.

Ciema galvenās vizuālās sasaistes veido pagasta pārvaldes ēka, baznīca ar kapu vietu, apļa veida autoceļš ciema centrā un apkārt esošās būves, veidojot vienotu un pārskatāmu ciema centra ainavu ar divām garām skatu līnijām uz abām autoceļa Augšlīgatne – Skrīveri pusēm.

4.2.11. Līčupe

Līčupe jeb agrāk saukta par Braki, ir izvietojusies Līčupes kreisajā krastā pie autoceļa P4. Kā apdzīvota vieta ciems izveidojās padomju gados pie bijušā Līčkroga un Līčupes stacijas. Agrāk bijusi padomju saimniecības "Oškalns" ciemats un ciema padomes centrs. Šobrīd Līčupē atrodas Mazozolu pagasta pārvalde, pamatskola, bibliotēka, kultūras nams un citas publiskas ēkas.

Līčupes ciema lokālo identitāti veido gar tā robežu tekošā Līčupes upe, ainaviskā vietā izvietota pagasta pārvaldes ēka. Ciems ir bagāts ar lauku masīviem un meža apaugumiem gar Līčupi.

Ciema centrālo daļu aizņem daudzdzīvokļu ēku apbūve, pamatskola, pārtikas veikals. Ir skaidro nolasāms dzīvojamo māju rajons, kas atrodas pie Līčupes un Līču ielas. Blakus ciema centrālajai daļai, ziemeļu pusē, izvietotas noliktavas un rūpniecības rakstura ēkas. Kopumā ciemam veidojas telpiskā struktūra, kas sevī ietver ciema centru ar publiska rakstura būvēm un daudzdzīvokļu ēkām, privātmāju rajonu un saimnieciska tipa būvēm.

Ciemā ir bagātīgi daudz zaļā struktūra – laukumi, kokaugu apaugumi. Ainaviskāki skati atzīmējami daudzviet ciema teritorijā, kur paveras tālas skatu līnijas uz lauku ainavām. No Rīgas ielas saskatāmas vairākas vizuāli estētiskas ceļa ainavas. Virzoties pa Rīgas ielu, kas ved cauri visa ciema teritorijai, ceļa malā atrodas pagasta pārvaldes ēka, kas uzskatāma par orientieri.

4.34. att. Skats uz pagasta pārvaldes ēku no Rīgas ielas

Ciemam cauri ved autoceļš Rīga – Ērgļi, kas savieno Līčupi ar tādiem mazākiem ciemiem kā Taurupe un Mazozoli. Ciemā ir piecas galvenās ielas, kas savstarpēji savieno ciema apbūvi – Braku iela, Pīpeņu iela, Līčupes iela, Līču iela un Rīgas iela.

Galvenokārt vizuālās sasaistes veido Rīgas iela un tai pieguļošā ciema centra apbūve, kas savstarpēji veido vienotu ainavtelpu. Ņemot vērā, ka Rīgas iela ir arī ciema caurbraucamais autoceļš, tā ietver sevī reprezentatīvu funkciju, taču pilda arī ciema sasaistes funkcijas. Tāpēc šī iela ir uzskatāma par galveno ielu, kuru būtu nepieciešams nodrošināt gājējam ērtu un drošu, ar labiekārtojumu un apstādījumiem.

4.2.13. Meņģele

Sākotnēji izveidojās Meņģeles muiža ar luterāņu baznīcu, kurai piešķirts valsts nozīmes arhitektūras pieminekļa statuss, taču šobrīd zināmais ciems izveidojies 1,5 km attālumā no muižas. Ciems izveidojās padomju laikos kā kolhoza “Meņģele” ciemats un ciema padomes centrs. Ciemā šobrīd atrodas pagasta pārvaldes ēka, Taurupes pamatskolas Meņģeles filiāle, bērnudārzs, tautas nams, bibliotēka, muzejs un citas publiskas ēkas.

Ciema lokālo identitāti veido vēsturiskā pagastmāja, kas celta no laukakmeņiem, tā atrodas galvenās ielas malā. Ciems atrodas pie Zvanezera, no kura paveras ainaviski skati uz lauku ainavām un ciema apbūvi.

Ciemi var iedalīt divās daļās. Vienā no tām vienuviet atrodas tautas nams, pamatskola, Sudraba Edžus muzejs, plaša zaļā zona sporta aktivitātēm un ezera krastmala. Otrā ciema daļā izvietojas pārtikas veikals, organizēti izkārtotas daudzdzīvokļu mājas un privātmājas. Pārējo ciema teritoriju aizņem sadrumstalota apbūve un plaši lauki.

Visbūtiskākā ainaviskā vērtība ir piešķirama Zvanezeram un tā apkārtni. No tilta, kas ved pāri ezeram paveras skati uz lauku ainavām un ainavisks skats uz tautas nama ēku. No ezera puses skatu līnija uz tautas nama ēku veido izteiktu dominanti. Virzoties cauri ciema teritorijai, par galveno orientieri uzskatāma pagastmāja, kas izceļas ar savu unikālo arhitektūru un materialitāti.

4.35. att. Skats uz Zvanezeru no tilta

Ciemam ir uzskatāmas divas galvenās ielas, kas savieno ciema ielas savstarpēji un savieno Meņģeli ar Aderkašiem, Vecbebriem un Liepkalni. Iela, kas virzās cauri visai ciema teritorijai, veidojot pieejas pie publiskām ēkām un dzīvojamās apbūves, kā arī autobusu pieturām, uzskatāma par galveno un reprezentatīvo ielu. Tai ir potenciāls attīstīt drošu gājēju kustību, vides objektus, apstādījumus vai citus elementus, kas uzlabos ciema estētisko kvalitāti.

Ciema vizuālas sasaistes veido tautas nams, tam pretī esošais laukums ar sporta aktivitāšu zonu, Meņģeles pienotavas ēka un Zvanezers ar tiltu pāri tam. Viss kopumā veido vienotu ainavtelpu ar ainaviskiem skatiem un estētiskām skatu līnijām.

4.2.14. Ciemupe un Ogresgals

Ciemupe ir ciems Daugavas krastā, kuru šķērso arī Ķilpue, turklāt tās ieteka Daugavā atrodas ciema teritorijā. Ciemu divās daļās sadala autoceļš A6 un dzelzceļa līnija. Ciemupes apbūve vietām ir blīva, taču lielu daļu teritorijas aizņem plaši lauki. Ciemā atrodas tautas nams, bibliotēka, estrāde, peldvieta Daugavas krastā daži veikali, autoservisi un vairākas rūpnieciska tipa ēkas. Ziemeļu pusē lielu daļu teritorijas aizņem karjeri.

Ciemupes lokālo identitāti veido plaša Daugavas krasta līnija, kas robežojas ar ciemu. Ciema teritorijā atrodas arī Ķilupes upe, kas ietek Daugavā. Ciemupi klāj plašas lauku teritorijas, kas padara skatu no dzīvojamajiem rajoniem ainavisku un tīkamu.

Ainavas telpiskās struktūras galvenie veidotāji ir Daugava, Ķilupe un plašas zaļās zonas. Dzīvojamo māju apbūves teritorijas ir iedalāmas vairākos atsevišķos kvartālos. Ciema centrālās daļas telpisko struktūru veido Tautas nama ēka un meža masīvs ar estrādi. Visa ciema teritoriju divās daļās sadala autoceļš A6 un dzelzceļa līnija.

Galvenā ciema ainaviskā vērtība ir Daugavas krasts, no kura paveras plaša ainava uz Daugavu un pretī esošajām teritorijām. Ciemupes lauku ceļš, kas ved no A6 autoceļa līdz privātmāju apbūvei Daugavas krastā, uzskatāms par ainavisku ceļu. Tam paralēli veidojas ozolkoku rindas starp kurām ik pa brīdim paveras tāli skati uz lauku ainavu. Arī pats ceļš veido tālu skatu līniju, ņemot vērā, kas tas ir taisns. Ievērojamākais orientieris virzoties pa A6 autoceļu ir tā krustojums ar Liepu gatvi, kas ved uz tautas namu.

4.36. att. Skats uz koku rindām un lauku ainavu

Svarīgāko funkcionālo sasaisti veido A6 autoceļš un dzelzceļa līnija, kas šķērso visu ciema teritoriju, sniedzot iespēju no ciema teritorijas ērti nokļūt uz citām pilsētām, ciemiem. Ciema iekšējās galvenās funkcionālās sasaistes veido Priežu iela un Uzvaras iela, kas savieno ciema centrālo daļu ar privātmāju apbūvi Daugavas krastā un autoceļu A6, Daugavas iela, kas savieno ciema centrālo daļu ar privātmāju apbūvi. Savukārt, Liepu gatve ir galvenā ciema centra sasaiste ar A6 autoceļu un publisko apbūvi.

Būtiskākās vizuālās sasaistes publiskajā ārtelpā veido tautas nams un tam blakus esošā meža teritorija ar estrādi.

Ogresgala pagasts izveidojās jau 1924. gadā, atdalot to no Ikšķiles, Lielvārdes un Sprēstiņu muižas, taču Ogresgala ciema padomi izveidoja 1945. gadā. Šobrīd ciemā atrodas plaša dzīvojamo māju apbūve, pamatskola, pagasta pārvalde, veikali, rūpnīcas tipa ēkas un peldvietas, kas izvietojas gar Ogres upi, kas tek gar ciema teritoriju.²⁵

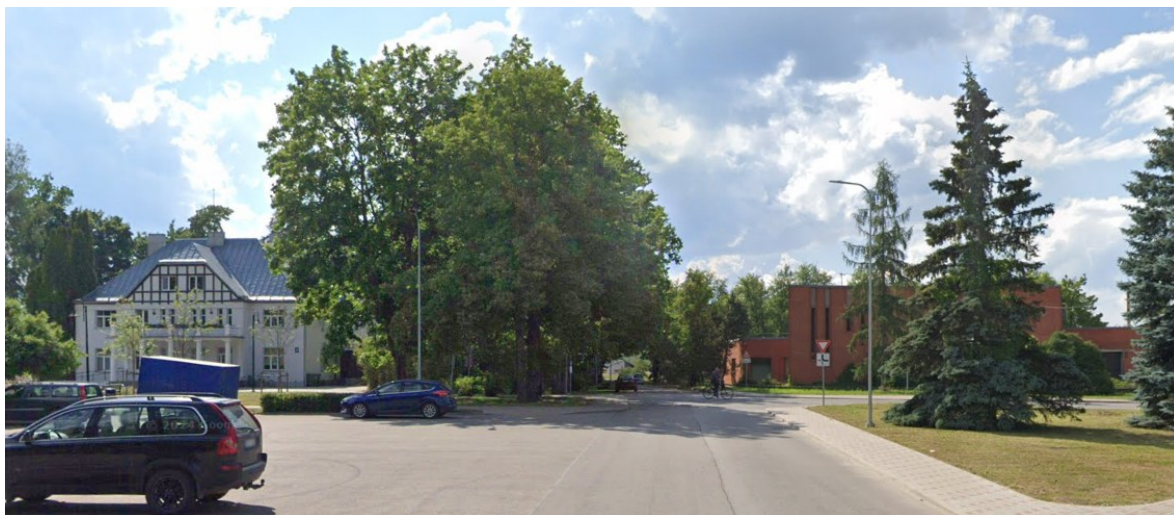
Viens no ciema lokālās identitātes veidotājiem ir Ogresgala pagasta pārvaldes ēka, kas izceļas ar savu unikālo arhitektūras stilu. Ēkai pretī esošais, simetriska dizaina, Tradīciju parks papildina kopējo ēkas un tās apkārtnes ainavtelpu. Būtisks lokālās identitātes

²⁵ Ogresgals <https://www.ogresvestisvisiem.lv/index.php/item/8374-ogresgals-svin-simtgade>

veidotājs ir arī Ogresgala pamatskola, kas tikusi dibināta jau 1869. gadā, taču laika gaitā pārbūvēta.²⁶

Ciema centra ainavas telpisko struktūru veido vairākas publiskās ēkas, kā piemēram, skola, bērnudārzs, pagasta pārvaldes ēka, veikals, sporta laukums un daudzdzīvokļu mājas, kā arī peldvieta. Kopumā tas veido vienotu publisko ainavtelpu, kas nodrošina izglītību, darba vietas, pakalpojumus un atpūtu. Ap ciema centru veidojas dzīvojamo māju rajoni. Izteikti nodalīta apbūve ir Ogresgala ciema kreisajā pusē. Teritoriju klāj blīva, savrupmāju apbūve, kas ir ieskauta Ogres upes krastmalā.

Apkaimes ainaviskā vērtība sniedzama Liepu ielai, tā ir taisna, gara iela, kuru gandrīz visā garumā pavada paralēlas liepu kokaugu rindas un alejas. No ielas uz abām pusēm paveras tāli skati uz lauku ainavu. Ogres upe arī ir vērtējama kā ainaviska vērtība, vairākām krasta zonām piešķirts mikrolieguma statuss.²⁷ Ciema centrālās daļas viens no orientieriem ir pagasta pārvaldes ēka. Arī blakus esošā veikala ēka ir svarīgs orientieris, tās spilgti sarkanā ķieģeļu krāsa izceļas Ābeļu un Steigu ielu krustojumā.

4.37. att. Skats uz Ogresgala Tautas namu un veikala ēku no Bumbieru ielas

Ciema galvenās funkcionālās sasaistes ar apkārtējām pilsētām un ciemiem veido Liepu iela, kas šķērso visu ciema teritoriju. Šī iela savieno Ogresgalu ar Ogres pilsētu, E22 autoceļu un Glāzšķūņa ciemu. Liepu iela arī savieno ciema apbūves struktūru savstarpēji, piemēram, centrālo daļu ar ciema kreisajā pusē esošo savrupmāju rajonu.

²⁶ Ogresgala pamatskola http://www.ogp.lv/?page_id=28

²⁷ GEO Latvija <https://geolatvija.lv/main>

Vizuālās sasaistes ciemā veido galvenās publiska rakstura centrā esošās ēkas – Ogresgala pagasta pārvaldes ēka, skola, bērnudārzs, veikali, sporta laukums, parks un daudzstāvu mājas. Pagasta pārvaldes ēka ar tai pretī esošo parku izceļas kā galvenā dominante ciema centrālajā daļā, pakārtojot pārējo apbūvi sev apkārt.

4.2.15. Suntaži

Suntaži ir sena lībiešu apdzīvota vieta Vidzemē. 1223. gadā pie Mazās Juglas upes uzcēla baznīcu un pili, kuras komplekss, kā arī pati baznīca, mūsdienās ir iekļauti kultūrpieminekļu sarakstā. 17. gs. pili vairākkārt nopostīja. 1920. gadā pils ēkā atvēra skolu, kura pastāv arī vēl šobrīd. 1934. gadā Suntažiem piešķīra biezi apdzīvotas vietas jeb ciema statusu.²⁸ Ciemā atrodas vidusskola, sanatorijas internātpamatskola, kultūras nams, bibliotēka, muzejs, brīvdabas estrāde, brāļu kapi, Suntažu kapsēta, koka tilts pār Mazās Juglas upi un divas baznīcas.

Ciema lokālo identitāti veido vēsturiska pils ar tās apbūvi, katoļu baznīca un luterāņu baznīca. Suntažos ir arī trešā baznīca – pareizticīgo, taču no tās ir palikušas vien tikai drupas, baznīca ir ieskauda biezā kokaugu apaugumā. Ciemu šķērso Mazās Juglas upe un Abzes upe. Kaut arī Dzirnavu dīķis neiekļaujas Suntažu ciema robežās, gar to ved viens no galvenajiem iebraucamajiem ceļiem ciemā. Līdz ar to no ceļa puses paveras ainaviski skati uz dīķi un tā apkārtējo ainavu, apmeklētājam radot pirmos iespaidus par ciemu. Suntažu ciems izceļas arī ar savu bagāto zaļo teritoriju apjomu, pat ciema centrālajā daļā, piešķirot kvalitatīvu vidi un ainaviskus skatus.

Ainavas telpisko struktūru ciema centrālajā daļā veido bibliotēkas, tautas nama, kultūras nama, kroga, veikalu, luterāņu baznīcas un pils kompleksa ēkas, kā arī estrāde. Pils kompleksu no pārējām ēkām nodala plaša kokaugu apauguma zona, taču pili ar pārējām ēkām savieno P8 ceļš, kas ir viena no ciema galvenajām ielām, tai blakus pakārtojas arī baznīca un estrāde. Daudzdzīvokļu ēkas izvietojas ciema centrālās daļas kreisajā pusē. Tās veido atsevišķu zonu, kas sevī ietver tikai daudzdzīvokļu ēkas un rotaļu laukumu. Privātmāju apbūve ciemā ir daļēji sadrumstalota. Vienots dzīvojamo māju kvartāls ir nolasāms ciema

²⁸ Suntaži <https://www.redzet.lv/info/Sunta%C5%BEi>

dienvidu pusē, pie Dzirnavu dīķa. Suntažu ciema nomalēs atrodas vairākas rūpnieciska tipa ēkas.

Ciemā ir vairākas vēsturiskas ēkas, kas veido ainaviskus skatus uz arhitektūru un tās apkārtējo ainavu, piemēram, skats uz katoļu baznīcu no dīķa puses. Ciema centrālajā daļā izceļas ainaviski skati uz pils apbūvi un luterāņu baznīcu. Abas baznīcas ciemā ir vieni no svarīgākajiem orientieriem, jo ir saskatāmas pa lielu attālumu, kā arī dominantes, to arhitektūra izceļas uz dabas zaļās infrastruktūras fona. Abzes un Mazās Juglas upes piešķir ciema ainavai vērtību un identitāti, pāri tām ved vairāki tilti. Iebraucot ciemā pa P8 autoceļu no dienvidu puses, paveras ainaviski skati uz Dzirnavu dīķi. No pārējiem iebraucamajiem ceļiem ir saskatāmi ainaviski un tāli skati uz lauku ainavām.

4.38. att. skats uz tālumā esošo luterāņu baznīcu

4.39. att. Skats uz Dzirnavu dīki

Ciema funkcionālās sasaistes ar citiem ciemiem un pilsētām veido P4 un P8 autoceļi. Tuvākie galamērķi, uz kuriem var nokļūt no šiem ceļiem, ir Sigunda, Ķieģeļceplis, Viršņukalns, E22 autoceļš, Jugla. Ciema iekšējās funkcionālās sasaistes veido P4, P8 autoceļi. Šīs ielas ir uzskatāmas par potenciāli attīstāmām ar labiekārtojumu, apstādījumiem un gājēju celiņiem.

Galvenās vizuālās sasaistes viedo tautas nama, kultūras nama, bibliotēkas un ēkām blakus esošais parks, kas izvietojas ciema centrālajā daļā. Vēl vienu vizuālo sasaisti veido luterāņu baznīca, estrāde, brāļu kapi un pils komplekss. Visas būves izvietojas gar P8 autoceļu, veidojot kopēju ainavtelpu.

4.2.16 Taurupe

Taurupes ciems sāka veidoties 19. gs. ap Taurupes muižas centru, kas celts 18.-19. gs. Mūsdienās muižas komplekss ar tās parku ir iekļauts kultūrpieminekļa statusā, šobrīd muižas ēkā atrodas vidusskola. 1933. gadā Taurupei piešķīra biezi apdzīvotas vietas statusu. Ciemā atrodas pagasta pārvaldes ēka, vidusskola, tautas nams, bibliotēka, muzejs, pasts, kafejnīca un estrāde.

Ciema lokālo identitāti veido tā vēstures liecības, muiža ar tās apbūvi un parku, kas izvietojas atsevišķi no pārējās ciema apbūves, veidojot savu individuālo ainavtelpu.

Ciema telpisko struktūru var iedalīt četrās daļās – muižas apbūve ar parku, ciema centrs, privātmāju apbūve, rūpnieciska rakstura apbūves apjoms. Muižas apbūve ar tās parku atrodas austrumu pusē. Ēkas ir iesauktas meža apjomā un gar tām ved Skolas iela, blakus atrodas arī dīķis. Ciema centrālo daļu veido daudzdzīvokļu mājas, pagasta pārvaldes ēka, tautas nams, bērnu rotaļu laukums un citas publikās būves. Izteikti nolasāma dzīvojamo māju apjoma apbūve atrodas gar Parka ielu. Vairākas citas dzīvojamās mājas izkārtotas sadrumstaloti pa ciema teritoriju. Brīvdabas estrāde neiekļaujas publiskās apbūves telpiskajā struktūrā, tā ir atsevišķi nodalīta ciema ziemeļu pusē.

Ciēmam ainaviskās vērtības ir saskatāmas ap ciema robežu jeb iebraucamajos ceļos. No tiem paveras ainaviski skati uz lauku ainavām. Virzoties uz ciemu no rietumu puses pa P4 autoceļu, gar ielas malām ir sastādītas vairākas kokaugu rindas, kas veido ainavisku ceļa ainavu. Viens no orientieriem, virzoties cauri ciemam pa P4 autoceļu, ir stadions, kas izvietojas ceļa malā, kā arī divas laukakmeņu ēkas, kuras kalpo kā pārtikas veikals un kafejnīca. Muižas apbūve ar tās parku un Skolas iela, kas ved gar muižas ēku ir pieskaitāmi pie ainaviskām vērtībām.

4.40. att. Skats no P4 autoceļa

4.41. att. Skats uz lauku ainavu

Ciema funkcionālās sasaistes veido P4 autoceļš, kas savieno ciemu ar Līčupi un Ķeipeni. Galvenās ielas, kas savstarpēji savieno ciema apbūvi, ir P4 autoceļš, Liepu iela, Bērzu iela, Parka iela, Skolas iela un Estrādes iela. Ir izbūvēts gājēju celiņš no skolas jeb muiža ēkas līdz pat kafejnīcai “Kurmīš”, sniedzot iespēju gājējiem droši pārvietoties gar P4 autoceļu, nokļūt uz autobusa pieturu un citām ciema ielām. Bērzu iela ir viena no ciema galvenajām ielām, pa to var nokļūt uz daudzdzīvokļu mājām, veikalu, pagasta pārvaldi, tautas namu un rotaļu laukumu. Šai ielai ir potenciāls attīstīties, izbūvējot gājēju celiņus, apstādījumus, apgaismojumu visas ielas garumā, sniedzot gājējam iespēju droši pārvietoties pa pieņemamo ciema centrālo daļu.

Vizuālās sasaistes Taurupes ciemā veido muižas apbūve ar parku, otru ceļam esošo dīķi un ainavisku ceļu, kas no abām pusēm ieskaus vecu kokaugu rindās un meža apaugumā. Ciema centrālajā daļā vizuālās sasaistes veido pagasta pārvaldes ēka, tautas nams un rotaļlaukums, kas rada vienotu publisko ēku un ārtelpas kompleksu.

5. Vadlīnijas publiskās ārtelpas attīstībai

Publiskās ārtelpas attīstība un apsaimniekošana ir būtiska, lai nodrošinātu sakārtotu, estētiski pievilcīgu un funkcionālu pilsētvidi. Vadlīnijas palīdz saglabāt pilsētas vēsturisko un arhitektonisko identitāti, uzlabot iedzīvotāju dzīves kvalitāti, veicināt ilgtspējīgu attīstību un nodrošināt drošu un pieejamu vidi visām sabiedrības grupām.

Vadlīnijas veicina vienotu un sakārtotu pilsētu un ciemus, kas respektē vietējās kultūras un vēsturiskās vērtības. Pilsētas un ciemu attīstībā jāņem vērā tās vēsturiskā un sociālā nozīme, nodrošinot līdzsvaru starp jaunu būvju izveidi un esošā mantojuma saglabāšanu. To mērķis ir uzlabot dzīves kvalitāti, radot pievilcīgas un drošas publiskās telpas. Pārdomāti izplānotas un iekārtotas publiskās ārtelpas veicina sabiedrības labbūtību, nodrošinot vietas atpūtai, socializācijai un aktīvai brīvā laika pavadīšanai. Tās veido pieejamu un iekļaujošu pilsētvidi, kas paredzēta visām sabiedrības grupām, tostarp cilvēkiem ar kustību traucējumiem. Publiskās telpas projektēšanā tiek ņemti vērā universālā dizaina principi, kas nodrošina vienlīdzīgas iespējas ikvienam sabiedrības loceklim, samazinot vizuālo piesārņojumu un haotisku infrastruktūras izvietojumu. Strukturēta pilsētvide ir ar pārdomātu apgaismojumu un kvalitatīviem gājēju ceļiem.

5.1. Ēku, būvju un žogu vizuālie izteiksmes līdzekļi

Pilsētvides arhitektūras kvalitāte ir būtisks faktors, kas veido vienotu un harmonisku apbūvi, nodrošinot vizuālo saskaņotību un saglabājot vietas identitāti. Ēku un būvju vizuālajiem risinājumiem jārespektē apkārtējās vides arhitektoniskās un kultūrvēsturiskās vērtības, veicinot estētiski vienotu un līdzsvarotu pilsētvides attīstību.

Ēku un būvju vizuālais risinājums jāizstrādā, ņemot vērā kvartāla, ielas posma, skvēra vai parka pilsētībūvniecisko vērtību, lai nodrošinātu vienotu apbūves grupas vizuālo identitāti. Krāsojumam jābūt saskaņotam ar būves arhitektūras stilu un vietas vēsturiskajām tradīcijām. Perimetrālajā apbūves teritorijā fasādes krāsojums jāveido harmonisks un tonāli līdzsvarots, izvairoties no krasi atšķirīgiem, kontrastējošiem vai kontekstā neiederīgiem risinājumiem, kā arī vienkrāsainām fasādēm. Cokols, cokolstāvs, uguns mūris un citi arhitektūras elementi jākrāso atbilstoši būves arhitektoniskajam dalījumam. Atšķirīgs

krāsojums un apdare ir pieļaujami tikai kā apzināts arhitektonisks izteiksmes līdzeklis. Būvniecībā jāizmanto augstvērtīgi materiāli, kas nodrošina ilgtspējību, izturību un vizuālo kvalitāti. Būvju augstumiem jābūt pielāgotiem apkārtējai apbūvei, lai saglabātu vienotu un proporcionālu siluetu.

Atjaunojot vai pārbūvējot vēsturisku būvi, jālieto oriģinālajam krāsu risinājumam atbilstošas vai līdzvērtīgas krāsas. Aizliegts krāsot dabisko akmeni, dekoratīvo keramiku, apdares ķieģeļus un cēlapmetumu fasādes apdarē. Zeltījumu un spilgtus toņus atļauts izmantot tikai detaļās, balstoties uz kultūrvēsturiskās izpētes datiem. Fasādes apdari nedrīkst vienkāršot. Atjaunojot vai pārbūvējot vēsturisku būvi, jālieto sākotnēji izmantotajiem fasādes apdares materiāliem līdzvērtīgi materiāli. Tehniskas iekārtas vai palīglīdzekļus aizliegts izvietot uz būves ielas fasādes, izņemot gadījumus, kad tiem ir arhitektoniska vērtība vai tie nepasliktina būves arhitektonisko veidolu.

Žogiem jābūt saskanīgiem ar būvju arhitektūru, lai nodrošinātu vizuālu vienotību un harmoniju pilsētā un ciemos. Žogi nedrīkst dominēt pār apkārtējo publisko ārtelpu, ko var panākt, izmantojot materiālus un dizainu, kas papildina ēku stilistiku un apkārtējās ainavas raksturu. Tādas detaļas, kā krāsu toņi, materiālu izvēle un formas, palīdzēs saglabāt kopējo pilsētas arhitektūras noskaņu, vienlaikus veicinot estētisku līdzsvaru un pievilcību. Papildus tradicionālajiem žogiem, dzīvžogi var būt lielisks risinājums, lai radītu dabisku un zaļu norobežojumu, kas vēl vairāk saskan ar pilsētas zaļo vidi. Dzīvžogi ne tikai uzlabo estētiku, bet arī sniedz ekoloģiskas priekšrocības, piemēram, uzlabo gaisa kvalitāti un nodrošina papildu privātumu, vienlaikus veicinot pilsētas videi raksturīgu zaļumu. Tādējādi dzīvžogi kļūst par efektīvu veidu, kā kombinēt arhitektoniskos un dabas elementus, radot harmonisku publisko ārtelpu.

5.2. Gājēju ceļu, ietvju un laukumu segumi

Gājēju ceļu, ietvju un laukumu seguma materiāliem ir jānodrošina drošu un komfortablu gājēju pārvietošanos, izmantojot neslīdošus, izturīgus un visiem laikapstākļiem piemērotus risinājumus, kas veicina gājēju un velosipēdistu drošību. Materiāliem jābūt ilgtspējīgiem un viegli uzturamiem, izturīgiem pret nodilumu un apkārtējās vides ietekmi, kā arī ekonomiski pamatotiem ilgtermiņā. Vienlaikus jānodrošina vides pieejamība, izvēloties līdzīgus segumus, kas piemēroti cilvēkiem ar kustību traucējumiem, vecākiem ar bērnu ratiņiem un

velosipēdistiem. Materiālu izvēlei jābūt saskaņotai ar pilsētas vai ciema ainavu, vēsturisko vidi un apkārtējās apbūves dizainu un krāsu, lai nodrošinātu harmonisku estētiku un funkcionalitāti.

Pielietojamie gājēju ceļu, ietvju un laukumu seguma materiāli:

- **Granīta bruģis** - piemērots vēsturiskajiem centriem, sabiedriskajiem laukumiem, reprezentatīvām zonām un vietām, kur nepieciešama izturība, ilgmūžība un augsta estētiskā vērtība. Tas saglabā savu izskatu un īpašības desmitgadēm ilgi, padarot to par īpaši vērtīgu materiālu pilsētvidē.
- **Klinkera bruģis** - piemērots centrāliem skvēriem, laukumiem, gājēju zonām un reprezentatīviem objektiem, kur nepieciešama augsta estētiskā vērtība un ilgmūžīgs segums. Klinkera bruģis ir ārkārtīgi izturīgs pret nodilumu, salu un ķīmiskām vielām, kas padara to par ilgtermiņa risinājumu publiskās ārtelpas infrastruktūrai. Tā krāsa saglabājas nemainīga pat pēc ilgstošas lietošanas un atmosfēras iedarbības. Pateicoties raupjai virsmai, klinkera bruģis nodrošina labu saķeri gan gājējiem, gan transportlīdzekļiem, padarot to drošu arī mitros laikapstākļos.
- **Betona bruģakmens** - piemērots ietvēm, skvēriem, autostāvvietām un ceļiem ar mērenu transporta slodzi. Bojātās bruģakmens daļas var viegli nomainīt, nebojājot pārējo segumu, kas atvieglo uzturēšanu un remontu. Bruģakmens pieejams dažādās formās, izmēru un krāsu toņos, līdz ar to dod iespēju veidot gan klasiskus, gan modernus rakstus.
- **Betona plāksnes** - pieejamas dažādos izmēros, formās un krāsās, ļaujot tās pielāgot gan mūsdienīgām promenādēm, gan sabiedriskajiem laukumiem. To vienkāršā, tīrā estētika harmoniski iederas piekrastes zonās un jaunās apbūves rajonos.

Pielietojamie gājēju ceļu, ietvju un laukumu seguma materiāli mazāk noslogotās teritorijās un dabas teritorijās:

- **Dabīgais akmens** - materiāls, kas sader ar dabas ainavu, piemērots takām un parkos, kur nepieciešama lielāka harmonija ar dabu.
- **Grants un šķembu segums** - nodrošina ūdens caurlaidību un viegli iekļaujas lauku vai dabas zonās.
- **Koka laipas un kompozītkoks** - ekoloģiski draudzīgs risinājums takām un gājēju celiņiem, īpaši tuvāk dabas objektiem.

- **Ekobruģis un zālāja režģi** - draudzīgs risinājums, kas nodrošina ūdens caurlaidību un saglabā zaļās zonas. Piemērots arī mazāk noslogotām autostāvvietām un piegulošajām teritorijām.

5.3. Labiekārtojuma elementi

Mazo arhitektūras formu un labiekārtojuma elementu arhitektoniskajiem un dizaina risinājumiem jābūt rūpīgi izstrādātiem, lai funkcionāli kalpotu iedzīvotājiem. Vienlaikus tiem jābūt harmoniski integrētiem apkārtējā vidē, lai tie dabiski iekļautos ainavā un neveidotu vizuālu disonansi. Izņēmums ir gadījumi, kad attiecīgais elements tiek veidots ar īpašu vēstījumu, uzsverot tā simbolisko nozīmi vai pievēršot uzmanību konkrētai idejai. Izvēloties materiālus, jāņem vērā to ilgmūžība un spēja izturēt intensīvu slodzi. Pielietojamajam materiālam jābūt kvalitatīvi apstrādātam, lai nodrošinātu izturību pret mainīgiem laika apstākļiem, tostarp mitrumu, temperatūras svārstībām, UV starojumu un mehānisku nolietojumu. Labiekārtojumu elementu apstrādei jāparedz ilgmūžība un minimāla apkope, saglabājot gan materiāla estētisko izskatu, gan funkcionālās īpašības.

Soliem publiskā ārtelpā jābūt ērtiem, atbilstoši cilvēku vajadzībām, ar ergonomiskiem dizaina risinājumiem. Tiem jāparedz atzveltnes un roku balsti. Atzveltnu slīpumam jābūt pielāgotam dabiskai sēdēšanas pozai, savukārt roku balstam jāatvieglo apsēšanās un piecelšanās process.

Atkritumu urnām publiskā ārtelpā jābūt funkcionālām un viegli pieejamām lietotājam. Tām jābūt pietiekami ietilpīgām, lai samazinātu iztukšošanas biežumu. To dizaina risinājumam jābūt tādām, lai putni un citi dzīvnieki nevarētu piekļūt atkritumiem, lai uzturētu apkārtējo vidi tīru un samazinātu izkaisītu sadzīves atkritumu daudzumu.

Velonovietņu konstrukcijai jābūt viegli saprotamai lietotājam. Jābūt iespējai pieslēgt velosipēda rāmi un abus vai vismaz vienu riteni vienlaikus, nodrošinot velosipēda drošību. Jāparedz iespēja novietot dažādu veidu velosipēdus, neatkarīgi no riteņu izmēra un riepu platuma.

Rotaļu laukumiem jābūt drošiem un pielāgotiem dažādu vecumu bērnu vajadzībām. Rotaļu elementiem jāveicina bērnu fiziskā attīstība, radošums un sociālās prasmes. Lietotāju drošībai jāparedz mīksts un absorbējošs segums. Iekārtu dizainam jābūt bez asiem stūriem un citiem bīstamiem elementiem. Rotaļu laukumā jāparedz sēdvirsmas pieaugušajam.

Ieteicams integrēt vecākiem atbilstošas sporta vai aktīvās atpūtas iekārtas, lai veicinātu fiziskās aktivitātes arī pieaugušajiem, vienlaikus ļaujot tiem būt bērnu tuvumā.

5.4. Ielu apgaismojumi

Pareizi izvietots apgaismojums var uzlabot publisko ārtelpu un izcelt arhitektūras elementus. Publisko ārtelpu apgaismojumam jābūt funkcionālam, saskaņotam ar apkārtējo vidi, veidojot harmonisku un vizuāli pievilcīgu ainavu. Īpaša uzmanība jāpievērš apgaismojuma dizainam un tā integrācijai konkrētos kvartālos. Katram kvartālam ir jāizstrādā vienots apgaismojuma dizains, ņemot vērā apkārtējo arhitektūru un attiecīgo funkciju, lai nodrošinātu optimālu vizuālo efektu un praktiskumu.

Apgaismojuma ķermeņos jāizmanto LED tehnoloģijas, viedie apgaismojuma risinājumi un pielāgojamas gaismas intensitātes sistēmas. Gaismas leņķis jāpielāgo tā, lai gaisma neizkliedētos ārpus nepieciešamās zonas. Vietās ar mazu cilvēku apmeklētības noslodzi var izmantot kustību sensorus, lai nodrošinātu efektīvu enerģijas patēriņu un samazinātu gaismas piesārņojumu naktī.

Ielu zonu apgaismojumiem jānodrošina ceļu satiksmes un gājēju drošību, uzlabojot redzamību un samazinot negadījumu risku:

- Apgaismojumam jābūt vienmērīgam, bez pārlietu tumšiem posmiem.
- Galvenajās un maģistrālajās ielās apgaismojums jānodrošina ar pietiekamu intensitāti, lai uzlabotu redzamību gan autovadītājiem, gan gājējiem.
- Dzīvojamās zonās un mazākas nozīmes ielās apgaismojumam jābūt mazāk intensīvam, ar siltāku gaismas toni, kas veicina komfortu un drošību bez pārmērīga spilgtuma. Gaismas temperatūras diapazons:
 1. Galvenajām ielām un satiksmes mezgliem - 4000K–5000K;
 2. Dzīvojamajām un mazākām ielām – 2700K–3500K.
- Gājēju pārejām un krustojumiem nepieciešams īpaši efektīvs un tiešs apgaismojums, lai uzlabotu gājēju redzamību autovadītājiem.
- Laternu augstums un attālums starp tām jāpielāgo atbilstoši ielas platumam un satiksmes intensitātei.
- Jāizvairās no gaismas izkliedes debesīs, izmantojot gaismekļus ar precīzu virzību uz ielas segumu un gājēju zonām.

- Gaismekļiem jābūt izturīgiem pret laikapstākļiem (IP65 vai augstāka klase), lai nodrošinātu ilgstošu un drošu darbību.

Skvēru un laukumu zonu apgaismojumam jābūt netraucējošam un harmoniskam, izmantojot kļiedētu gaismu, lai radītu patīkamu un relaksējošu atmosfēru:

- Apgaismojumam jānodrošina pārredzamība un drošība, vienlaikus saglabājot dabisko vidi un neizraisot gaismas piesārņojumu.
- Apgaismojuma veids jāpielāgo konkrētās vietas īpašībām, piemēram:
 1. Atklātas teritorijas jālieto salīdzinoši zemākus gaismas stabus nekā ielu apgaismojumus, kas rada klusinātu noskaņu;
 2. Apstādījumiem bagātās zonās nepieciešams apgaismojumu integrēt dabiskajā ainavā, izmantojot zemu gaismekļus.
- 1) Apgaismojuma līmenim jābūt sabalansētam, lai tas nebūtu pārāk spilgts un neradītu žilbinošu efektu.
- 2) Ieteicams izmantot silti baltās gaismas spektru 2700K – 3000K, lai nodrošinātu patīkamu vizuālo komfortu.
- 3) Gaismekļu augstumam un novietojumam jābūt pielāgotam tā, lai tie efektīvi apgaismotu celiņus un atpūtas zonas.

5.5. Sabiedriskā transporta pieturvietas

Sabiedriskā transporta pieturvietām jānodrošina droša, ērta piekļuve visām iedzīvotāju grupām, tostarp cilvēkiem ar kustību un redzes traucējumiem. Pieturvietu izvietojumam jābūt stratēģiski izplānotam pēc apbūves blīvuma.

Sabiedriskā transporta pieturvietās jāizmanto metāla un stikla materiālus, kas nodrošina gan estētisku, gan praktisku risinājumu. Abi materiāli ir izturīgi, viegli kopjami un piemēroti dažādiem laikapstākļiem, kā arī stikls piedāvā estētisku caurspīdīgumu. Lietojot stikla sienu plaknēs ir jāparedz necaurlaidīgu marķējumu. Marķējumam jāatbilst attiecīgās vietas identitātes simboliku, veidojot saikni ar konkrēto vietu, vēsturi vai kultūru. Pieturvietas dizains jāintegrē vidē, ņemot vērā apkārtējās arhitektūras un dabas elementus. Konstrucijām ieteicams izmantot neitrālas krāsas, kas harmonizējas ar vidi. Pieturvietā jānodrošina ar jumtu un vismaz divām sienām, kas pasargā no nelabvēlīgiem laikapstākļiem. Jāparedz ērtas sēdvietas un vertikāli atbalsta punkti cilvēkiem ar kustību traucējumiem. Ieteicams aprīkot ar digitāliem risinājumiem, piemēram, USB uzlādes punktiem, bezvadu

internetu un LED apgaismojumu un digitālajiem ekrāniem. Pieturvietām jābūt labi apgaismotām un aprīkotām ar videonovērošanu, lai garantētu drošību visiem pasažieriem.

5.6. Iekārtu, pakomātu izvietošana

Mainoties iepirkšanās paradumiem un prasībām, arvien lielāku nozīmi cilvēku sadzīvē ieņem dažādu zīmolu produktu tehniskās iekārtas, kuras izvieto publiskajā ārtelpā. Izvietojot iekārtas, galvenie priekšnoteikumi ir drošība, pieejamība un vizuālā iekļaušanās apkārtējā vidē. Iekārtas izvieto pēc pašvaldībā saņemtas atļaujas izsniegšanas, iepriekš nokārtojot nepieciešamos dokumentus, ko paredz normatīvie akti un pašvaldības saistošie noteikumi.

Izvietošanas prasības:

1. Ievēro pilsēt būvniecisko situāciju - izvieto paralēli pie ēku sienām, neskarot būvkonstrukcijas, pievieno pie jau esošiem komunikāciju tīkliem, neveic rakšanas darbus.
2. Nav brīvi stāvoši pilsētvidē.
3. Izvieto uz cietā seguma.
4. Neizvieto apstādījumu zaļajās zonās.
5. Ievēro gājēju un auto plūsmu – atstāj gājējiem vismaz 1,5 m brīvu ietvi, auto piebrauktuvei 3,5 m platu joslu, neaizsedz ēku ieejas un vārtus.
6. Respektē pilsētvidi - neaizsedz informācijas zīmes, ceļa zīmes, izkārtnes.
7. Vizuālais izskats – reklāmas un zīmolu dizaina elementi nedrīkst dominēt apkārtējā vidē, ainavā.
8. Respektē ēku arhitektūru – neizvieto pie galvenās fasādes, ievēro ēku apjoma kopējās proporcijas, neaizsedz skatlogus, neaizklāj arhitektūras detaļas.

Izvietošanas vietas:

- 1) Tirdzniecības centri un veikali.
- 2) Degvielas uzpildes stacijas un autostāvvietas.
- 3) Sabiedriskā transporta mezgli.
- 4) Liela iedzīvotāju blīvuma teritorijas.

5.7. Apstādījumi

Apstādījumi veido pilsētu un ciemu publiskās ārtelpas vienotu zaļo struktūru, ir zili zaļās infrastruktūras kopīga sastāvdaļa. Tie veido un nosaka vides kvalitāti un individualitāti. Veidojot jaunus apstādījumus, labiekārtojot teritorijas:

1. **Respektēt** vietas identitāti un dabas vērtības, apdzīvotās vietas kopējo struktūru, kultūrvēsturisko mantojumu;
2. **Plānot** apstādījumu un augu ilgtspējību, ekonomiski pamatotu apstādījumu apsaimniekošanu un uzturēšanu; labiekārtojumam ir jābūt daudzfunkcionālam, kas labi iekļaujas kopējā ainavtelpā un ir vienotas apstādījumu struktūras un dabas pamatnes sastāvdaļa;
3. **Ievērot** augu kvalitātes prasības un standartus, atbilstību mērenajai klimata joslai – 4.,5. salizturības zonai (pieļaujama arī 6. zona, kur noteicošais ir augu sugas, šķirnes, augšanas vieta un apstākļi), aizsardzību pret valdošajiem vējiem; augsnes īpašības;
4. **Nem vērā** vides pieejamības prasības un ietvju, gājēju ceļu, laukumu būvniecības noteikumus.

Apstādījumi tiek iedalīti pēc funkcionālās izmantošanas, kur katram apstādījumu veidam ir sava nozīme pilsētvidē vai lauku ainavā un kopējā ekosistēmā.

Apstādījumu funkcijas:

- **Dekoratīvie apstādījumi** – estētiski stādījumi, kas nodrošina vides vizuālo tēlu, pilnveido apdzīvoto vietu ainavu, uzlabo dabas daudzveidību.

Piemēri: ciemu un pilsētu zaļo zonu apstādījumi, dārzi, skvēri, parki.

- **Rekreatīvie apstādījumi** – paredzēti atpūtai un fiziskām aktivitātēm.

Piemēri: dārzi, parki, sporta un rotaļu laukumu zaļās zonas, meža parki.

- **Ekoloģiskie apstādījumi** – nodrošina bioloģisko daudzveidību un ekosistēmu stabilitāti, uztur mikroklimatu.

Piemēri: dabas parki, dabiskie biotopi, zili zaļie koridori, pilsētas pļavas.

- **Aizsargstādījumi** – stādījumi, kas veic vides aizsardzības funkciju, samazina gaisa, putekļu, trokšņu piesārņojumu, saules un vēja iedarbību, nogāžu un krastu erozijas.

Piemēri: piepilsētu meži, koku alejas, ceļmalu apstādījumi, preterozijas stādījumi.

- **Saimnieciskie apstādījumi** – zaļo zonu teritorijas, kuras tiek veidotas praktiskiem un funkcionāliem mērķiem, kurās tiek veikta saimnieciskā darbība.

Piemērs: augļudārzi, augļu koku rindas, dzīvžogi vai koku grupas, lai aizsargātu lauksaimniecības zemes.

Augu sortiments dažādās apstādījumu funkcionālajās zonās

Apstādījumu funkcionālā izmantošana, daļēji nosaka stādāmo augu sortimentu. Projektējot augus dažādām funkcionālajām zonām, izvēlas augus, kas būs piemēroti un labi augš konkrētajā vietā. Jāņem vērā šādi aspekti:

- **Mitruma daudzums augsnē** - augi ir piemēroti sausiem, vidēji mitriem vai mitriem augšanas apstākļiem;
- **Augsnes sastāvs** – augi var būt prasīgi pret augsnes skābumu (pH), struktūru un barības vielu sastāvu;
- **Apgaismojums** – augiem nepieciešamais saules daudzums, lai tie varētu pilnvērtīgi augt: pilna saule, pusēna vai ēnaina vieta;
- **Ekoloģiskā saderība** – labvēlīga vai nelabvēlīga augu saderība ar citiem augiem (savstarpējā simboze, dabiskā aizsardzība, sakņu konkurence, konkurence par barības vielām gaismu un ūdeni, kopēji kaitēkļi un slimības);
- **Dekoratīvās īpašības** – augu forma, krāsa, ziedēšanas laiks, auga garums, platums, vizuālā saderība ar citiem augiem, pilsētvidi, arhitektūru;
- **Sezonālā mainība** – apstādījumu vizuālais izskats visos gadalaikos; augu dekorativitāte (veidojot apstādījumus izmantojot mūžzaļos augus, vai augus ar krāsainu lapojumu, dekoratīvu mizu vai augļiem);
- **Funkcionālā loma** - augi tiek izmantoti vēja aizsardzībai, ēnas nodrošināšanai, trokšņu mazināšanai, gaisa attīrīšanai vai privātuma radīšanai;
- **Pielāgošanās pilsētvides apstākļiem** – izturība pret gaisa piesārņojumu, sāli, izplūdes gāzēm, sausumu, spēja augt ierobežotos augsnes apstākļos;
- **Ilgspēja** - ieteicams izvēlēties vietējās un dabiskajai videi atbilstošas augu sugas, kas prasa mazāku materiālo resursu ieguldījumu, spēj pielāgoties vietējiem vides un klimata apstākļiem, ir izturīgi pret slimībām, kaitēkļiem un piesārņojumu, viegla nepieciešamā kopšana un uzturēšana.

Augi un to izmantošana apstādījumu veidošanā

Augu stādīšanas laiks:

- Konteinerstādus var stādīt visu veģetācijas periodu, ja augiem tiek pareizi nodrošināts nepieciešamais mitruma daudzums;

- Kailsakņu stādus (no atklāta lauka iegūts materiāls) stāda pavasarī un rudenī, priekšrocības - finansiāli lētāks stādmateriāls, bet tas prasa labu darba organizāciju, lai augi neciestu saulē un vējā, to saknes neapkalstu un zaudētu augtspēju;
- Kokus ieteicams stādīt pavasarī vai rudenī; publiskajā ārtelpā nestāda kailsakņu stādus; stāda sakņu kamolstādus (sakņu kamolu apņem džutas tīkls, kas stiprināts ar īpašu metāla sietu) vai dažāda veida konteinerstādus.

Iegādājoties augus jaunu apstādījumu veidošanai vai esošo apstādījumu papildināšanai, rekonstrukcijai, visiem augiem ir jābūt augu pasei, ir jāievēro stādāmā augu materiāla vispārējās kvalitātes prasības:

- Augiem ir jābūt veseliem, bez puves, bez kaitēkļiem un redzamiem mehāniskiem bojājumiem;
- Labu vitalitāti - spēcīgu sakņu sistēmu, labi attīstītiem dzinumiem un lapotni;
- Vienas sugas un šķirnes augiem ir jābūt vienāda lieluma gan pēc izmēra, formas, gan šķirnes īpašībām.

Augu veidi publiskajos apstādījumos

Sevišķi svarīga ir pareiza augu izvēle ielu un ceļmalu apstādījumos, ņemot vērā ierobežoto brīvās zonas platumu gar ielām. Tādēļ ir apdzīvotās vietās plānoti jākopj esošos kokus, reizē plānojot perspektīvo koku izaugsmi un jaunu koku stādījumus.

Ieteicamās augu sugas privātmāju teritoriju ielu apstādījumos ir zemi, kompakta vainaga kokaugi vai vidēja auguma krūmi, zemi krūmi, ziemcietes un graudzāles un atsevišķos gadījumos arī vītēnaugi (situācijās, kad apstādījumiem brīvā vieta ir mazāka par 1m platu joslu).

Svarīga privātmāju apstādījumu sastāvdaļa ir dzīvžogi, kas izvietojas gar teritorijas robežu. Dzīvžogi kā apstādījumu veids ir nozīmīgi pilsētas telpiskajā struktūrā un ainavā. Tie reizē ir gan dažādu zonu atdalītāji, gan vides telpisko zonu, līniju savienotāji.

Dzīvžogu tipi:

1. Cērpamie - prasa lielāku darbu un uzmanību. Atkarībā no augu sugas var regulēt dzīvžoga augstumu un platumu;
2. Brīvi augošie - aizņem lielāku platību, atkarībā no augu sugas, bagātīgāk ziedoši ļoti piemēroti lauku sētām;
3. Mūžzaļie skuju koku dzīvžogi - saglabā skuju zaļumu visu gadu;

4. Lapu koku dzīvžogi - plašs sortiments izvēlei, daudzveidīgs ziedu, augļu, lapu un formas ziņā, rudenī krāšņs lapojums.

Dzīvžogiem izšķir trīs tipus:

1. Plaši augošs jaukta tipa stādījums;
2. Neblīvs brīvi augošs dzīvžogs;
3. Šaurs cirpts blīvi augošs dzīvžogs.

Dzīvžoga kopšana un stādīšanas principi ir atkarīgi gan no izmantotā augu sortimenta, gan no dzīvžoga tipa, gan no plānotās kopšanas un formas veidošanas.

Veidojot publiskajā ārtelpā netradicionālākus stādījumus – zaļās sienas, zaļos jumtus, apzaļumošanai ir nepieciešams izvēlēties tādus augus, kuru augšanas prasības būtu piemērotas tehnoloģiskajiem risinājumiem un augu īpašībām.

Zaļo jumtu veidi:

1. Ekstensīvais (vienkāršāki ar zemiem, izturīgiem augiem, kur vidējais augšanas dziļums ir 5 -10 cm);
2. Intensīvais (atgādina parastu dārzu vai parku, tiem nepieciešama intensīva apkope).

CiEMU un pilsētu publiskajās teritorijās, plānojot stādāmo augu sortimentu, izvēloties augu veidus, ir jāņem vērā, kādā funkcionālajā zonā apstādījumi tiks veidoti, kādi būs augu augšanas apstākļi un ietekmējošie vides faktori, aspekti.

Augu veidi:

1. **Kokiem** apdzīvotās vietās ir īpaša vērtība. Tie pilsētvidē, pateicoties augšanas vietām – ielu malas, upju, upīšu krasti, parki, veido ap sevi dažāda lieluma zaļās zonas, kas kļūst par zaļās infrastruktūras galvenajām sasaistes līnijām un mezglu punktiem. Kokiem ir ekoloģiskā, kultūrvēsturiskā, sociālā un vizuālā vērtība.

Ekoloģiskā vērtība:

- Gaisa kvalitātes uzlabošana – koki absorbē CO₂, izdala skābekli un samazina piesārņojošo vielu daudzumu gaisā;
- Temperatūras regulēšana – koku ēnas samazina siltuma salu efektu pilsētā, padarot apkārtni vēsāku vasarās;
- Bioloģiskās daudzveidības veicināšana – koki nodrošina dzīvotni putniem, kukaiņiem un citiem pilsētas dzīvniekiem;
- Ūdens regulācija – koki palīdz samazināt plūdu risku, absorbējot lietussūdeni;

- Augsnes kvalitātes uzlabošana – saknes palīdz novērst augsnes eroziju un uzlabo tās struktūru.

Sociālā, kultūrvēsturiskā vērtība:

- Labsajūtas un veselības uzlabošana – lieli koki senos parkos samazina stresu, veicina fizisko aktivitāšu nepieciešamību, uzlabo garīgo veselību;
- Trokšņa samazināšana – koki kalpo kā dabiskas skaņas barjeras, mazinot pilsētas troksni;
- Estētiskā un kultūrvēsturiskā nozīme – koki uzlabo pilsētvides izskatu, rada patīkamu dzīves telpu, ir vēsturisko aleju, parku sastāvdaļas;
- Nekustamā īpašuma vērtības pieaugums – zaļās teritorijas tuvumā īpašumu cenas mēdz būt augstākas.

Vizuālā vērtība:

- Ainaviskās vērtības nosaka koku sugas īpatnības, auga vecums, lielums, vainaga un stumbra simetrija vai asimetrija, kopējās proporcijas;
- Atrašanās vieta telpiski arhitektoniskā vidē vai ainavā;
- Ainavas dominante - lieli koki pilsētvidē vai lauku ainavā.

Kokaugi ir dzīvās dabas sastāvdaļa, to īpašības ir mainīgs lielums. Tāpēc svarīgi ir savlaicīgi pievērst uzmanību esošo koku, dižkoku un potenciālo dižkoku kopšanai un tiem labvēlīgu apstākļu nodrošināšanai.

Stādot kokus pilsētvides apstādījumos, svarīga ir atbilstošas koku sugas un stādmateriāla lieluma izvēle, lai pareizi iestādīts koks varētu realizēt savu potenciālu.

Koku stādīšanas izmēri un veidi:

- Publiskajā ārtelpā pilsētu un ciemu teritorijās ir jāstāda koku stādi – dižstādi, kam stumbra apkārtmērs, mērot h 1 m no sakņu kakla ir vienāds vai lielāks par izmēru 14-16 cm;
- Ielu apstādījumos tiek nodrošināti stādi ar kokaudzētavā laikus “paceltiem” vainagiem. Tas nozīmē, ka h 1,8-2,2 m stubrs ir pilnībā atzarots un rētas ir pilnībā vai daļēji apaugušas. Galotnes griezuma rētas diametrs nepārsniedz 2 (3) cm;
- Mežaparku dekoratīvo koku stādus (nav meža stādmateriāls) vēlams stādīt ar stumbra apkārtmēru, mērot h 1 m no sakņu kakla, > 8-10 cm vai augstumu vismaz 2 m.

Ir izstrādāti koku aizsardzības risinājumi, lai saglabātu kokus, nepasliktinot to dzīvotspēju būvniecības laikā un pēc tās. Būvniecības procesā koku aizsardzība norit saskaņā ar LR

normatīvajiem aktiem. Stādot kokus un krūmus ēku un būvju tuvumā, jāievēro nosacījums, ka pieaugušā vecumā tie nedrīkst traucēt dzīvojamo un sabiedrisko telpu insolāciju un izgaismošanu, kā arī ēku un būvju apsaimniekošanu un drošu ekspluatāciju. Teritorijās ar koku apaugumu, izstrādājot būvprojektu, pēc iespējas jā saglabā esošie koki, kā arī jāveic koku inventarizācija, lai identificētu aizsargājamus kokus.

2. Krūmi ir daudzgadīgi kokaugi ar vairākām zarotām stumbra daļām, kas aug no viena sakņu kamola. Atšķirībā no kokiem, tiem nav izteikta galvenā stumbra un tie ir zemāka auguma. Krūmi var būt lapu koki vai skuju koki, mūžzaļi vai tie, kam rudenī lapas, pirms nobirst, nokrāsojas košos toņos. Dabā, apstādījumos, parkos krūmi aizpilda svarīgo zemā līmeņa stāva lomu. Krūmu izvēle un izvietojums apstādījumos ir atkarīgs no vietas apstākļiem, klimatiskajiem faktoriem un ainavas dizaina mērķiem.

Krūmu izmantošana apstādījumos:

- Dzīvžogi un norobežojumi – blīvi augoši krūmi tiek izmantoti, lai izveidotu dabiskus žogus, aizsargjoslas gar autoceļiem, tie var būt vējlauži apdzīvotās vietās, aizsegt privātās teritorijas;
- Dekoratīvi elementi – plašs dažādu sugu un šķirņu sortiments apstādījumos, kas dominē ar smaržu, ziedu, lapojuma un zaru struktūru; stāda grupās vai kā soliterus;
- Apstādījumu struktūras veidošana – krūmi palīdz radīt ainavas telpiskumu, dziļumu un zonālo sadalījumu; bezlapu periodā veido apstādījumu vizuālo pamatstruktūru;
- Erozijas novēršana un augsnes nostiprināšana – krūmu sakņu sistēma palīdz stabilizēt krastu nogāzes, novēršot eroziju;
- Dzīvotne – krūmi nodrošina mājvietu un barību dažādām dzīvām būtnēm (kukaiņiem, putniem);
- Sezonālie efekti – vizuālais izskats dažādos gadalaikos (pavasārī ar ziediem, vasarā ar zaļumu, rudenī ar krāsainām lapām un ziemā ar interesantu zarojumu vai ogām).

3. Mūžzaļie augi saglabā savas lapas vai skujas visu gadu, saglabājot dekorativitāti un zaļumu pat ziemā. Tos plaši izmanto dārzu, parku apstādījumos, dzīvžogos, lai radītu fona stādījumus vai izmanto kā soliterus, arī dobju zemsedzē zem krūmiem un kokiem.

Mūžzaļo augu grupas:

- Skuju koki: Parastā egle (*Picea abies*), Parastā priede (*Pinus sylvestris*), Tūja (*Thuja occidentalis*), Kadiķi (*Juniperus spp.*);

- Mūžzaļie krūmi: Parastā mahonija (*Mahonia aquifolium*), Parastais buksis (*Buxus sempervirens*);
- Rododendri (*Rhododendron spp.*);
- Mūžzaļā zemsedze un vītenaugi: Parastā efeja (*Hedera helix*), mazā kapmirte (*Vinca minor*), Galotņu pahisandra (*Pachysandra terminalis*).

4. Ziemcietes ir daudzgadīgi lakstaugi, kas spēj pārdzīvot ziemu un atkal ataugt pavasarī. Tie ir pielāgojušies Latvijas klimata apstākļiem, izturot krasās temperatūras un mitruma svārstības, zemās temperatūras un sniegu.

Ziemciešu izmantošanai apstādījumos:

- Priekšrocības – ilgmūžība (nav jāpārstāda katru gadu) kā rezultātā apstādījumu uzturēšanā ir jāiegulda mazāki finansiālie līdzekļi, apstādījumi ir vieglāk kopjami, ir ļoti plašs augu sugu, šķirņu piedāvājums, lai izvēlētos apstādījumiem piemērotākos augus pēc veģetācijas sākšanas laika, augu krāsas, struktūras, dekoratīvajām īpašībām;
- Jāņem vērā – augi nav vizuāli dekoratīvi visā vasaras periodā, pamatā tie zied vienu reizi sezonā nevis nepārtraukti, tādēļ plānojot dobru apstādījumus ir jāņem vērā atsevišķu augu sugu un šķirņu īpašības, to ziedēšanas laiki un krāsas. Stādaudzētavas piedāvā plašu ziemciešu augu sortimentu, kur nereti jaunās sugas, šķirnes nav noturīgas pret mainīgajiem laika apstākļiem un nepārziemo ziemas sezonu.

5. Dekoratīvās graudzāles ir pieprasīts ainavu dizaina elements, kas piešķir dārzam dabisku tekstūru, kustīgu un daudzveidīgu izskatu. Daudzas graudzāles saglabā savu formu un dekorativitāti arī ziemā. Graudzāles ir viegli kopjamas, izturīgas un piemērotas dažādiem dārza stiliem, tās ir dažāda augstuma, struktūras, formas un krāsas. Graudzāles apstādījumos izmanto:

- Kā fona augus citiem augiem vai augu grupās kā dobes akcentus, soliteraugus;
- Dobju malu, celiņu malu apzaļumošanai;
- Pie ūdenstilpnēm vai mitrās vietās;
- Akmensdārzos un sausos stādījumos;
- Dabiska stila stādījumos, jo imitē dabiskā biotopa vizuālo izskatu, prasa minimālu kopšanu;
- Konteinera veida, puķu podu vasaras augu stādījumu kompozīcijās.

6. Viengadīgi augi ir lakstaugi, kuru dzīves cikls ilgst vienu veģetācijas periodu, tie dīgst pavasarī vai vasarā un rudenī pēc sēklu nogatavošanās iet bojā.

Viengadīgo augu īpašības:

- Īss dzīves cikls (parasti daži mēneši);
- Ātra augšana un bagātīga ziedēšana visā vasaras garumā;
- Spilgtas ziedu, lapu krāsas, dažādas formas, struktūras;
- Vairojas ar sēklām, kas izsējas un dīgst nākamajā gadā;
- Daudzi tiek audzēti kā dekoratīvie vai lauksaimniecības augi.

Audzēšanas prasības:

- Nepieciešama laistīšana, augu piebarošana ar minerālmēsliem, liels darba spēka ieguldījums;
- Jāstāda katru gadu no jauna;
- Vasaras puķes var stādīt dobēs, iekarināmajos pudos un liela izmēra āra puķu podos, konteineros.

7. Vītenaugi ir augi, kuriem ir garas, lokanas stīgas vai stublāji, kas tiem ļauj kāpt, vīties vai balstīties uz citiem augiem, žogiem, sienām vai citiem balstiem. Vītenaugi var būt gan dekoratīvi, gan praktiski – izmantojami pārtikā.

8. Par zālāju dēvē ar zālaugiem aizņemtu platību, kas izveidojusies dabiski, piemēram, pļavas zālājs. **Zāliens** savukārt ir īpaši ierīkots, ar zālaugiem apsēts zemes gabals. Zāliens ir mākslīgi ierīkots un kopts, bieži vien ar noteiktām augu sugām, lai nodrošinātu vienmērīgu un estētisku izskatu. Zālieni tiek izmantoti parkos, dārzos, sporta laukumos un citās labiekārtotās teritorijās, kur svarīga ir glīta un vienmērīga augsnes seguma uzturēšana. Kā īpašs zāliena veids ir sētās puķu pļavas, kas ir pretstats tradicionālajam mauriņam. Puķu pļava zālienā ir ne tikai vizuāli skaista, bet arī draudzīga dabai. Šāds zāliens piesaista apputeksnētājus (bites, tauriņus), prasa mazāku kopšanu un ir izturīgāks pret sausumu.

Perspektīvais virziens, kas jāattīsta, ir Latvijas savvaļas augu dabīgās pļavas pilsētu zaļajās zonās. Tām ir īpaša nozīme bioloģiskās daudzveidību saglabāšanā pilsētvidē, ainavas bagātināšanā un sabiedrības izglītošanā. Nepieciešams izvērtēt potenciālās pļavu teritorijas un izstrādāt tām kopšanas plānus.

5.8. Skatu līnijas un dominantes ainavā

Skatu līnijas (redzamības, uztveres virziens) ir līnijas, kas norāda, kāda ir redzamība no konkrētas vietas (skatu punkts) uz noteiktu skatu virzienu, parasti ņemot vērā jebkādas šķēršļus, piemēram, ēkas, reljefu vai stādījumus. Ainavvides struktūras pētījumos, ainava tiek vērtēta no noteikta skatu punkta jeb vietas, kur ir skaidra redzamība uz noteiktu objektu vai ainavu telpu.

Skatu līnijas tiek vērtētas:

- **Pilsētu un ciemu plānošanā** – lai analizētu, kā būves, infrastruktūra, rekreācijas telpas ietekmē apkārtējo vidi un skatu.
- **Dabas un apstādījumu aizsardzībā** – lai saprastu, kā saglabāt dabas ainavas vērtības un esošos kultūrobjektus, lai netiktu traucēta to vizuālā pieejamība.

Skatu līnijas var būt vienkāršas taisnas līnijas, kas norāda redzamību starp divām vietām, vai arī tās var ietvert daudz sarežģītākus modeļus atkarībā no topogrāfijas un apkārtējās vides.

Skatu līniju veidi parasti attiecas kā skatītājs uztver objektus vai ainavvidi atkarībā no noteikta attāluma un izvietojuma. Apkārtējās vides izteismīgākās skatu līnijas un dominantes var izvērtēt gan kustībā, gan atrodoties statiski.

Skatu līniju veidus no skatu punkta iedala:

1. **Horizontāla skatu līnija**, kas ir paralēla horizonta līnijai. Šāda skatu līnija bieži sastopama ainavvidē, kur skatītāja skatu virziens ir līdzsvarots un virzīts uz priekšu.

1.att. piemērs. Rīgas iela, Ogres pilsētā iebraucot no Rīgas virziena

2. **Vertikāla skatu līnija** - skatoties augšup vai lejup, veidojas vertikāla skatu līnija. Piemēram, kad mēs skatāmies uz apbūvi vai kokaugu stādījumu augstumu no tuva attāluma. Dēvē arī par tuvu skatu līniju.

2. att. piemērs. Skats no braucamās daļas uz Mednieku ielas daudzstāvu apbūves teritoriju un esošajiem kokaugu stādījumiem

3. **Diagonāla atvērta skatu līnija** - šāda veida skatu līnijas veidojas, ja skatījums, jeb skatu virziens novirzās no vertikāles vai horizontāles, piemēram, ja skatāmies pa slīpu ceļu vai nogāzi.

3.att. piemērs. Skats no Rīgas ielas uz Ogres promenādi

4. **Skatu līnija no augšas uz leju** - kad skatītājs skatās no augstākas vietas pakalna, kalna, skatu torņa, augšējā stāva platformas vai balkona augšas uz leju un veido skatu līniju, kas vērsta uz zemes virsmu.

4.att. piemērs. Ogres Ķentes kalna augstākā skatu vieta uz austrumu pusi

5. **Skatu līnija no lejas uz augšu** - skatu līnija veidojas, kad skatītājs raugās uz augšu, piemēram, uz objektiem, ēkām vai stādījumu grupām, kas atrodas kalnā vai reljefa slīpumā

5. att. piemērs. Skats no Brīvības ielas gājēju ietves uz Ogres Centrālo bibliotēku

6. **Gaismēnu skatu līnijas** - skatījums var mainīties arī atkarībā no gaismas avotiem, ēnām dažādos gadalaikos. Šādas līnijas var radīt dinamisku un interesantu mozaīku ainavā.

6.att. piemērs. Skats uz dendroloģiskā parka "Lazdukalni" (Špakovska parks) dīķa
salu no reprezentatīvā pastaigu ceļa

7. **Skatu līnija, kas iznāk no konkrēta pagrieziņa punkta jeb līkuma** - šādas līnijas var parādīties, ja mēs skatāmies uz ainavu vai objektu no konkrētas pozīcijas, un visas pārējās līnijas šķiet saistītas vai vērstas uz šo punktu.

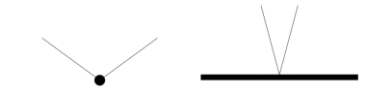
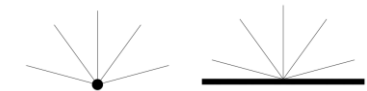
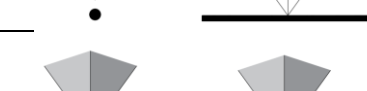
7.att. piemērs. Skatu līnija no Bērzu alejas pagrieziņa punkta uz Krasta ielas pusi.
Tālumā skatu virziens seko arī Ogres upes dabiskajam līkumam

Skatu līniju veidu analīze un apraksts palīdz veidot vizuālo dinamiku, perspektīvu un skatītāja pieredzi gan kustībā, gan atrodoties statiski noteiktai vietai vai apkaimei publiskā ārtelpā.

Izvērtējot esošo situāciju, ainavu analīzē nepieciešams vērtēt arī izteiktas ainavvides dominantes. Vizuālie akcenti, kuri piesaista vislielāko skatītāja uzmanību un ir visizteiktākie ainavas elementī. Tas var būt kāds objekts, piemēram, liels koks, pakalns, ēka vai cits dabas vai cilvēku radīts veidojums, kas izceļas uz pārējo elementu fona. Dominante "vada" skatītāja skatienu jeb virzienu un kļūst par vides galveno atpazīstamības vizuālo identitātes elementu.

1. tabula

Skatu līniju veidu apzīmējumi.

Apzīmējums	Nosaukums
	Horizontāla skatu līnija
	Vertikāla skatu līnija
	Diagonāla – atvērta skatu līnija
	Skatu līnija no augšas uz leju
	Skatu līnija no lejas uz augšu
	Gaismēnu skatu līnija
	Skatu līnija, kas iznāk no konkrēta pagrieziena

2. tabula

Vadlīnijas, kā analizēt skatu līniju noteiktā skatu punktā

1.	Numurēt attēlus.
2.	Norādīt attēla nosaukumu.
3.	Norādīt pie attēla autoru/avotu.
4.	Shematiski uz kartes un rakstiski norādīt fotofiksācijas veikšanas lokāciju
5.	Norādīt datumu, kad fotofiksācija ir veikta.
6.	Pievienot skatu līnijas apzīmējumu (skat. tabulā Nr.1. dotos 7 variantus).
7.	Norādīt skatu līnijas virziena nosaukumu (skat. tabulā Nr.1).
8.	Vai fotofiksācija ir veikta kustībā vai statiskā pozīcijā?
9.	Kādā skatu punkta augstumā tika veikta fotofiksācija.
10.	Aprakstīt galvenos elementus/dominantes fotoattēlā.
11.	Aprakstīt horizontālās struktūras elementus.
12.	Aprakstīt vertikālās struktūras elementus.

8.att. Skats uz Taurupes lauku ainavu

3. tabula

Skatu līniju un dominantes vērtēšanas tabulas piemērs.

Lokācija	 Ogres novads, Taurupe, P4 autoceļš;
Laiks	2024. jūlijs;
Skatu līnijas tips	Horizontāla skatu līnija;
Kustība	Fotofiksācija veikta kustībā braucot ar auto;
Fotofiksācijas augstums	Fotofiksācija veikta virs cilvēka acu līmeņa augstuma;
Galvenie elementi, dominantes	Fotoattēla galvenā dominante ir ēka, galvenie elementi ir ainavisks ceļš ar aleju, tāla, liektas formas skatu līnija uz lauku ainavu;
Horizontālie ainavas struktūras elementi	Horizontālie elementi: mežu masīvs virs horizonta, pļava, ceļš, ēka;
Vertikālie ainavas struktūras elementi	Vertikālie elementi: kokaugu aleja, kokaugu puduris attēla centrālajā daļā.

6. Ģimenes dārziņi publiskā ārtelpā

Ogres novadā ģimenes dārziņi izvietojas pilsētu un ciemu zaļo zonu teritorijās un ir to sastāvdaļa. Izvērtējot kultūrvēsturiski, ģimenes dārziņu funkcionālā, sociālā un ainaviskā vērtība mainās līdzī laimeta un cilvēku dzīvesstila prasībām. Latvijā ģimenes dārzu kultūra nes līdzī daudzas estētiskās un kultūrvēsturiskās vērtības. Vēsturiski ģimenes dārzu galvenā funkcija ir bijusi cilvēka fizioloģisko vajadzību apmierināšana – pārtikas produktu ražošana. Cilvēkiem, aizejot prom no viensētām uz pilsētām, tomēr nav zudusi vēlme būt sasaistē ar dabu. Ģimenes dārziņi ietver sociālekonomiskās vērtības:

- ekonomiskais ieguvums - izaudzēta pārtika pašpatēriņam,
- izglītojošā nozīme – ģimenes kopā būšana, darba audzināšana un zināšanu pārmantošana,
- veselības veicināšana – vieta atpūtai un fiziskām aktivitātēm svaigā gaisā.

Izvērtējot Ogres novadā vēsturiskās un esošās ģimenes dārziņu teritorijas, var secināt:

- Latvijai esot PSRS sastāvā (1940-1991), sabiedrības politiskais un ekonomiskais modelis balstījās uz kolektīvisma un centrālās plānošanas principiem, kur zeme piederēja valstij, iedzīvotājiem tika piešķirta zeme lietošanā uz nenoteiktu laiku, bez apbūves tiesībām, parasti ārpus pilsētām, kur izveidojās dārzkopības kooperatīvi (piem. Ogrē, Ogresgala pagastā). Individuālie – vienas ģimenes dārzi parasti bija ~ 600 m² lieli. Plaši bija izplatīti, ka kolhozu valdes piešķīra kolhozniekiem dārziņus, lai viņi varētu ar pašu izaudzētiem produktiem apgādāt savas ģimenes (piem. kolhozs “Juglas zieds” Ikšķilē, kolhozs “Lāčplēsis” Lielvārdē).
- Šobrīd pašvaldība cīnās ar sekām, jo bijušo kooperatīvu vietās ir izveidojusies nelegāla apbūve, būves nav reģistrētas, neatbilst būvnoteikumiem, nav sakārtotas īpašuma tiesības. Šajās teritorijās ir apgrūtināta infrastruktūras attīstība – ielu, kanalizācijas tīklu, ūdensvadu izbūve, kas var novest pie ekoloģiskiem riskiem, vides piesārņojuma (gruntsūdeņu piesārņojums, upju ūdens ekosistēmu bojājumus) un sabiedrības veselības riskiem.
- Negatīvā iezīme ir zemā publiskās ārtelpas kvalitāte – ēku būvniecībai izmantoti nepārdomāti un zemas kvalitātes būvniecības materiāli, neestētiski žogi, nekontrolējams sadzīves un bioloģisko atkritumu piesārņojums, neapsaimniekotas vai pamestas teritorijas, kas rada nedrošu sociālo vidi.

Ogres novadā pamatā ģimenes dārziņi tiek lietoti kā pagaidu ģimenes dārziņi.

Mūsdienu sabiedrības spraigais dzīves ritms ir izmainījis cilvēku iepirkšanās paradumus, arī ēšanas kultūru, prasības pēc pārtikas iegādes un tās kvalitātes. Cilvēku pārtikas iepirkšanas paradumus joprojām visvairāk nosaka sociālais aspekts – pirktspēja. Tehnoloģiju attīstība un interneta veikali, mobilās lietotnes dod ērtu iespēju piegādāt pārtiku uz mājām. Sabiedrībā aktuāli jautājumi par veselīgas pārtikas kvalitāti un ilgtspējīgu pārtikas patēriņu. Sabiedrībai ir plašas izvēles iespējas starp iepirkšanos lielveikalos ar atlaides akcijām, pirkt bioloģisko pārtiku īpašos veikalos vai iegādāties no zemniekiem. Šajā plašajā piedāvājumā un iespēju klāstā, dārziņu nozīme daļā sabiedrības joprojām nav zudusi.

Mūsdienās dārziņa apsaimniekošanas priekšnosacījumi:

- savas un veselīgas pārtikas izaudzēšanas iespēja,
- ekonomiskie apsvērumi,
- videi draudzīgs dzīvesveids, saikne ar dabu,
- dārzs ir atpūtas un brīvā laika pavadīšanas vieta,
- fiziskās aktivitātes palīdz mazināt stresu, veicina veselību un labsajūtu.
- dārzs kā hobijs.

Tomēr, lai dārziņu kultūra turpinātos, tie būtu arī kā estētiska vērtība ainavtelpā, ir jāveic priekšnoteikumi, lai dārzi kā zaļās teritorijas kalpotu gan individuālajam, gan kopējam sabiedrības labumam. Pilsētu centru zaļās teritorijas nav izmantojamas individuālajiem ģimenes dārziņiem, bet lietojamas iedzīvotāju atpūtas un rekreācijas vajadzībām. Ģimenes dārziņu apsaimniekošanai ir nepieciešams:

- izstrādā ģimenes dārziņu apsaimniekošanas saistošos noteikumus,
- jāizstrādā optimāls nomas termiņa laiks un nomas maksa,
- precīza uzskaites sistēma un apsaimniekošanas kontrole.

Daudzās pasaules pilsētās jau izsenis ir pazīstami dārzi, kas kalpo kā dārzu un dažādu augu audzēšanas vieta, ko apsaimnieko iedzīvotāju vietējā kopiena. Latvijā urbānā dārzniecība ir kļuvusi atpazīstama ar kopienas dārzu "AUDZ" Siguldā (aizsākums 2019.gads), (<https://www.diena.lv/raksts/sestdiena/tema/zalie-pirkstini-ari-pilseta-14258720>) ievēribu guvušie Rīgas "Sporta pils dārzi", kas darbojas no 2020. līdz 2023.gadam - (<https://sportapilsdarzi.lv/lv/about>, <https://www.fold.lv/2021/03/parverst-nekurieni-vieta-sporta-pils-darzi/>), kustība, kas veicina ilgtspējīgu vides attīstību no 2023.gada turpinās Latvijas Universitātes Akadēmiskajā centrā Torņkalnā (<https://www.ilgtspeja.lu.lv/par-mums/zinas/zina/t/82035/>).

Kopienas dārzu kustība sabiedrībā ieņem arvien lielāku nozīmi, jo tā balstās uz atvērtības un līdzvērtības principiem, kur kopā darbojas dažādas sabiedrības grupas un paaudzes. Urbānā dārzniecība kā sabiedrībai nozīmīga kustība būtu attīstāma un atbalstāma arī Ogres novada pilsētās un ciemos. Novadā būtu ļoti vērtīgi attīstīt sabiedrības aktīvu iesaisti kopīgu mērķu sasniegšanai – savas apkārtējās vides uzlabošanā, tā padarot pilsētas dzīvīgākas ar atvērtāku sabiedrību un interesantāku pilsētvidi.

Kopējie ieguvumi:

- labiekārtota publiskā ārtelpa,
- zaļāka, interesantāka vide un lielāka bioloģiskā daudzveidība,
- sabiedrības audzināšana vides ilgtspējas jomā, zināšanu apmaiņa, izglītojošā funkcija,
- sabiedrības saliedēšana, kas rada kopības sajūtu un piederību savai vietai,
- veselība un labklājība.

Nepieciešamie priekšnoteikumi kopienas urbānā dārza izveidei:

- pieejama zeme, kas var būt jebkurā teritorijā, kam dažādi lietošanas veidi – zaļās teritorijas, pilsētu daudzdzīvokļu māju pagalmi, rūpnieciskas vai degradētas teritorijas,
- kopienu iniciatīva, iesaiste un līdzdalība, brīvprātīgo darbs,
- pārvaldības modelis – atbildības, koordinatori, biedrība, kas vada darbības procesu, skaidri noteikumi par dārza lietošanu un kopšanu,
- izmantojamie resursi – materiālais atbalsts, finanšu līdzekļi, tehniskais atbalsts, piekļuve inženierkomunikācijām (ūdens).
- Sabiedriskie pasākumi un izglītība – talkas, izziņas darbnīcas, lekcijas, kultūras pasākumi.

7. Publiskās ārtelpas veidošanas nosacījumi

Priekšlikumi kvalitātes, daudzveidības un pieejamības uzlabošanai publiskās ārtelpas pilsētu un ciemu teritorijās

Publiskā ārtelpa – parki, ielas, skvēri, ūdens teritorijas un citas brīvi pieejamas publiskās teritorijas ir svarīga pilsētu un ciemu daļa. Šādas vietas nodrošina iedzīvotājiem iespēju uzturēties ārpus mājas, veido vietas identitāti, sekmē sabiedrisko dzīvi un stiprina iedzīvotāju kopienas sajūtu. Svarīgi ir šīs vietas uzturēt kvalitatīvas un estētiskas, kā arī nodrošināt to daudzveidību un pieejamību.

Publiskās ārtelpas kvalitātes uzturēšanā, jādomā ir gan par estētiku, gan funkcionālajām vērtībām. Kvalitatīvi plānota ārtelpa nodrošina iedzīvotāju labsajūtu. Pilsētvides kvalitātes uzlabošanā uzmanība jāvelta uz dabas elementu integrāciju pilsēttelpā. Iespējams ierīkot, sakopt vai atjaunot zaļās zonas, kokus, ūdens elementus un bioloģiski daudzveidīgus stādījumus. Vienots vizuālais stils pilsētvidē ir svarīgs estētiskās vērtības elements, ieteicams izmantot saskaņotus materiālus un krāsas labiekārtojumā – bruģī, apgaismojumā, soliņos un citos dizaina elementos. Ārtelpai arī ir svarīgi būt drošai un sakoptai, jāizmanto apgaismojums un videonovērošana, kā arī jāvērs uzmanība uz pārskatāmību, tīrību un regulāru uzturēšanu.

Funkcionālā daudzveidība padara publisko ārtelpu pieejamu dažādām sabiedrības grupām. Labi izplānota ārtelpa spēj nodrošināt dažādas funkcijas un aktivitātes, gan pasīvo atpūtu,

gan aktīvo atpūtu cienītājiem. Svarīgi ir veidot dažādas publiskās telpas, kas piedāvā dažādas iespējas, tajā skaitā arī tādas, kas veido vietējo kultūru un identitāti.

Svarīgi ir arī vērst uzmanību uz pieejamību, kas nosaka cik dažādām sabiedrības grupām ārtelpa būs pieejama. Tai ir jābūt ērti un viegli sasniedzamai gan ar kājām, gan velosipēdu, gan sabiedrisko transportu. Plānojot ārtelpu, jānovērš fiziskie šķēršļi uz ietvēm un brauktuvēm, jāparedz līdzens segums un pārredzamība. Visi drošības un ērtības aspekti nodrošina pieejamu ārtelpu visām iedzīvotāju grupām.

1. Publiskās ārtelpas veidošanas nosacījumi parkiem, ielām, skvēriem un ūdens teritorijām un citām brīvi pieejamām publiskām teritorijām:

1) Telpiskā struktūra un plānojums:

Funkcionāls zonējums: atpūtas zonas, rotaļu zona, sporta aktivitātes, mierīgā atpūta, suņu zona (ja nepieciešams), pasākumu laukums;

Gājēju virzieni un maršruti: galvenās takas jāveido loģiski – savienojot apkārtējās ielas, ieejas, sabiedriskā transporta pieturas;

Atvērtas un slēgtas ainavvides: zālieni, klajas vietas pasākumiem + blīvāka veģetācija klusai atpūtai;

Ieeju un izeju skaits un to izvietojums: jāparedz vairākas ērti atrodamas, drošas ieejas.

2) Vides pieejamība:

Universālais dizaina pielietošana: piekļuve visām funkcionālajām zonām;

Segumi: cietie segumi galvenajām takām (piem., asfaltbetons, betons, plāksnes), dabiskie iesegumi -mazāknokmīgām takām;

Soliņu izvietojums: novietojums ik pēc 50–70 m, tostarp ar roku balstiem senioriem.

3) Drošība un vizuālā pārskatāmība:

Apgaismojums: galvenie maršruti un mezglu vietas jāapgaismo ar vienmērīgu, neapžilbinošu gaismu;

Pārskatāmība: stādījumu struktūra nedrīkst radīt “aklos stūrus”, ap kokiem un krūmiem uztur redzamību, atvērtas redzamības līnijas.

4) Zaļā infrastruktūra un vide:

Kokaugi un noēnojums: gājēju maršrutu un atpūtas zonu tuvumā;

Bioloģiskā daudzveidība: vietējās sugas, pļavu zonas, apputeksnētājiem draudzīgi augi;

Lietusūdens apsaimniekošana un novadīšana: drenāžas risinājumi, infiltrācijas zonas, bioloģiskie grāvji, segumi ar ūdens caurlaidību;

Augsnes aizsardzība būvniecības laikā: koku aizsargzona, sakņu aizsardzības pasākumi.

5) Vides dizaina elementi un labiekārtojums:

Soliņi un sēdvietas: dažādu tipu – gar soliņi, individuāli, iebūvēti ap koku.

Atkritumu urnas: pie ieejām, rotaļu un piknika zonās, uz galvenajām takām iespēju robežās jānodrošina šķirošana;

Velonovietnes: pie galvenajām ieejām, pasākumu zonās, rotaļu laukuma tuvumā;

Dzeramā ūdens pieejamība: ūdens strūklaka vai brīvkrāns;

Tualetes vai biotualetes: lielākos parkos – gan stacionāras, gan sezonālas (mobilas).

6) Rotaļu laukumi, elementi un sporta zonas:

Drošība: sertificēti rotaļu elementi, amortizējošie segumi;

Pieejamība bērniem ar dažādām spējām: iekļaujoši elementi, sensorās spēles;

Sporta infrastruktūra: āra trenažieri, vingrošanas zona, neliels laukums bumbas spēlēm (atkarībā no skvēra lieluma), joga;

Drošības perimetri: atdalīšana no intensīvām gājēju plūsmām un velo maršrutiem, iekārtu drošības zonas.

7) Mobilitāte un sasniedzamība:

Gājēju prioritāte: skvēros un mazajos parkos autotransports nedrīkst dominēt;

Velosatiksmē: jānorāda skaidrs iedalījums, vai velo braukšana parkā ir atļauta; ja jā – jāizveido atsevišķi maršruti;

Sabiedriskā transporta tuvums: ērta sasaiste ar pieturām, norādes.

8) Identitāte, estētika un vietas raksturs;

Lokalitātes identitāte: materiāli, krāsas, vides elementi, kas atsaucas uz apkārtni vai vēsturi;

Ūdens elementi: strūklakas, dīķi, miglas strūklas – ja tie atbilst teritorijas mērogam;

Mazās arhitektūras formas: pergolas, nojumes, piknika galdi, spēļu galdi, ugunsкура vietas, paviljoni;

Māksla publiskajā telpā: nelielas instalācijas, tēlniecība, tematiskas skulptūras.

9) Sociālie aspekti un lietotāju vajadzības;

Dažādu maznodrošināto grupu vajadzības: seniori, bērni, jaunieši, cilvēki ar invaliditāti;

Mīldzīvnieku īpašnieki: pastaigu takas, trenāžieri, atkritumu urnas suņu izkārnījumiem;

Kopienas iesaiste: iedzīvotāju aptaujas vai sabiedriskās apspriedes pirms projektēšanas;

Pasākumu telpas vai zonas: platformas, nelieli laukumi kultūras vai kopienas aktivitātēm.

9) Uzturēšana un droša ekspluatācija;

Materiālu ilgmūžība: pretvandaļu konstrukcijas, viegli kopjami segumi;

Sezonālā uzturēšana: lapu savākšana, sniega tīrīšana galvenajās takās;

Apzaļumošanas atjaunošana: ikgadēja stādījumu kopšana, atjaunošana;

Drošības pārbaudes: rotaļu laukumu regulāras tehniskās apskates.

Secinājumi.

Publiskās ārtelpas veidošanā – neatkarīgi no tā, vai tā ir iela, parks, skvērs, ūdens teritorija vai cita brīvi pieejama publiska zona – svarīgi ir vairāki kopīgi principi, kas nodrošina kvalitatīvu, drošu un pieejamu vidi ikvienam. Pirmkārt, publiskā ārtelpa tiek veidota - dodot priekšroku gājējiem, velobraucējiem un dažādu vecuma, sociālo grupu un maznodrošināto grupu vajadzībām. Videi jābūt ērti izmantojamai, skaidri saprotamai un piemērotai ikdienas kustībai un atpūtai.

Svarīga ir arī universālā piekļūstamība, kas nozīmē bezbarjeru pārvietošanos, vienmērīgus segumus, loģiskus maršrutus un atpūtas punktus cilvēkiem ar dažādām funkcionālām spējām. Drošība ir viens no centrālajiem nosacījumiem – publiskajām teritorijām jābūt labi pārredzamām, apgaismotām un organizētām tā, lai izvairītos no nedrošām vietām un nodrošinātu izprotamu kustību virzienu.

Publiskā ārtelpa tiek plānota kā daudzfunkcionāla vide, kur līdzās var pastāvēt aktīvas un pasīvās atpūtas zonas un vietas sabiedriskiem notikumiem. Liela nozīme ir zaļās infrastruktūras integrācijai – kokiem, apstādījumiem, zaļām sienām, lietusdārziem un citiem dabas elementiem, kas uzlabo mikroklimatu, mazina karstuma salu efektu un veicina bioloģisko daudzveidību.

Ilgspēja ir būtisks nosacījums, tādēļ publisko teritoriju veidošanā jāizmanto izturīgi, videi draudzīgi un viegli uzturami materiāli. Tāpat būtiska ir mobilitātes integrācija – publiskā ārtelpa jāsaista ar drošu veloinfrastruktūru, ērtām gājēju plūsmām un sabiedrisko transportu, vienlaikus mazinot autotransporta dominanci pilsētvidē vai ciemu centros.

Jāņem vērā arī vietas identitāte un kultūrvēsturiskās vērtības. Publiskā telpa tiek veidota tā, lai atspoguļotu vietas raksturu, saglabājot un izceļot vēsturi, ainavu un vietējos stāstus. Lai risinājumi būtu funkcionāli, plānošanas procesā nozīmīga ir iedzīvotāju iesaiste, ļaujot viņiem paust vajadzības un piedalīties savas vides veidošanā.

Kopumā kvalitatīva publiskā ārtelpa ir cilvēkiem draudzīga, droša, zaļa, ērti pieejama, daudzfunkcionāla un ilgtspējīga vide, kas veidota, respektējot vietas identitāti un sabiedrības vajadzības.